Teodor Baconschi

Legătura de chei

O mărturie diplomatică
în dialog cu Armand Goșu

Teodor Baconschi

este doctor în Antropologie religioasă și Istorie comparată a religiilor la Universitatea Paris IV – Sorbonne. Studii post-doctorale la New Europe College. A lucrat în calitate de custode al unor monumente pariziene, corector, librar, editor și om de televiziune. Cariera sa diplomatică include misiunile de ambasador al României pe lângă Sfântul Scaun, Ordinul Militar Suveran de Malta și Republica San Marino (1997–2000), Republica Portugheză (2002–2004), Franța și Principatul Monaco (2007–2009). A fost, între timp, director-general, secretar de stat pentru Afaceri Globale în centrala MAE și consilier prezidențial. Între decembrie 2009 și ianuarie 2012, și-a asumat mandatul de ministru al Afacerilor Externe al României. Deține gradul diplomatic de ambasador din 2006. Distincții conferite de alte state: Ordinul Național al Meritului (Portugalia), Ordinul Sf. Agatha (San Marino), Ordinul Pius IX (Vatican), Steaua Solidarității Italiene, Comandor al Legiunii de Onoare.

Teodor Baconschi

Legătura de chei

O mărturie diplomatică

Dialog cu Armand Goșu

Curtea veche

București, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BACONSCHI, TEODOR

Legătura de chei : o mărturie diplomatică / Teodor Baconschi în dialog cu Armand Goșu. – București : Curtea Veche Publishing, 2013

ISBN 978-606-588-547-9

I. Goșu, Armand

341.7(498:44) Baconschi,T.(047.53)

Pe coperta I: Ministrul român al Afacerilor Externe, Teodor Baconschi, și secretarul de stat al SUA, Hillary Clinton, la conferința de presă de la Departamentul de Stat (Washington, D.C., 1 iunie 2010)

Fotografiile din colița de ilustrații color fac parte din arhiva personală a autorului și/sau din arhiva publică a Ministerului Afacerilor Externe.

© CURTEA VECHE PUBLISHING, 2013

ISBN 978-606-588-547-9

O explicație preliminară

Această suită de dialoguri descrie contextul intern și internațional în care mi-am îndeplinit mandatul în fruntea Ministerului român al Afacerilor Externe, de la sfârșitul lui 2009 până la începutul lui 2012. E semnificativ faptul că eu am ajuns ministru într-un *guvern de sacrificiu*, care a lucrat sub o presiune enormă, la apogeul crizei economice, pe fondul pierderii tuturor iluziilor legate de artificiala prosperitate (pe credit) resimțită de români între 2005 și 2008. Ca diplomat, m-am simțit mai apropiat de alți tehnocrați din executiv, precum Cătălin Predoiu sau Daniel Funeriu. Poate că bilanțul acestor *outsider*-i, fără rugina a douăzeci de ani de *politică-în-loc-de-orice-altceva*, nu va fi fost cel mai puțin relevant... În aceste dificile circumstanțe, am trăit cele 25 de luni la cârma diplomației ca pe o datorie complicată, preluată cu pasiunea meseriei mele și cu sentimentul că România merită orice efort, tocmai pentru că e slăbită, expusă la derive și amenințată de spectrul regresului democratic.

Cititorul paginilor ce urmează va parcurge o mărturie subiectivă — corectă în raport cu faptele —, dar inspirată de lectura personală asupra „istoriei în timp real". Pe firul conversațiilor cu domnul Armand Goșu, fost consilier de cabinet, dar și bun prieten, apreciat pentru robusta sa calitate umană și intelectuală, am făcut, desigur, reflecții purcese din cariera mea diplomatică, evocând, așadar, și misiunile anterioare, ca ambasador al României.

La fel de normală va fi fost, în acest exercițiu al nostru socratic, desfășurarea, poate răzleață, a unor considerații de „școală": sper că ansamblul dă o bună mărturie asupra conceptelor cu care operez atunci când fac analiza dinamicii globale.

Evident, am scutit cititorii cărții noastre de pedanteria unor lecții formale sau de aparatul care îngreunează, îndeobște, tratatele de geopolitică, afaceri strategice și relații internaționale: doritorii unor asemenea investigații au la îndemână, oricum, o bibliografie din ce în ce mai abundentă și mai riguros specializată. Ceea ce a prevalat, în câmpul nostru intențional, a fost „testimonialul", adică datoria de a transmite, din primă sursă, o experiență privilegiată, marcată de sobrietatea responsabilității asumate, dar și de ironia subiacentă a privirii „înțelepte", care cunoaște vanitatea celor omenești și perisabilitatea oricărui demers instituțional, mai ales în spațiul nostru de referință. Numai cine nu a pus umărul, cu bună-credință, la progresul societății românești poate ignora „complexul Meșterului Manole", adică fatalitatea „începutului continuu" la români. Moștenim habitudini balcanice, marcate de aventura politică a zonei, de la sfârșitul Evului Mediu până azi. Trăim într-o comunitate unde procedurile informale „bat" orice aranjament legislativ, o lume bântuită de sentimentul inferiorității, de snobismul patetic al „sincronizării", dar și de orgoliul de a ne converti defectele în pretexte ale victimizării. Nici o inteligență, nici o voință individuală nu se poate confrunta — și să triumfe — cu o asemenea zestre colectivă marcată de pasivitate, pesimism și, de ce să nu spunem?, resentiment.

Există, însă, o compensație: persistența obstinată a unei elite naționale care, dincolo de intrigăraia bizantină sau de fariseismul principialității afișate, continuă să iubească România, tocmai pentru că-și dorește s-o schimbe, s-o ajute în evoluția ei, lentă, dar posibilă și necesară. Elita,

formată din toți oamenii a căror eminență este certificată prin educație înaltă și ale căror fapte pot fi cuantificate, rămâne motorul dezvoltării românești, dincolo de vicisitudinile duratei lungi sau de limitările, egoist suburbane și pline de rapacitate, ale „conducătorilor" autoselectați după prăbușirea comunismului. Dacă emigrarea, exilul interior sau resemnarea nu vor dizolva adevărata elită națională, România are încă datele unei salvări și resorturile unei normalizări societale. Mi-ar plăcea să văd copii fericiți, părinți împliniți profesional, bunici care privesc și spre viitor, fără teama că tot ce vor fi realizat, în ordinea binelui, se va prăbuși sub asaltul răului adânc pe care-l purtăm în noi înșine. Aș vrea să apuc ziua în care politica nu va mai complica, până la absurd și nevroză, viața cotidiană a milioanelor de compatrioți care poartă, astăzi, conștiința tragică a unei existențe mutilate. În definitiv, suntem ceea ce gândim, ceea ce facem, ceea ce iubim și apărăm. Dacă această carte le va da unora convingerea că munca asiduă, dragostea discretă față de soarta acestei țări și tenacitatea de a urmări un vis pot înclina balanța lumii românești în direcția justă, atunci prezenta mărturie își va găsi rostul.

Nu e mult, dar e cel puțin adevărat.

TEODOR BACONSCHI

mai 2013

Cum s-a petrecut numirea dvs. în funcția de ministru de Externe? Era o nominalizare dorită și așteptată?

Parcursul meu diplomatic a fost organic, adică bazat mai curând pe acumulări graduale, decât pe salturi. Am început această carieră în 1997, când CDR căuta, prin Adrian Severin, care sosise la cârma Externelor, figuri proaspete. Totodată, sunt providențialist, adică sigur că Dumnezeu ne indică, prin oameni aleși sau prin diferite semne, pe ce drum putem să ne construim ca persoane libere.

În diplomația românească, am condus succesiv o misiune mică și atipică, precum cea de la Sfântul Scaun, alta de mărime medie — la Lisabona — și, în sfârșit, una de „top 5", ca ambasador al României la Paris. Între timp, am lucrat și în centrala ministerului, ca director-general și, mai apoi, ca secretar de stat pentru Afaceri Globale. Un an și ceva, am fost consilier prezidențial pentru probleme de politică internă... Din toate aceste răspunderi, am extras zestrea unei experiențe profesionale de maximă diversitate. Am gestionat aproape toate problematicile, inclusiv multilaterale. Și am fost pus în mii de situații practice, de contact, reprezentare sau analiză a situației internaționale.

Numirea mea ca ministru de Externe s-a produs după alegerile prezidențiale din 2009. Ea s-a bazat pe încrederea profesională și umană pe care mi-a acordat-o președintele Traian Băsescu. Ca diplomat, am lucrat, indirect, și cu

ceilalți doi șefi ai statului român (Emil Constantinescu și Ion Iliescu, la al doilea mandat). Dar cea mai puternică interacțiune s-a produs în relația cu actualul președinte. Înainte de a fi un rezultat al cronologiei politice, este un fapt de viață.

Mă întrebați dacă așteptam sau doream o asemenea nominalizare. Răspunsul e, simultan, pozitiv și negativ. Pozitiv, pentru că nu mi-a fost teamă niciodată de asumarea unei responsabilități în serviciul României. Negativ, pentru că nu am făcut nici un demers special pentru obținerea acestei poziții. Întreaga mea carieră a fost *on call*: mi s-a părut că nu am ce căuta acolo unde nu sunt chemat și că nu are sens să te propui singur într-o anumită funcție publică. Dacă ești cu adevărat necesar, vei primi măcar un telefon...

Mărturisesc că cele mai stranii comentarii pe care le-am citit în decembrie 2009, la numirea dvs., se refereau la nume, mai precis la rezonanța străină, slavă, a numelui. De unde provine familia dvs., care-i originea numelui?

Numele este un dat, nu o alegere, însă la noi tot ce nu se termină în „-escu" provoacă tulburări de identitate. Registrul onomastic ne oferă variațiuni infinite, de la Ion Ionescu, până la... Verginel Gireadă. În actele oficiale, grafia patronimului este fonetică („Baconschi"). Tatăl meu și-a semnat operele literare sub grafia „Baconsky", așa că și eu, publicându-mi cărțile, am preluat această variantă încă și mai șocant „cosmopolită". Nu vreau să mă întind pe chestiunea purității etnice: oricare om educat știe că România Mare este o creație recentă, că Mihai Viteazul nu unea „români", ci principate feudale, că Eminovici, Caragiale și chiar Corneliu... Zelinschi au fost stâlpi — sau critici — ai naționalismului etc. O majoritate de români au sânge din alte zări (greci, turci, evrei, ruși, ruteni, unguri, sârbi, bulgari — ca să nu mai pomenim aportul

scitic, peceneg, cuman etc.). Mă tem că această evoluție post-adamică definește toate „neamurile" pământului, incluzând Poporul Ales... Puritatea etnică (premisă a purificărilor etnice) e doar un mit necesar în construcția națiunilor moderne: o „invenție" a secolului XIX.

Fapt este că familia Baconschi descinde din acea mică nobilime moldovenească și a dat, până la scriitorul care a fost tatăl meu, multe generații de preoți ortodocși din Nordul Bucovinei și Basarabia. Știu de la bunicul meu, dar n-am avut vreme să verific asta în arhive, că patronimul originar era „Zimbreanu". Totuși, la 1829, se năștea străbunicul meu Ioan, fiul preotului... Teodor Baconschi, care avea să fie, la rândul său, preot (prin 1880, slujea încă la biserica Sfânta Treime din Chișinău). Se va fi produs o slavizare a numelui, în condițiile refugierii, pentru o vreme, a familiei în Polonia, probabil prin secolul XVII. Bunica paternă provenea dintr-o familie basarabeană — Marian. Ea făcuse primii ani de medicină, abandonând studiile, însă, după nașterea primului băiat. L-am cunoscut și pe fratele bunicii, „unchiul Jorj", care fusese, parcă, directorul unei bănci prin anii interbelici. O stirpe liberă, pornită din mazilii lui Ștefan cel Mare și ajunsă sub ocupație sovietică: în 1941, au fost nevoiți să se mute în fostul Regat, bunicul meu devenind preot la biserici din Vâlcea. Oricum, sunt mândru de acest patrimoniu „intangibil": port un nume renumit, prin munca onestă și creativitatea mai multor generații. Un nume de familie care a contribuit — alături de atâtea alte familii vrednice — la definirea României moderne.

Practic întreaga dvs. formare intelectuală s-a consumat în anii lui Ceaușescu. Existau un fel de oaze de excelență, în București și în alte câteva centre din țară, în care se studiau limbi străine, se citeau cărțile importante din cultura mare, în care s-au șlefuit câteva personalități

relevante care au strălucit după 1990. Care a fost experiența formării dvs. intelectuale?

Tatăl meu a murit la numai 52 de ani, sub ruinele produse de cutremurul de la 4 martie 1977, în blocul unde s-a prăpădit și Toma Caragiu. Aveam 14 ani. Moștenindu-i biblioteca, i-am și citit-o, până la 20. Acei ani ai comunismului îți lăsau timp. Dar grosul educației era unul autodidactic. Nu puteai înghiți propaganda aberantă făcută prin școala publică sau prin media. Ca bucureștean, mi-am făcut legături din zone sociale apropiate. Toată adolescența, am frecventat prieteni mai mari ca mine, studenți pe la Filologie, Filozofie etc. Citeam cu patimă, cumpăram cărți de la anticarul clandestin Radu Sterescu, discutam idei, trăiam pentru ele: era vremea când ideile funcționau și ca instrument de seducție! Așa am parcurs titlurile mari din culturile europene majore. Făceam fișe, sublinieri, adnotări, extrăgeam citate: diverse nuclee de tineri inteligenți practicau o similară și jubilatorie asceză în toată România comunistă. Am început, desigur, și să scriu. Epigonic la început, chiar și poezie dezabuzat-conceptualistă... Apoi mici eseuri. După ce am intrat la Teologie, am explorat patristica răsăriteană, științele biblice și istorice, dar și filozofia religiei sau misticii apuseni. Iar la Paris, patru ani și jumătate, în alte șapte biblioteci, am lucrat la doctorat, mutând accentul pe antropologia faptului religios și istoria comparată a religiilor. Nu-mi vine să cred, azi, că am fost cândva capabil să citesc și să traduc texte în greaca veche — dar nu mă provocați, pentru că avem altele de discutat aici...

Înainte de a rememora cariera dvs. în MAE, vreau să-mi spuneți de la ce școală diplomatică vă revendicați?

În epoca postmodernă, granița dintre pozițiile clasice — realism *vs.* idealism — s-a estompat. Sunt wilsonian,

ca om de formație umanistă. Sunt realist, ca om de dreapta. Consider că decizia de politică externă e rezultanta unei analize pornite dintr-o antropologie istorică pesimistă, dar, în același timp, reiese și din încrederea în rațională-tatea ultimă a fiecărui actor. Nu cred că forța unui stat se reduce la proiecția acesteia în termeni de *hard power*. Există și puterea persuasiunii, jocul de sumă nulă, exploa-tarea promptă a unor circumstanțe schimbătoare. State medii, precum este România, pot câștiga puncte și fără arsenalul de avioane F16 al Arabiei Saudite. Și fără petrol. Sau fără fonduri de investiții miliardare. Contează enorm postura ta geopolitică, inteligența de a ți-o fructifica și tenacitatea de a invoca principiile, chiar și atunci când prevalează dreptul forței sau calculul cinic. Orice stat poate folosi relativa codificare a dreptului internațional ca trambulină a propriilor interese: cei mai mari au și ei obligația de a salva aparențele... chiar dacă numai până la un punct.

Am învățat cum se poate câștiga influență numai prin *soft power* la Vatican. Sfântul Scaun, conform definițiilor stricte ale dreptului international, este un imens ONG! E doar observator în incintele multilaterale precum ONU, OSCE sau Consiliul Europei. Și totuși, a avut o contribuție decisivă la umplerea „coșului III" de la Helsinki, în 1975, așa cum personalitatea papei Ioan-Paul II a contat enorm în dezmembrarea sistemului comunist. Orice mare putere este și o putere spirituală. De fapt, orice națiune bogată a produs mai întâi o mare cultură. De pildă, americanii au cucerit mai multe „teritorii" și „inimi", exportându-și cultura și stilul de viață altfel decât au făcut-o vreodată pe calea războiului... Sunt convins, în contrapartidă, că URSS nu s-a prăbușit numai din motive economice, ideo-logice sau militare, ci și pentru că ea a produs un model de societate nerealist, grosolan și lipsit de farmec. Rusia precomunistă a influențat mult mai mult Occidentul prin

marea ei cultură, decât a făcut-o Stalin, instrumentând propaganda roșie sau cumpărând conștiința faimoșilor „tovarăși de drum"...

Despre mandatul de ambasador la Vatican, îmi amintesc că n-a fost unul întreg: ați fost rechemat de Ion Iliescu, imediat ce s-a întors la Cotroceni, în ianuarie 2001. Asta, în ciuda faptului că ați jucat un rol important în organizarea istoricei vizite a papei Ioan-Paul II la București. Ce amintiri ați păstrat de la Vatican? Și prin ce diferă postul de la Vatican de o capitală obișnuită, fie și importantă, precum Parisul sau Berlinul?

A fost prima misiune diplomatică și eram distonant de tânăr, la 35 de ani, printre distinșii mei colegi, europeni sau nu, care de regulă își încheiau acolo propriul parcurs. Se înțelege că Sfântul Scaun, ca entitate apărută abia în 1927 — grație numitelor *Patti lateranensi* între Papalitate și Statul italian — reprezintă un caz unic: cele patruzeci-și-patru de hectare care-i revin ca teritoriu nu sunt decât baza terestră a „guvernului central" al Bisericii Catolice. Papa nu e șef de stat, ci „vicarul lui Cristos", emblema spirituală a unei „teocrații" de anvergură globală. Cunoșteam bine istoria creștinismului apusean când am ajuns la Roma, dar am aflat abia apoi, printr-o nemijlocită interacțiune, „câte divizii are Papa": sute de mii de preoți, sute de mii de călugări și călugărițe în sute de ordine și congregații, peste patru mii de episcopi, arhiepiscopi, cardinali și chiar patriarhi, o rețea vestită de universități, de pârghii media și de proprietăți imobiliare care includ un patrimoniu artistic realmente inestimabil... Sfântul Scaun este vizitat anual de milioane de pelerini și, minus armata, căci Garda Elvețiană e, firește, simbolică, posedă toate atributele unui stat suveran: bate monedă, emite timbre, are guvern, cu toată constelația prefecturilor apostolice și a dicasteriilor, are o presă oficială, întruchipată

mai ales de poliglotul Radio Vaticana și de *L'Osservatore Romano*... Vaticanul, ca atare — adică Palatul Apostolic, Bazilica San Pietro, Muzeele, Biblioteca, Observatorul Astronomic, Casa Santa Marta („hotelul cardinalilor") sau faimoasele grădini — alcătuiește un univers distinct, rațional, perfect funcțional. Tot ceea ce „nu prea merge" în Italia înconjurătoare funcționează „nemțește" în această vastă administrație eclezială, impecabil pusă la punct. Vaticanul este centrul unei rețele de comunicare fără frontiere: Secretariatul de Stat emite anual peste 600.000 de documente în zeci de limbi... Academia ecleziastică — școala unde se pregătesc nunții și pronunții apostolici, *recte* corpul diplomatic pontifical — numără „doar" 400 de ani: n-am întâlnit, în toată cariera mea, diplomați mai subtili, mai eleganți și mai savanți în abordarea misiunilor primite... Scaunul petrin e cea mai veche instituție europeană și chiar globală. Nu are echivalent. Aici au intrat în fuziune geniul administrativ-juridic al vechii Rome, forța neo-păgână a Renașterii, elanul misionar din perioada Marilor Descoperiri geografice... S-au prăbușit imperii, dar imperiul spiritual al Sfântului Petru, ca păstrător al „cheilor" Bisericii Universale, a rezistat, parcă pentru a confirma profeția lui Cristos. Tot ce am făcut acolo, vreme de trei ani și jumătate, a fost marcat de acest simț al grandorii, solemnității, de forța tradiției vii, de amploarea unui mandat evanghelic în care văd și acum coloana vertebrală a civilizației occidentale.

Cum v-a privit suveranul pontif pe dvs., tânăr ambasador dintr-o țară ortodoxă, când la Vatican, de regulă, sunt trimiși diplomați ultra-experimentați, la capăt de carieră? Ce fel de persoană era Ioan-Paul II?

Pe papa Ioan-Paul II l-am întâlnit *en tête-à-tête* numai la începutul și finalul misiunii mele. L-am văzut de zeci de ori în cadrul vizitelor făcute de oficialii români, la slujbele

pontificale pe care papa le celebra, la întâlnirea anuală cu ambasadorii și, firește, când l-am însoțit la București. Din cele două conversații private, am rămas cu imaginea unui om spiritualizat, liber și autentic. Un adevărat slav, cu histrionismul, misticismul și umanitatea aferentă acestei rase. Dar și un poet, un actor, un rugător, un lider conștient de puterea sa asupra lumii profane. Era interesat de Ortodoxie, a făcut mult pentru apropierea celor două Biserici apostolice, așa încât Europa „să respire cu ambii plămâni". Ar fi vrut să meargă la Moscova, nu a reușit, din pricina închiderii politice și confesionale a Rusiei post-comuniste, însă, după breșa din România, totuși a fost invitat să facă pelerinaje ecumenice în alte țări ortodoxe din regiune (Ucraina, Bulgaria, Armenia, Georgia, Grecia). Sunt mândru că, în discursul său de răspuns la discursul meu ocazionat de prezentarea scrisorilor de acreditare, Sfântul Părinte a făcut o referire nominală, cu totul neobișnuită, la formația mea teologică. Nici formația mea nu era prea obișnuită! De fapt, aici a fost cheia succesului acelei misiuni. Aveam dialog teologic, nu doar politic și diplomatic, cu primii colaboratori ai Sfântului Părinte, de la cardinalul secretar de stat, Angelo Sodano, până la „substitutul" Giovanni Battista Re sau ministrul de Externe („secretar pentru relațiile cu Statele"), Monsenior Jean-Louis Tauran, azi cardinal (cel care a anunțat lumii, din *loggia* bazilicii San Pietro, recenta alegere a noului papă Francisc). M-am apropiat și de ministrul Culturii, cardinalul Paul Poupard, fost mare prieten cu Mircea Eliade, sau de bascul Roger Etchegaray, care era super-diplomatul papei, omul său de încredere pentru cele mai delicate misiuni de pace și mediere. Am fost foarte activ: conferințe, interviuri, evenimente ecumenice de ordin artistic, dialog politic intens, ceea ce a făcut din Ambasada noastră pe lângă Sfântul Scaun cea mai vizibilă misiune din Estul Europei. După „istorica" sa vizită la București, papa Ioan-Paul II însuși

a devenit, *coram populo*, cel mai fervent apărător al cauzei românești! E greu să uiți asemenea experiențe. Am spus mereu că vizita lui Ioan-Paul II la noi, în mai 1999, a fost „binecuvântarea Occidentului" asupra drumului nostru succesiv euro-atlantic. Poate că nu sunt singurul care înțelege detenta geopolitică ascunsă în acel eveniment...

Iubiți Roma. De câte ori vorbiți despre ea, vă strălucesc ochii. Nu sunt prea mulți iubitori de Roma la noi, există o înclinație aproape tradițională pentru Paris, Londra, Berlin. De ce Roma?

Nu mă feresc să spun că iubesc Roma așa cum se iubește cu adevărat: irațional, pasional, fără măsură. Am făcut priză imediat, însă abia conviețuirea intelectuală cu Horia Bernea, în cele vreo șase luni cât el a pictat la *Accademia di Romania*, mi-a lămurit toate argumentele. Știți că am scris, împreună cu Bernea, *Roma caput mundi. Un ghid subiectiv al Cetății eterne* (Humanitas, 2001), în care ne-am strâns dialogurile despre Roma bizantină, romanică și barocă. Am întors subiectul pe toate fețele, de la geniul continuității vitale până la spiritul care palpită în materialitatea fabuloasă a arhitecturii romane. Este orașul perfect: vechi, ordonat, vital, senin, punctat de siluete absolute, de pini negri în soare, de fericirea existenței. Toată istoria e prezentă acolo, ca o lavă încremenită. Sensurile, creația, temeliile... Ori de câte ori revin la Roma, renasc, literalmente. E ciudat să vezi că milionul de români trăitori în Italia nu au contribuit la mai mult transfer de cultură italiană spre România. Ei s-au asimilat, la fața locului, dar simbioza dintre cele două națiuni — cucerite reciproc, la distanță bimilenară — se lasă așteptată...

Cum sunt Lisabona și Parisul, alte două capitale în care ați fost acreditat ca ambasador al României, prin comparație cu Roma?

Am avut marele noroc de a servi România în trei capitale ale latinității. Lisabona, despre care de asemenea am scris, a fost o revelație: utopie a latinității atlantice. Perfect romană, cu pavimentele ei de cremene alb-negru, Sé Patriarcal, capodopera romanică, dar și cu nostalgia din *saudade*, vitalitatea masochistă a *fado*-ului, soarele orbitor, vegetația transfigurată de specii braziliene, fațadele cripto-maure placate cu *azulejos*. Evident că am descoperit arcanele portugalității, de la Camões până la Pessoa și Eduardo Lourenço. Oamenii aspri, închiși și visători, sentimentul post-imperial al decadenței fără oprire, viața măruntă din cartierele populare, neschimbate de veacuri... Portugalia profundă, cu târguri de secol XV și XVI, Porto, cu uriașele butoaie purtătoare ale celui mai englezesc vin licoros... Semănăm cu portughezii — într-o anumită măsură. Însă ei au realizat mai mult în istorie, așa încât cele două discursuri decadente rămân, ca să zic așa, asimetrice. Cât despre Paris, ce să spun? Este a doua mea patrie. Am trăit acolo ca doctorand și am revenit ca ambasador al țării noastre, însumând peste șapte ani de viață directă, în cel mai îngrozitor de rațional și, totuși, „nebun" oraș al Europei. Eram atât de impregnat de limba și cultura franceză, încât misiunea mea de-acolo nu mi-a dat nici o secundă senzația depeizării: eram chiar *prea* acasă! Noile generații, din păcate, sunt exclusiv calate pe cultura anglo-saxonă. Dincolo de stereotipuri *kitsch*, cu turnul Eiffel ori Sephora, tinerimea de astăzi a cam pierdut conștiința contribuției franceze la nașterea României ca stat. S-a estompat patrimoniul nostru comun.

Până la urmă, cum funcționează o ambasadă a României? Și ce face un ambasador? Care-i programul lui?

O misiune e direct proporțională, ca bilanț, cu personalitatea ambasadorului și cu capacitatea lui de adaptare la un mediu „străin". Pentru toți, fișa postului este identică:

să faci tot posibilul pentru ca relația bilaterală respectivă să crească, pe plan politic, economic, cultural, academic, militar, juridic etc. Dar „omul", șeful de misiune, contează enorm. E conștiincios și inteligent? Își va umple natural programul cu contacte la ministere, întâlniri cu alți șefi de misiune, evenimente găzduite la ambasadă, pregătirea vizitelor, captarea de simpatii influente și, evident, cu „informarea" Centralei MAE, prin comunicare cifrată sau de rutină. Este un funcționar șters, leneș, complexat, care nu se simte bine în țara-gazdă și stă să-i caute „defectele"? Va fi plătit degeaba, va garanta stagnarea sau involuția relației și va face, *volens nolens*, gafe cu costuri deloc neglijabile... Sigur că, pentru succesul unei misiuni, contează și alți factori: interesul politic arătat de la București față de acea relație, importanța ei obiectivă, bugetul alocat, resursele umane disponibile la fața locului, evoluția politică din țara-gazdă și multe altele. Degeaba trimiți un ambasador bun într-o țară care nu este percepută ca importantă de către Guvernul României sau invers: și noi nu suntem prea importanți pentru multe state ale lumii... E, de asemenea, grav să lași o misiune fără bani, sau numai cu o secretară și un șofer. Există și misiuni dintr-acestea năpăstuite, firește, unde un diplomat de bună calitate profesională poate face maximum cu minimum de mijloace: poate să dezvolte comerțul bilateral prin contacte directe, poate face o bună impresie despre România în corpul diplomatic din capitala unde lucrează. Însă nu mai mult de-atât. Am văzut asta și ca ministru: erau ambasadori fără mijloace „fixe", care adunau performanță, așa cum erau ambasadori care dormeau în mari capitale, unde avem ambasade complet echipate. Mai are importanță ceva: ambasadorul e și un manager, ordonator secundar de credite, administrator, lider. Dacă ai bani puțini, poți atrage sponsorizări locale, parteneri care sprijină diferite acțiuni ale ambasadei etc. Dacă ești un lider bun, menții

armonia colectivului diplomatic și tehnico-administrativ (scuzați această exprimare „lemnoasă"). Un ambasador inactiv, fără inițiativă, anesteziază echipa... De aceea, am socotit că, în oricare ambasadă unde apar sau transpar conflicte interpersonale (și sunt, din păcate, destule), este o „bubă" cu șeful de misiune: oamenii nu se ceartă, dacă au de lucru! Ce-i drept, un ambasador numit politic sau promovat fără merite nu reușește să se impună în fața diplomaților pe care e chemat să-i coordoneze. Nu poți conduce eficient decât ceea ce domini sub raport intelectual și profesional... Diplomația este o vocație, mai mult decât este o meserie. Dacă n-o practici pasionat, mai bine te lași păgubaș. Tehnicile de comunicare, de persuasiune, de analiză politică sau de marketing național sunt zero în mâinile unui ins fără orizont, care birocratizează orice demers și nu simte că „face și el istorie" (bilaterală). N-aș vrea să omit — că tot vorbim — rolul aparte al șefilor de misiune pe lângă organizațiile internaționale. Diplomația multilaterală înseamnă cu totul altceva: reuniuni nesfârșite (răbdarea și un șezut solid sunt ingrediente minimale!), dialog cu geometrie variabilă, grad ridicat de formalizare a jargonului, persuasiune de culoar: cu totul altă chimie, altă detentă, alt *input*. Multilateraliștii stau în nodurile rețelei globale: sistemul ONU, UE, NATO, Consiliul Europei, OSCE etc. Ce dau ei este aur pentru București, numai că și ce scriu e complex, subtil, fără descărcare imediată. De aceea, minus subiectele de criză, producția lor nu este valorizată suficient în ministerele românești (poate cu excepția Reprezentanței Permanente la UE și NATO, care prefabrică poziția oficială a României pe subiecte ineluctabile). „Intelectul profesional" al multilateralistului are un design spectaculos, cu singura condiție ca „beneficiarii", adică vremelnicii decidenți politici din țară, să dețină cheia de lectură... Nu prea se întâmplă așa ceva! Arhivele MAE sunt pline de mici capodopere, sinteze briliante,

analize de mare profunzime, remarcabile uneori și sub raport stilistic, pe care se adună praful, după ce nimeni dintre destinatarii îndrituiți nu le-a parcurs....

Nu mai suntem pe vremea contelui Tolstoi sau a lui Talleyrand. Astăzi, ce mai poate să facă un ambasador pentru relația bilaterală? Mai depinde relația respectivă de persoana ambasadorului? În ce fel o poate influența un ambasador?

Faceți o observație judicioasă. Nici statutul ambasadorului nu mai corespunde ordinii pre-westfaliene. *Illo tempore* — mă refer la vremea poștalionului —, ambasadorul era literalmente „extraordinar și plenipotențiar": prin gura lui vorbea regele Franței, sau al Angliei, sau al Prusiei... Rețeaua de ambasade rămânea limitată, viața diplomatică implica un exil aurit în capitalele dușmanilor (potențiali) sau ale aliaților (nesiguri), iar mesajele cifrate erau transmise în căptușeala mantalei... Evident, puterile efective ale ambasadorului contemporan au fost erodate de mai mulți factori: comunicarea directă dintre șefii de state, prinși în organizații regionale care permit ori impun frecvente dialoguri directe, dar și noile tehnologii, care au împins spre desuetudine mesajele cifrate, descifrate și „prelucrate" în sistem. Formalismul, pompa, protocolul rigid și secretomania au făcut loc stilului decontractat, în care bilateralul se subsumează regionalului sau globalului. Astăzi, adesea e mai important să acționezi oricum, dar în timp real, decât să reacționezi corect, dar prea târziu. Mai mult, este adeseori mai important să se știe ce știi, decât să nu se știe. Informația este valorizată prin circulație și întâietate, mai mult decât prin semnificația ei de conținut. Putem vorbi despre o „tabloidizare" a diplomației? Într-o anumită măsură, da. De aceea, statutul ambasadorului a trecut de la arta războiului și a păcii la o paletă de meșteșuguri umile. De la responsabilitatea

maximă, la delegare și surogat. El e mai mult un lucrător de tranșee, un supraveghetor tehnic, un facilitator secundar... E vremea președinților care-și dau sms-uri! Sau care anunță decizii majore pe Twitter...

Cele 25 de luni în care v-ați aflat în fruntea MAE reprezintă un mandat lung sau unul scurt?

Aș spune că mandatul meu a fost relativ lung, dacă ne amintim că țara noastră a avut, în ultimii zece ani, nouă șefi ai diplomației. E trist că, în postul care pretinde cea mai robustă continuitate, am rotit, ca semn de slăbiciune statală, atâția titulari într-un interval atât de scurt. Gândiți-vă cum văd veteranii de genul unui Serghei Lavrov, aflat de zece ani în fruntea diplomației ruse, această defilare vioaie de „șefi ai diplomației" instabili... Ideea că politica noastră externă se mișcă pe aceleași coordonate — astfel încât deasa înlocuire a miniștrilor nu e gravă — mi se pare greșită. Poate că ea era parțial valabilă până în 2007, la momentul integrării în UE. Dar nu mai poate să funcționeze acum, când lumea se schimbă rapid, impredictibil și, adesea, convulsiv. Un ministru de Externe trebuie lăsat să lucreze tot ciclul electoral. Eu am deschis o serie de șantiere diplomatice în primul an și am finalizat o parte dintre proiecte în anul secund — sunt sigur că vom reveni cu detalii. Nu pot spune că am avut suficient răgaz pentru a-mi impune viziunea. O asemenea perspectivă exista în mintea mea înainte de a prelua portofoliul. Cred și în momentul discuției noastre că este abordarea corectă.

M-am străduit să depășesc — prin fapte — doctrina izolaționistă, potrivit căreia România poate și trebuie să se descurce singură, într-un context regional și mondial ostil. Acest mod de a gândi, specific diplomației comuniste, este încă viu în multe dintre articulațiile sistemului.

Dacă vrem să dezvoltăm rapid și sănătos România, este obligatoriu să ieșim din mitologia autarhistă, fabricată în laboratoarele ideologice ale ceaușismului terminal.

Unde-și are rădăcinile această doctrină izolaționistă? Înainte de comunism, politica externă făcută, ce-i drept, de o elită națională se remarca tocmai printr-o suplețe inteligentă, o abilitate extremă de a specula momentele favorabile.

Se știe că orice regim totalitar evacuează răul intern prin supape externe. E o tehnică arhicunoscută și, până la un punct, funcțională. În cazul României comuniste, această demonizare a lumii externe s-a combinat, în mod original, cu ideea la fel de utopică a unei Românii care compune cu orice aliat, dincolo de bipolarismul major URSS – SUA. Politica externă promovată de Nicolae Ceaușescu implica un tranzacționism cu geometrie variabilă, așa cum se vede cel mai clar din gestiunea „românească" a conflictului israelo-arab. Din motive istorice — cărora n-aș vrea să le adaug rațiuni caracteriale —, politica noastră externă a fost mereu foarte flexibilă... N-au prea existat, în modernitatea României Mari, poziții de principiu sau linii de acțiune constantă, așa cum s-a întâmplat cu Ungaria, cu Finlanda sau cu alte state comparabile geopolitic. Noi am știut să speculăm, cum bine observați, „momentele favorabile", însă memoria conduitei noastre în cancelariile marilor puteri europene a fost mult mai des asociată cu fluctuația imprevizibilă, decât cu onoarea apărată până la sacrificiu. În pofida sau tocmai datorită acestei moșteniri echivoce, menținerea izolaționismului (temperat prin tranzacționism) după 1990 devine imposibil de justificat. Blocul sovietic a intrat în implozie. Hegemonia americană a fost incontestabilă cel puțin până la 11 septembrie 2001. Inerția noastră în jurul „modelului" *spunem ca voi, dar facem ca noi* a încetinit și procesul democratic intern, și recredibilizarea

noastră externă. Ce poate fi mai grăitor, în acest context, decât felul în care am risipit, în numai șase luni după decembrie 1989, uriașul capital de simpatie pe care prima revoluție anticomunistă televizată îl mutase în „conturile" României? A fost nevoie numai de violențele inter-etnice de la Târgu Mureș și de mineriada din 13-15 iunie 1990, pentru ca acest bonus de relansare să ne fie spulberat... Oricât au părut de „spontane", știm foarte bine că ambele au fost riguros organizate... Așa cum știm că organizatorii lor n-au plătit niciodată răul făcut României. Se pare că suntem un popor deosebit de iertător.

În ultimii ani, cei din fruntea MAE au avut mandate scurte. Potrivit cutumei, ministrul de Externe este ultimul schimbat, ține de soliditatea angajamentelor internaționale ale statului. Înlocuirea lui transmite mesaje către exterior, către alte cancelarii. Le explic o întreagă oră studenților ce semnificație a avut înlocuirea lui Litvinov cu Molotov, în mai 1939, la Moscova. La noi, lucrurile astea nu se înțeleg. După Ungureanu, au urmat Tăriceanu, Cioroianu, Comănescu, Diaconescu, Predoiu, Baconschi, din nou Diaconescu două luni, apoi Marga și Corlățean. Nu-i cam mult? Ce au putut înțelege partenerii noștri din aceste dese schimbări de miniștri?

Cum spuneam deja, schimbarea frecventă a titularilor de la Externe indică o instabilitate structurală și denunță, complet realist și, totodată, nefericit, slăbiciunile cronice ale statului român. MAE și MApN reprezintă, în definitiv, turnesolul stabilității interne, garanția că, „în linii mari", lucrurile sunt solid așezate. Indiferent de pretextul intern al numirii atât de frecvente a unor noi titulari ai Externelor, semnalul transmis e prost. Din păcate, nu am avut *king-makers* suficient de înțelepți sau ne-a lipsit concordia între principalele sedii ale puterii... De multe ori, loteria acestor schimbări a avut niște costuri invizibile, dar nu și

mai puțin calculabile... Senzația mea este că numeroși decidenți politici selecționați după 1990 aveau în sânge izolaționismul și disprețul „proletar" față de corpul diplomatic român, privit prin lentila urii de clasă din regimul anterior. Pentru ei, diplomația nu e un instrument esențial, e un accesoriu folosit propagandistic, pentru a machia sau „aburi", dacă pot folosi acest termen, niște parteneri externi care vor fi fiind ei mult mai bogați, mai dezvoltați și mai puternici, dar sigur nu sunt atât de „dăștepți" pe cât suntem noi, aici, la Porțile Orientului... Nu poți face diplomație serioasă sub aburii de cherhana ai acestui gen de ieftină „șmecherie", în care Celălalt e doar un „fraier", în vreme ce tu „te descurci"... Percepția anumitor decidenți autohtoni asupra corpului diplomatic e justificată sub raportul mentalității, al parcursului și al temerii darwiniste că, dacă MAE o duce prea bine, ar putea furniza concurenți politici imbatabili. Ea nu este, însă, de folos țării, așa cum s-a văzut de prea multe ori.

Un mandat de doar 25 de luni, dar luni de criză... de la criza UE, la Primăvara Arabă... Care au fost cele mai importante crize cu care v-ați confruntat în acest mandat?

Într-adevăr, am condus diplomația într-un interval de turbulențe nemaipomenite: criză mondială, atât pe plan economic și financiar, cât și sub raportul unor reașezări geo-strategice prost sau insuficient negociate. Practic, în cei doi ani, majoritatea certitudinilor legate de anii '90 — de la lumea monopolară ca reflex eshatologic al unei *pax americana* eterne până la triumful neoliberal al globalizării — au fost supuse unui val de cutremure. Lumea arabă a intrat în fibrilație revoluționară, dar nu a ajuns încă la o democrație funcțională. Dimpotrivă, posibilitatea ca islamul radical să ocupe scena internațională este mai mare ca oricând, pentru că naționalismele arabe nasseriste, specifice anilor '60, nu mai pot stopa exercitarea *shariei*.

Asistăm la emergența puterilor din pachetul BRICS, care au forța de a schimba echilibrele tradiționale, dar nu și capacitatea de a guverna global. G7 sau G8 — alternând cu reuniuni mai ample, în format G20 — nu sunt suficient instituționalizate, nu sunt nici acceptate de ceilalți și, oricum, nu se pot substitui sistemului ONU, paralizat de eșecul unei reforme utopice, atâta timp cât nici un membru permanent al Consiliului de Securitate nu vrea să împartă puterea cu vreun nou-venit... Ne uităm, fără prea mari șanse de intervenție, la cursa nucleară a Teheranului, la represiunea din Siria sau la anxietatea crescândă a Israelului. Coreea de Nord sau fricțiunile sino-nipone sunt și ele îngrijorătoare, ca să nu mai pomenim de tensiunea cronic-acumulată între Taiwan și China continentală. Ca și cum toate aceste probleme n-ar fi fost de ajuns, asistăm și la alte fenomene preocupante. Americanii privesc spre Asia și sunt nemulțumiți de europeni, care vor securitate, dar nu alocă bani suplimentari în bugetul apărării. Proiectul UE gâfâie sub atacul populismului și al sentimentului că diferența dintre fondatori și noii membri nu se poate reduce în viitorul previzibil. Iar asta blochează, cel puțin psihologic, atât de necesarul proces al extinderii.... Cum se spune, vremea vacanței a trecut. Și, tocmai din acest motiv, se cuvine să scoatem diplomația din poziția de „cenușăreasă" a bugetului și a vieții politice. Sper că vom reveni, în discuție, și la acest din urmă aspect.

Este adevărat că nici contextul politic intern n-a fost prea generos cu executivul din care ați făcut parte. Cum poți face politică externă în vremuri de criză internă? Și nu e vorba doar de criză economică, de buget redus.

Folosiți un eufemism. Contextul intern al guvernării din care am făcut parte a fost unul extrem de dur. Măsurile anti-criză au stopat declinul economic și au adus România la macro-stabilitate. Însă costul politic plătit a fost enorm.

Toți cei afectați — funcționari restructurați, bugetari sau pensionari cu veniturile reduse — nu și-au îndreptat frustrarea spre FMI sau Comisia Europeană, ci spre executiv. Treptat, pe măsură ce corecțiile salariale s-au diminuat, dar mai ales după ce mulți au văzut ce se întâmplă în alte state-membre UE care n-au adoptat (la timp) măsuri similare, percepția asupra terapiei de șoc s-a mai nuanțat. Am avut parte, concomitent, de o opoziție necooperantă. Unsprezece moțiuni de cenzură! O pletoră de moțiuni simple, inclusiv împotriva ministrului de Externe. Sindicate în stradă, cu toate că rezultatul acestor mobilizări a fost relativ palid. Acțiunile mediatice contra guvernului au fost, de asemenea, foarte dure și atent concertate, mai ales în zona așa-ziselor „televiziuni de știri", care s-au întrecut pe sine în materie de manipulare și intoxicare, cu largul concurs al unei cohorte de mercenari. Calmul social, chiar și sub forma apatiei civice, din păcate specifice nouă, a fost permanent agresat printr-o campanie de anunțare în buclă a apocalipsei. Până și vremea de afară — ninge sau plouă — a fost înrolată în acest uriaș efort de discreditare a oricărei reforme. Se vede treaba că partizanii *status quo*-ului sunt deosebit de motivați și deloc lipsiți de resurse financiare. Ce-i drept, nici un ministru nu are dreptul să dea vina pe contextul guvernării sale. Îți asumi totul, chiar dacă știi că intri în joc pe timp de furtună. Trebuie, totuși, să afirm că am condus Externele într-o perioadă complicată atât internațional, cât și intern, unde *establishment*-ul de tranziție a intrat în colaps de reprezentare și, parțial, de legitimitate.

Ați intrat în guvern ca independent, sprijinit de președintele Băsescu, și ați fost demis, ca prim-vicepreședinte al PDL, de șeful dvs. pe linie de partid, premierul Emil Boc. Intrarea în partid v-a adus ceva bun?

Sincer să vă spun, nu mi-a adus decât necazuri, etichete infamante și deziluzii. Am fost numit ministru ca diplomat de carieră, deci cu profil de tehnocrat. Am fost, însă, mereu un intelectual cu opțiuni de dreapta. Mi-am dorit ca România să devină un element viabil, nu doar formal, în lumea democrațiilor euro-atlantice. Am crezut că binele țării e direct proporțional cu despărțirea de comunism, fie că vorbim de reprezentanții fostului regim, fie că ne raportăm la sechelele dictaturii din mintea fiecăruia sau din comportamentul colectiv. De aceea, am făcut și pasul în politica activă. Convins că schimbarea este necesară, sigur că implicarea mea și a altora ca mine poate aduce o mutație așteptată. Și oportună. PDL m-a acceptat — dar nu am considerat această permisiune ca pe un privilegiu. Am găsit în partid ostilitate, dar și oameni de bun-simț, cu care am stabilit un dialog normal.

Obiectiv sau, mai degrabă, teoretic vorbind, avem nevoie de lideri europeni, școliți, care și-au demonstrat capacitățile în administrație și care gândesc larg, fără să piardă detaliile fotografiei mai mari din care facem parte. Marea dilemă a unui nou-venit în politică este legată de pasivul clasei politice formate în tranziția post-comunistă. Vii cu idei noi, dar nu ai culoar. Îți faci culoar — prin manevre tactice de adaptare la mediul politic —, îți pierzi, cel puțin în percepția publică, atuul prospețimii. E un joc dificil. Ești atacat pentru păcatele altora. Ești privit cu suspiciune și în afară, și înăuntru. Publicul îți cere să fii radical într-un alt mod. Colegii de partid te vor cât mai aproape de ei... Iată un echilibru foarte delicat! Ceea ce nu înseamnă că ameliorarea politicii se poate face prin încercări de un an, doi. Am consecvența de a lucra pentru valorile mele și cred că ele se vor impune treptat. PDL este, mai mult prin impulsul dat de președintele Băsescu, partidul care s-a primenit cel mai mult. Din păcate, grefa de oameni noi, de o altă factură, a fost respinsă de către

organismul acestui partid politic trecut de la stânga la dreapta și de la statutul de pitic la acela de protagonist, într-un timp prea scurt. Sunt convins că presiunea va crește, atât dinspre societate, cât și din interiorul partidului. Dar asta cere timp, oricât de nerăbdători ar fi cetățenii care vor o schimbare de profunzime. Este, totuși, greu să nu le dai dreptate alegătorilor: așteaptă o elită politică demnă de acest nume de aproape douăzeci-și-patru de ani... Fiecare dintre noi putea face însă mai mult, prin propria implicare, pentru ca România nu doar să merite, ci și să aibă altfel de conducători.

Nici nu s-a uscat bine cerneala de la depunerea jurământului, că ați fost acuzat de către opoziție de falsificarea alegerilor desfășurate la Paris. În ciuda faptului că ați tot răspuns public acestei acuzații, ea nu a încetat până astăzi, deși nu mai sunteți ministru. Mai puteți explica încă o dată, a suta oară, cred, ce s-a întâmplat cu votarea la Paris, unde erați ambasador?

Acea calomnie cu voturile furate la Paris a fost ventilată mediatic *ad nauseam*. Ea arată că numirea mea a deranjat anumite cercuri ultra-conservatoare Arată și faptul că nu mi s-a putut reproșa ceva de fond și, prin urmare, s-a recurs la această legendă neagră. Adevărul e pe dos. Secția de votare de la Paris a fost bine organizată, iar românii de acolo au votat larg majoritar cu Traian Băsescu. Am avut cinci ștampile, nu trei, cum s-a spus. În comisia de vot — din care nu am făcut parte —, au figurat doi reprezentanți ai PSD și unul al PNL. Au fost de față și observatori din partea unor ONG-uri. Întreg procesul a fost monitorizat, de la accesul publicului până la numărătoarea finală, iar procesele-verbale, semnate de către toți membrii comisiei electorale. Nimeni n-a sesizat vreo neregulă. Este adevărat că voturile diasporei, adunate fiind la rezultatul general, au făcut diferența în favoarea candidatului Traian Băsescu.

Dar aceasta a fost voința alegătorilor... chiar dacă tabăra Geoană nu a putut digera șocul cifrelor. E greu să pierzi o campanie prezidențială cu 70.000 de voturi diferență. Dar nu asta e regula democrației?

Fiecare vot contează, dacă face diferența. Calomnia vehiculată de USL m-a amuzat, m-a amărât, m-a enervat... Aș mai spune ceva. În tărășenia aceasta, m-a durut și umbra indirect aruncată asupra diplomaților români. Am condus trei ambasade. Știu că diplomații au și ei, ca orice alți cetățeni, simpatii sau antipatii politice. Dar sunt funcționari publici dintr-un corp de elită, care asigură politica noastră externă. Niciodată nu și-ar permite vreun diplomat român — fie șef de misiune sau orice altceva — să facă jocuri murdare. Nimeni nu-și ia un asemenea risc. Și nici un membru al corpului nostru diplomatic nu se pretează la asemenea ilegalități. Sătul de toată această minciună, i-am intentat proces unui politician care a reprodus calomnia chiar și în scris. Deși sunt apărat de o mare casă de avocatură, am pierdut în primă instanță și sunt acum în faza de apel. Politicianul dat în judecată s-a apărat cam așa: păi, dacă „se spunea" chestia asta despre Teodor Baconschi, eu ce vină am c-am repetat-o? Cred încă într-un verdict definitiv, care să-mi facă dreptate...

Alții v-au contestat argumentând cu faptul că studiile dvs. de teologie nu vă recomandă pentru funcția de ministru de Externe. Acestora nu le-ați răspuns public niciodată. O puteți face acum?

Talleyrand, cel mai ilustru ministru de Externe al Franței, a fost chiar episcop! Glumesc, desigur. În ultimii douăzeci de ani, titularii Externelor au fost la bază ingineri, istorici, juriști sau chiar istorici de artă... Mulți au preluat ministerul fără să fi fost vreodată ambasadori sau secretari de stat. Cred că studiile mele — inițial de teologie, în plin comunism, apoi doctorat la Sorbona în istorie comparată

a religiilor — mi-au oferit o bază culturală solidă, pe care cei aproape cincisprezece ani de exercițiu diplomatic au rafinat-o suficient. Am muncit cu pasiune pe teren diplomatic, fascinat de diversitatea lumii și a elitelor ei, cunoscute în fel și chip. Mai este ceva de spus? Da, și anume că rezerva față de teologie și religie în general degajă un neplăcut aer de comunism răsuflat ori de stângism extrem. Ce poți înțelege din istoria și civilizația europeană, dacă nu cunoști fundamentele teologico-politice ale proiectului de astăzi? De ce i-ar strica unui diplomat studii sistematice în discipline ca bizantinologia, istoria bisericească universală, patristica, arheologia biblică ori limbile clasice?

Cultura pe care am acumulat-o studiind cu personalități de talia unor Michel Meslin sau Jacques Le Goff mi-a folosit zi de zi în munca de diplomat. Cred că a sosit timpul de a nu mai defini „profesionalismul" în politica externă doar pe baza standardelor din anii '80: un dosar bun, adică origine socială „sănătoasă", plus îndoctrinarea de la Academia Ștefan Gheorghiu... Acest reflex anti-elită, încurajat prin degradarea educației în perioada post-'89, face din noi o națiune necompetitivă. În loc să tindem spre performanță intelectuală în sens larg, alimentăm discursurile egalitariste. Or, mie nu mi se pare că o societate care tinde programatic spre coborârea standardelor poate supraviețui în competiția globală. V-aș da un exemplu cu privire la funcția intelectuală în practica diplomației. În 2010, am participat, la Rio de Janeiro, la un *summit* prilejuit de Alianța Civilizațiilor. Gazda, ministrul de Externe brazilian Amorim, era suprasolicitată de program și de numeroasele cereri pentru întâlniri bilaterale. Am reușit și eu să-l văd, douăzeci de minute. Omologul meu, un distins critic de film, cu barba încărunțită, s-a apropiat de mine obosit de rutina acelei zile încărcate și m-a abordat cu o notă de politicos scepticism. Cum altfel am fi putut depăși stresul unei întâlniri cenușii, dacă nu vorbind

despre noul val din cinematografia românească? Despre Manoilescu, despre filtrul portughez al comunei noastre latinități, despre Pessoa și Camões sau alte teme care i-au trezit, brusc, interesul? Dialogul a urmat atât de relaxat, de viu, de autentic, încât, la finalul întrevederii, ministrul brazilian i-a dat instrucțiuni de față cu mine șefului său de cabinet, cerându-i să includă România în turneul european pe care-l pregătea peste doar o lună! Așa s-a obținut cea dintâi vizită la București a unui ministru de Externe brazilian în 82 de ani de relații diplomatice... În acest fel, am obținut un mare prieten al României, care, după ce a lucrat cu președintele Lula da Silva, este azi ministrul Apărării în administrația Rousseff...

În momentul în care ați depus jurământul, aveați deja cristalizate câteva proiecte de politică externă? Ați avut o discuție cu președintele pe marginea priorităților de pe agendă la începutul mandatului?

Am selectat câteva priorități de etapă: lărgirea amprentei românești în UE și posibila ridicare de nivel a relației strategice cu SUA (scutul anti-rachetă). Revenirea în jocul regional prin implicarea mai vie în Parteneriatul Estic — focalizare pe Republica Moldova. Consolidarea parteneriatelor strategice cu state-membre sau din afara Uniunii. Profilarea maximă, alături de Austria, în Strategia UE pentru regiunea Dunării. Recâștigarea unor piețe tradiționale, mai ales în spațiul arab. Am luat de la început în vizor și standardele consulare sporite, în folosul comunităților românești din exteriorul granițelor. Acestea au fost axele majore de acțiune externă, convenite, firește, cu președintele Băsescu. Planul de acțiune a fost respectat în mare, cu accente dictate de evoluția nemijlocită a situației internaționale. Azi, politica externă nu mai este un fapt de cancelarie. Decizia e modelată prin interacțiunea unor factori non-tradiționali — sectorul non-guvernamental,

media, bursele de valori, marile corporații, tectonica intelectuală de pe piața ideilor politice. Am urmărit o grilă. Am și adaptat-o din mers, în funcție de vectorii pomeniți.

După depunerea jurământului, v-ați instalat în biroul de la etajul doi al ministerului, de pe Aleea Modrogan. Ce sentimente v-au cuprins în acel moment?

Nu mi-am permis timpi de adaptare sau momente narcisice în fața oglinzii. Am intrat direct în pâine! Cunoșteam oamenii, eram perfect familiarizat cu mecanismele instituționale. M-am întâlnit în două luni cu toți interlocutorii din UE, stabilind relații cât mai calde, sub semnul unei normalități cooperante. Am simțit emoția imensei responsabilități primite, dar am sublimat-o urgent în acțiune sistematică. Abia ca ministru am simțit prețul experienței acumulate, dacă experiența există, desigur. Diplomația este codificată și, aparent, complicată. Rețeaua siglelor, păienjenișul organizațiilor internaționale, tehnicalitățile specifice l-ar putea descuraja pe profan. Triunghiul de la Weimar... Aranjamentul de la Wassenaar... Agenda Lisabona... Angajamentele de la Istanbul... Însă nu mai eram de mult un profan. Am simțit încă din primele săptămâni nevoia unei abordări tot mai accentuat politice. Aparatele administrative pot fabrica hârtii oficiale, note verbale, memorandumuri, scrisori de felicitare, mesaje *ad-hoc*... Însa ceea ce contează e relația personală cu decidenții — omologi din alte state. În secolul XXI, partea formal-instituțională a serviciului diplomatic este scurtcircuitată constant de presiunea acțiunii directe și a unor evoluții în trombă. Miniștrii blocurilor politice de tip NATO și UE se întâlnesc frecvent, își telefonează, rezolvă dosarele adesea prin sms-uri... Impactul revoluției IT asupra politicii externe este mereu mai adânc. Agenda oricărui diplomat de top din secolul XXI e de câteva ori mai plină decât cea similară din anii '80 sau '90. Au proliferat formatele noi,

instituțiile, agențiile, filierele, totul a devenit foarte sofisticat-multidimensional. Titularii Externelor sunt supra-solicitați. Și atunci, apare nevoia de simplificare. Nevoia de reducere a fiecărui dosar la esența mizei sale politice. Am trecut adesea, ca program, prin secvențe geografice de tipul: CAG-CAE Bruxelles, zbor la Tripoli prin Roma, pentru *summit*-ul UE – Africa, și, de acolo, cu avionul colegului meu portughez, participare la *summit*-ul OSCE de la Astana... Asemenea exerciții te epuizează și fizic, și nervos, îți dau o senzație, uneori, de vertij oniric. Mi se întâmpla, de pildă, sub marca unor programe supra-aglomerate, să mă trezesc dimineața, într-o cameră de hotel, și să-mi fie necesare câteva secunde pentru a-mi reaminti în ce *loc* mă aflam... Dar acesta e *job*-ul, o luptă continuă cu timpul și spațiul. Plus baleiajul transversal, de la o problematică la alta. Trebuie să poți extrage mesajele-cheie din fiecare dosar, să nu te pierzi în detalii, să calculezi fiecare felie din intervalul alocat unei acțiuni: cât introducerea, cât fondul, cât pentru repetarea semnalului central, pentru a i-l fixa mai sigur în memorie interlocutorului. Diplomația este când artă (marțială!), când știință, când sport extrem!

Cum apreciați cariera dvs. în MAE? Vă considerați un produs al diplomației române, bine integrat în sistemul diplomatic? Sau ați fost doar un intelectual tolerat de sistem și care a speculat anumite oportunități de carieră?

În jurnalul parizian, publicat după revenirea mea de la studiile doctorale, scriam c-aș putea fi cândva ambasador al noii Românii în vreo țară francofonă! Cu toate aceste ipoteze de lucru (nu le-aș numi premoniții!), nu mă așteptam, în 1997, când am intrat prima dată, destul de timorat, pe porțile MAE, să parcurg toate treptele carierei, până la postura de șef al diplomației. Țin minte că eram foarte pătruns de importanța audienței pe care mi-a acordat-o

atunci Adrian Severin, pentru a-mi propune misiunea de la Vatican...

La început, cum spuneți, am fost doar un intelectual tolerat în sistem. Dar aruncarea direct în iureșul acțiunii de reprezentare externă m-a călit. Am avut norocul de a mă iniția la Vatican. Loc familiar, sub raport istoric și conceptual, dar și arenă a diplomației de vârf ... Trecerea de la studiul religiilor la practica diplomatică pe lângă Curia Romană s-a făcut natural. M-a cuprins pasiunea pentru profesiunea diplomatică, pe care am perceput-o ca pe o formă specială de asceză: nu-ți aparții, trebuie să observi o disciplină spartană, să-ți cenzurezi discursul și să nu uiți, mai ales, că nu ai, ambasador fiind, „păreri personale"... Deci, sunt un produs al diplomației române, fără să fi avut, însă, magiștri formali, ci doar ocazia de a mă specializa la locul de muncă...

Aș face o remarcă. În proporție de 70%, succesul unei misiuni diplomatice depinde nemijlocit de personalitatea sau de carisma proprie a șefului de misiune. Nu ești la strung, unde un *soft* îi dictează mașinii cum să scoată șurubul sau matrița de plastic. Ești un actor, un interpret, un actor cu darul improvizației și al rolului de compoziție. Majoritatea rezultatelor palpabile se datorează nu atât aplicării unor proceduri standardizate, cât însușirilor tale: stăpânești sau nu arta conversației, știi sau nu să speculezi elegant și moderat slăbiciunile general-umane; de pildă, nu există demnitar care să reziste unei flaterii plasate inteligent, la adresa lui sau a națiunii sale. Simțul umorului, degajarea bine dozată, căldura umană, cultura generală folosită selectiv și neostentativ, sunt instrumente de lucru la fel de eficiente precum sunt competențele în materie juridică, politică sau economică. Diplomația se articulează la fel de uniform și, totodată, accidentat, ca și existența socială însăși: degeaba te înarmezi cu un punctaj prefabricat, dacă interlocutorul tău tocmai s-a certat cu nevasta,

are o migrenă sau vine la întâlnire cu două-trei idei fixe — eventual negative — despre țara pe care o reprezinți. Și mai e ceva: diplomații capătă deformația profesională de a se identifica, uneori exagerat, cu statul în numele căruia vorbesc. De aceea, nivelul lor de sensibilitate la epitete sau definiții de lucru depășește cu mult media. Intervine aici doza inevitabilă de curtoazie internațională, pe care unii o denunță ca fiind ipocrizie necesară. La Vatican, am învățat că trebuie să fii ultra-generos cu laudele la adresa oricărei națiuni: studiați discursurile papei Ioan-Paul II cu prilejul vizitei sale în România, de pildă, și veți înțelege de ce a cucerit atât de durabil opinia noastră publică...

Ați lucrat ca ambasador în capitale importante. Prin ce se diferențiază organizarea ministerului român de Externe de alte servicii diplomatice pe care le-ați cunoscut?

Am făcut comparații directe în trei capitale de cultură instituțională latină: Roma, Lisabona și Paris. Diferențe există, numai că nu în favoarea noastră: în timp ce alte state alocă bugete consistente pentru rețeaua externă, noi distribuim pentru MAE aproximativ 0,17% din PIB. Cu cât investești mai mult în diplomație, cu atât returul e mai consistent în termeni de influență, proiecție a forței, imagine externă sau dividende economico-financiare.

Pe de altă parte, statele care n-au cunoscut acea bulversare a valorilor, impusă nouă de comunism, au păstrat o mentalitate de elită: generații succesive de diplomați, copiii urmând adeseori drumul părinților, statut social necontestat, norme interne stabile, prevalența instituției asupra capriciilor personale... Am mai remarcat și alte diferențe. Bunăoară, simpatiile politice ale diplomaților nu-i penalizează în carieră: ești de stânga și vine un guvern de dreapta, ai sigur un post, dar nu în top 30. Și invers. În plus, există o anumită planificare a parcursului: misiunile se programează, fiecare știe ce urmează, când își termină

un anumit post, se aplică principiul alternanței continentale: după ce ai fost în Africa, urmează America de Nord. Una caldă, una rece!

La noi, MAE a preluat treptat organigrama standard europeană. S-au (re)inventat și consolidat funcții-cheie, precum aceea de director politic, de secretar-general etc., altădată absente. Dar sistemul este avariat grav: ușa spre recrutare s-a închis din motive de austeritate, iar formarea continuă lasă de dorit. Diplomații mai tineri, cei mai mulți foarte bine pregătiți, refuză să plece la post în afara locurilor super-confortabile din UE... Astfel, am ajuns să avem un gol de resurse umane specializate (limbi rare, juriști axați pe domenii particulare, cum ar fi dreptul mării).

Din păcate, în deceniile post-comuniste, miniștrii s-au schimbat des, sub faimosul complex al Meșterului Manole! Nici statul nu a alocat bani serioși: nu au fost îngrijite proprietățile existente, nu a existat o politică de achiziții, cu excepția unor consulate noi și a rețelei ICR, logistic administrată de MAE. Am moștenit rețeaua supra-dimensionată la porunca lui Ceaușescu, marele *globe-trotter*. Ar fi fost mai bine să fi păstrat maximum 80 de oficii, pe care să le fi dotat corespunzător, cu oameni bine școliți și cu infrastructură de top. Adeseori, costurile de întreținere a ambasadelor păstrate cu state față de care nu mai avem, în realitate, interes depășesc returul în schimburi comerciale. Însă este foarte greu să retragi o ambasadă. Orice guvern se irită, aflând oficial că nu mai contează (de cele mai multe ori, desigur, sunt invocate motive pecuniare). Așa ceva nu prea se iartă, rămâne în memoria politică a națiunii „părăsite". Urmarea este că nici acea capitală „nu mai dă doi bani" pe tine. Dacă vrei să revii, după zece ani de absență, prețurile de reinstalare sunt foarte mari și-ți ia multă vreme pentru a reface toată rețeaua de contacte. În plus, ai nevoie adesea de un stat nu doar la nivel bilateral, ci și în campaniile de susținere a candidaților tăi pentru

poziții în organizațiile internaționale. Cu alte cuvinte, este rău să nu finanțezi sistemul — și să admiți terminații devitalizate —, dar nu este bine nici să-ți pierzi un prieten chiar dacă nu te vezi cu el în fiecare zi...

Până la mandatul lui Mihai Răzvan Ungureanu, s-a tot vorbit public de reformarea MAE. După aceea... tăcere. Să înțelegem că reforma MAE s-a încheiat cu succes?

Au existat două abordări sub diferiți miniștri: unii au vrut reformă, alții doar au mimat-o. Nici unul nu a avut destul timp, cu excepția domnilor Meleșcanu și Geoană, pentru a construi sau reconstrui ceva cuantificabil. S-au schimbat zeci de organigrame, cu tot atâtea hotărâri de guvern. Fiecare titular s-a luptat politic pentru a se profila, dar și pentru a relaționa — neconflictual — cu primul-ministru sau cu președintele în exercițiu. Ce-i drept, limbajul de operare a trecut pe standarde occidentale, utilizând tot o limbă de lemn, dar, cel puțin, compatibilă cu UE și NATO! Însă Centrala MAE a rămas în aceeași clădire inadecvată și nereprezentativă — nu s-au găsit bani pentru un sediu demn de România mileniului III, nici măcar în anii de risipă și vaci grase 2005-2008.

Azi, prin forța lucrurilor sau a biologiei, avem o nouă generație de diplomați, media de vârstă fiind undeva sub 40 de ani, iar feminizarea instituției pare consumată: doamnele și domnișoarele sunt tot mai numeroase!

Domnul Ungureanu a cerut, primul, și o selecție etică. A solicitat CNSAS-ului certificate despre toți diplomații cu funcții de conducere. Rezultatul a fost că unii dintre ei (mai puțini decât s-ar fi așteptat alții) au părăsit sistemul, mai pe față, mai prin dos. O reformă reală a sistemului ar presupune, însă, ceva mai mult. De pildă: un concurs de recrutare sever și obiectiv, sub control transparent și la scara cerută: cincizeci de posturi pe an, timp de cinci ani, cu minimum cinci ani de formare a fiecărui nou angajat.

Apoi un sediu nou, aerisit, civilizat, informatizat, alături de repararea și modernizarea întregii rețele externe. În fine, un nou Statut, centrat pe mecanisme fixe de planificare a carierei, cu maximum 15% numiri politice expres alocate.

Subțierea administrației centrale s-a tradus, la nivelul MAE, prin reducerea brutală a sute de posturi din schema centralei ministerului și din serviciul diplomatic exterior. Ați fost mai discret decât unii dintre colegii dvs. de Cabinet cu acest subiect. Și totuși, reducerea de personal a afectat într-un fel activitatea MAE?

Într-adevăr, nu doar că n-am putut angaja, dar am fost obligat să restructurez: au plecat stagiari și detașați, dintre care mulți aveau vocație reală, am pensionat oameni care mai puteau lucra, oameni de mare experiență și devotament față de instituție. A fost neplăcut — și omenește penibil — să iau, sub imperiul austerității, asemenea decizii. Aș putea menționa ceva și mai ingrat: în MAE, s-a tot intrat în ultimele decenii nu doar pe bază de concurs, ci prin tot soiul de aglutinări, asimilări, transferuri și permanentizări de contract, operate la adăpost politic.

Schema era supradimensionată în raport cu volumul real de muncă sau, dacă vreți, cu rezultatele efective ale acestei activități. E multă rutină. Sunt destui care nu mai vor să plece la post — pentru că salariile din Centrală nu sunt cu mult mai mici — și care, cum se spune, rup ușa la ora patru, după ce au stat degeaba, scriind cel mult o infogramă și hălăduind pe net. Spiritul de corp s-a diluat. Generația „dinozaurilor" aduși de Mircea Malița în anii '70 fusese entuziastă, solidară, formată din numeroși profesioniști, în pofida constrângerilor specific-totalitare. De fapt, PCR îi selecționa pe oamenii cei mai buni dintre absolvenții universitari: era un premiu absolut să lucrezi în diplomație, când toată țara stătea priponită la țăruș.

După valul de tractoriști reciclați în perioada Anei Pauker la MAE au venit oameni de o bună calitate intelectuală chiar dacă se menținea obsesia „originii sănătoase". Azi predomină agenda personală, interesul propriu, micul aranjament cu șeful... Din păcate, ca ministru, nu ai fizic timpul necesar pentru a face o evaluare om-cu-om în tot aparatul. Unii sunt foarte buni, încă nescoși la lumină, în vreme ce alții nu se mai dau duși nici măcar la posturi de ambasador. Reconstrucția sistemului necesită o voință decizională de care n-am beneficiat în mandatul meu. Știu ce ar trebui făcut. Oricum, va lua timp. Important este să nu ne amăgim și să începem acest proces, de îndată ce împrejurările politice și economice vor îngădui.

E frustrant că nu se va putea vorbi de o „serie Baconschi", adică de tineri diplomați angajați în MAE prin concurs în timpul mandatului dvs.? Așa cum s-a întâmplat pe vremea miniștrilor Severin, Pleșu, Geoană sau Ungureanu.

Numai domnul Geoană a avut parte, în ultimul deceniu, de un mandat întreg de șef al diplomației. A adus mulți oameni în sistem, pe care i-a și fidelizat. Domnul Ungureanu a organizat, de asemenea, două mari concursuri de admitere — știu asta, deoarece am condus personal, ca secretar de stat, comisia de examinare. Cu siguranță că au intrat atunci câteva zeci bune de tineri (viitori) diplomați de ținută corespunzătoare. Din păcate, procesul a fost stopat... cel puțin pentru moment.

Dacă ați fi putut organiza concursuri de angajare în MAE, ați fi rămas la sistemul obișnuit de admitere prin examen general pentru toți candidații sau ați fi preferat să vă concentrați asupra angajării și formării unor experți pe anumite zone, sistem utilizat în mai multe ministere de Externe din alte țări?

Orice minister de Externe are nevoie, deopotrivă, de generaliști și de competențe sectoriale. Nu te poți lipsi de specialiști în limbi rare — vorba vine rare: chineza e cea mai vorbită limbă de pe planetă! Ai nevoie de farsi la Teheran, de turcă în Turcia, de rusă în spațiul post-sovietic, de arabă în lumea arabă sau de japoneză în Japonia. Tot mai mulți diplomați cred că, dacă știi engleza — idiomul universal —, te poți lipsi de alte instrumente de comunicare lingvistică. E greșit. Fostele imperii — Spania, Portugalia, Italia – se așteaptă ca diplomații trimiși în capitalele lor să le vorbească limba: e mai mult o chestiune de stimă și auto-stimă. Predominanța statistică și practică a englezei „de lucru" aduce deservicii până și limbii engleze ca atare, deformată și transformată într-un soi de corcitură, ultim paradox al postmodernității! Chiar și noi, când vedem că ambasadorii unor țări importante fac efortul de a învăța ceva românește, îi apreciem, le deschidem ușa mai ușor — și chiar inima. Îmi aduc aminte cu mare plăcere de dialogurile cu ambasadorul britanic Martin Harris, încă la București, purtate într-o excelentă limbă română (mai treceam pe engleză numai din curtoazie față de oaspete).

Ce ar trebui făcut pentru a spori performanța MAE? Vă amintesc că, în 2019, România va avea președinția UE, ceea ce presupune o investiție în personal încă de pe acum.

Ar trebui dată o derogare de la hotărârea de guvern care suprimă angajările în administrația publică centrală. Cum vă spuneam, formarea unui diplomat — pe un ciclu Centrală – misiune externă — durează cel puțin cinci ani. Mai avem șase ani până în 2019. Prin urmare, ar fi cazul ca de la anul, cel mai târziu, să intre în sistem sângele proaspăt de care avem nevoie.

Am observat, mai ales printre cei tineri și bine pregătiți, un soi de furie pentru a pleca din MAE, de a-și găsi locuri

în alte instituții. Unii pleacă spre zona de afaceri, în multinaționale, la salarii mari. Alții caută un loc la Bruxelles, în Serviciul European de Acțiune Externă. Câțiva m-au lăsat să înțeleg că n-ar pleca doar pentru bani din MAE, ci că-și văd periclitate carierele de ingerințele politice. Nu-i riscant, pentru un corp profesional de elită, să piardă tineri valoroși? Are MAE cu cine să-i înlocuiască?

Vă pot spune, sub semnul unei triste deloc retorice, un lucru grav: cei mai buni oameni intrați în MAE în ultimii douăzeci-și-trei de ani nu se mai află în MAE. Institutia a reușit, uneori, să-i atragă, dar nu a știut să-i și păstreze. Există prea multă contra-selecție, de fapt, prea multe pile, intervenții politice, promovări superficiale și resentiment față de aceia cu adevărat muncitori, eminenți, dornici și capabili de succese profesionale. Nici acum, în MAE, cei mai buni nu sunt neapărat scoși în față. Există mini-rețele de putere, grupuri și solidarități conservatoare, uși care se închid înaintea judecății de valoare. Este ceva defect — sau, oricum, vetust — în cultura organizațională. Mereu le-am spus diplomaților: veniți cu inițiative, îmi plac infinit mai mult decât atitudinile pasive, de rutină stearpă. Fiți inventivi și pasionați-vă pentru orice cărare nebătătorită. Unii au venit. Sper ca toți oamenii care suferă de ce vă descriu aici să-mi atribuie retroactiv măcar intenția de a sparge gheața, tiparele, închistările cenușiu-funcționărești. Sigur că orice minister de Externe are niște rigori, nu faci acolo concursuri libere de creativitate. Dar luați un exemplu: *memorandumul interior*, principalul instrument de comunicare instituțională, poartă în medie între cinci și zece semnături de avizare: în acest fel, „vinovatul" se pierde în decor, nimeni nu-și asumă paternitatea conceptuală și responsabilitatea politico-diplomatică a gestului, iar timpii de lucru se prelungesc până la anularea oricărei reacții utile, în timp real. Câțiva miniștri au încercat introducerea semnăturii electronice, pentru a scurta timpii de

avizare și a fluidiza mecanismul. Nu a mers. Sistemul a respins orice modificare. De ce? Pentru că asta ar dizolva raporturile formale și informale de putere din măruntaiele acestui Leviathan. Nu i-ar mai permite, bunăoară, unui director-general să-și arate „mușchii" prin simpla tergiversare a unei semnături. Persistă un feudalism factual, deosebit de nociv, mai ales într-un mediu birocratic ierarhizat excesiv. În plină postmodernitate, aș fi preferat un minister orientat spre transparență și rezultate. A rezultat, doar, o și mai profundă lipsă de transparență! Da, există în MAE profesioniști de cel mai bun nivel european. Din păcate, atât salariile, cât și oportunitățile de carieră sunt prea slabe pentru ei, în comparație cu ce oferă instituțiile internaționale, începând cu cele comunitare de la Bruxelles. Cel mai modest funcționar din SEAE este plătit de patru sau cinci ori mai bine decât un director din MAE român...

Lucrurile arată foarte prost, după cum le descrieți dvs. Se mai pot ele îndrepta? Cum ar putea fi scoasă politica partizană din zona resurselor umane și introduse criterii de competență? Cineva îmi povestea că lucrurile s-au degradat în așa măsură, încât își amintește cu nostalgie de mijlocul anilor '90, când secretare-dactilografe își procurau diplome de la „Spiru Haret" și deveneau membre ale corpului diplomatic.

Orice se poate îndrepta, cu singura condiție să vrea un prim-ministru inteligent. Pentru că ministrul de Externe poate schimba, factual sau legislativ, dar nu fără sprijin politic substanțial, de la nivelul superior. Pentru moment, concursurile de admitere sunt încă blocate, cu toate c-ar trebui să așezăm un nou *cluster* dedicat semestrului românesc la președinția UE, în 2019. După mine, parazitarea clientelară a MAE e mai gravă decât plasarea de „amici" în orice alt minister. Pentru că orice om din MAE poartă eticheta „România" pe tot globul. S-au făcut și pași corecți,

însă, ca dovadă că „se poate". Vă spuneam mai devreme că, sub M.R. Ungureanu, ca secretar de stat, am prezidat două concursuri de admitere în MAE, făcute foarte serios: au intrat atunci, dacă nu mă înșel, vreo cincizeci de noi (viitori) diplomați cu un potențial indiscutabil.

Să știți că mi-am enervat constant „partidul susținător", pentru că nu am deschis porțile spre fluviul presant al veleitarilor. Mai mult, am păstrat unii oameni din ierarhia ministerului, pe care mi se cerea obsesiv să-i schimb. Nu i-am schimbat, pentru că erau foarte buni, chiar dacă nu fuseseră „aduși" de mine! Politizarea instituțiilor e principalul flagel al României și provine din anii de după Marea Unire, nu numai din comunism. În loc să te uiți la calitatea și la competența fiecăruia, faci „tabere" care se rotesc odată cu partidele de guvernământ. E un dezastru garantat.

Ministrul Ungureanu ceruse CNSAS-ului să verifice dosarele diplomaților, ca să curăță ministerul de colaboratori ai fostei Securități. În timpul mandatului dvs., ați continuat această acțiune de primenire a corpului diplomatic?

Am repetat demersul. CNSAS a făcut o nouă scanare, la cererea mea, mai ales că aveam figuri noi pe multe posturi de conducere. Nu au apărut rezultate spectaculoase, din fericire. Ceea ce demonstrează că nu mai avem, practic, în MAE de azi, inși care au făcut, sub comunism, activități de poliție politică.

Între timp, legislația s-a schimbat: nu CNSAS decide, ci Justiția. Așa că există câțiva colegi care stau în procese, cum alți câțiva au fost descărcați de acuzația respectivă. Totuși, la drept vorbind, prezența la dosar a unui angajament semnat nu poate risipi o anumită îndoială, cel puțin în percepția publică. Aici se impune o glosă: foștii turnători au fost și ei, într-un fel, victime, fiindcă li s-a obținut „colaborarea" cu organele comuniste de represiune mai

ales prin amenințări ori șantaj. E drept, au existat și ființe suficient de abjecte, care s-au dus conștient în acea direcție, adică voluntar. Totul trebuie judecat de la caz la caz. Astăzi, diplomații români operează în regimul de protecție a informațiilor clasificate, după standarde NATO. Sistemul produce deja anticorpii necesari autoreglării, cu toată responsabilitatea unui stat membru al Alianței.

În ciuda programului ministerial foarte încărcat, v-ați găsit timp să înființați Fundația Creștin-Democrată. Câteva luni mai târziu, ați intrat în politică. De ce a fost nevoie de FCD? La douăzeci de ani de la căderea comunismului, nu a trecut vremea fundațiilor și a munților de fursecuri de la diversele simpozioane?

Fundația Creștin-Democrată exprimă crezul meu politic: libertate, solidaritate, comunitate. Nu-mi trebuia o jucărie pentru mondenitățile pe care le-am desconsiderat mereu, deși, ca diplomat, ești condamnat la supradoze de așa ceva. Era nevoie de o platformă civică destinată vulgarizării unei doctrine aflate în miezul proiectului european. Am vrut să demonstrez că oameni de nivel excelent — așa cum sunt fondatorii FCD — se pot asocia, pentru a se dedica împreună unui proiect de societate. Au recurs la doctrina creștin-democrată și țărăniștii, în deceniul '90 al veacului trecut. Aș spune, totuși, că proiectul nostru e mai mult decât o nouă tentativă de acomodare a elitei românești cu valorile care au fondat UE și care au garantat pacea pe continent.

Vrem să contribuim la eliberarea mediului economic din chinga unor dihotomii păguboase: capital *vs.* comunitate, multinațională *vs.* IMM, competiție *vs.* solidaritate, turbo-capitalism *vs.* asistențialism. FCD lucrează deopotrivă ca *think-tank* și laborator de evenimente. Ne-am câștigat parteneri prestigioși — mai ales în fundațiile-surori din spațiul germanic, de la fundațiile Konrad Adenauer

și Hanns Seidel până la Academia Politică a Partidului Popular din Austria. Anul trecut, ne-am înfrățit și cu fundația FARE FUTURO, creată de Gianfranco Fini. Ne vom extinde rețeaua europeană prin noi asemenea parteneriate. Ce mă bucură este că ne-am câștigat prin muncă serioasă o bună reputație internă și externă. La doi ani de la înființare, FCD este deja un brand pe piața ONG-urilor politico-civice. Publicăm, la editura Curtea Veche, colecția de carte *Creștinism și democrație*. Am organizat numeroase dezbateri, seminarii, conferințe și cursuri de formare pentru tinerii angajați politic. FCD va crește grație celor care ne ajută financiar, dar și efectului multiplicator generat de calitatea acțiunilor programate. Din păcate, acum, după victoria super-majoritară a USL, susținătorii noștri s-au rărit ca prin minune, ceea ce demonstrează, din păcate, că mulți nu ne-au ajutat convinși de valoarea și utilitatea proiectului, cât din prozaicul motiv că președintele FCD era ministru... E trist, oportunismul e cel mai vehement adversar al oportunității naționale. Nu poți face o mare națiune cu oameni care acționează ca pilitura de fier...

Spuneați că ați fost un diplomat cu opțiuni intelectuale ferme de dreapta. De ce nu ați intrat mai devreme în politică? De ce abia acum?

Am „intrat" în politică la 21 decembrie 1989, când am fost la Inter, cu o mână de prieteni, ca să ne strigăm, în stradă, ura față de regimul comunist. Atunci ne-am descoperit libertatea și am reinventat agora. O agoră însângerată și repede confiscată de maeștrii manipulării. Apoi am continuat implicarea civică prin douăzeci de ani de prezență intelectuală în publicistica noastră de orientare pro-occidentală și anti-restaurațională. În tot ce-am făcut după revoluție, am pus pasiune. Grupul de reflecție pentru înnoirea Bisericii. Doctoratul la Sorbona, văzut și ca o investiție, dincolo de nivelul personal, într-o viitoare nouă

elită demnă de acest nume. Toată generația mea intelectuală a fost la dreapta, pentru că nu te puteai situa altfel, sub comunism sau post-comunism.

Am preferat intrarea în politică, după numirea ca ministru, la cei 47 de ani, câți aveam atunci, adică la vârful unei cariere diplomatice făcute prin munca mea, nu prin proptele de partid. Nu mi-ar fi plăcut să fac politică în loc să scriu zece cărți sau să-mi urmez cariera diplomatică. Grecii vechi aveau un cuvânt — *kairos* — care numește clipa optimă a fiecărei dinamici. Presupun că e preferabil să te implici în politica activă cu un CV solid, decât *în locul* unui CV solid...

N-a fost o decizie proastă să intrați în politică tocmai în timpul exercitării mandatului de ministru de Externe? După intrarea în politică, ați fost vehement atacat atât de opoziție, cât și de unii comentatori.

Am fost atacat masiv și, adesea, abject, în prostul stil cu care ne-a blagoslovit „tranziția". Nu mă așteptam, însă, la o primire cu flori și covor roșu. De ce am fost eu ținta atâtor agresiuni mediatice? Nu e vorba doar de mercenariat, de comenzi sau de polarizarea presei. Deranjam tocmai pentru că am avut curajul de a face pasul în viața politică. Dintotdeauna m-a enervat clișeul despre acea presupusă incompatibilitate dintre intelectuali și politică. Intelectualii au făcut politică în toată Europa modernă, inclusiv în România pre-comunistă și post-comunistă. Numai regimul bolșevic — și el condus de intelectuali, pentru că până și Stalin îl citise pe Platon! — a fabricat mitul intelectualului din turnul de fildeș, departe de mase. Omul ideal al comunismului era proletarul transformat în inginer. E cazul să revenim la bunul-simț care ne spune că o țară condusă de inculți sau de minți viclene — șmecheria „pragmatică" a interlopului de tranziție — nu se poate dezvolta sănătos. Nici nu poate fi respectată în UE.

Susțin, așadar, teza contrară: e nevoie de minți luminate în politică. Pentru a civiliza dezbaterea, pentru a impune standarde europene, a vedea problemele reale și a găsi soluțiile cele mai realiste. Numai oamenii cu o educație superioară promovează valoarea, pentru că nu se tem de concurență. N-am cum să mă simt „incomodat" de vecinătatea unor oameni ca M.R. Ungureanu, Horia-Roman Patapievici, Vladimir Tismăneanu, Cristian Preda, Daniel Funeriu, Monica Macovei, Sever Voinescu, Cătălin Predoiu, Ionuț Popescu, Adrian Papahagi, Mihail Neamțu ori Toader Paleologu... Dacă vrem o nouă clasă politică — și auzim asta non-stop —, n-ar trebui să lăsăm viața cetății pe mâna celor fără meserii clare, fără competențe certificate, fără experiență în conducerea unor instituții publice.

Sunteți considerat unul dintre apropiații președintelui Băsescu. Ați fost destul de discret în legătură cu asta. Care sunt relațiile dvs. cu președintele?

Am spus adesea, dar poate merită să rezum și aici istoricul acestei relații. L-am cunoscut pe Traian Băsescu doar ca președinte. Eram secretar de stat la MAE, în echipa lui M.R. Ungureanu. După ce domnul Tăriceanu m-a evacuat — asta prefața, de fapt, îndepărtarea lui MRU —, am fost recuperat de președinte în calitate de consilier. Poate că la început a fost vorba numai de o mutare tactică, legată de războiul dintre palate, specific, din păcate, primului său mandat. Ulterior, însă, ne-am cunoscut mai îndeaproape. Știindu-mi atașamentul față de diplomație și având nevoie de un ambasador bun după victoria lui Nicolas Sarkozy, președintele m-a trimis ambasador la Paris. În decembrie 2009, domnia-sa a fost cel care a dorit numirea mea la cârma diplomației. Am lucrat foarte bine. Mi-am păstrat decența și moderația, puterea de muncă și simțul statal. Președintele nu m-a tutuit niciodată. Suntem doi parteneri care se respectă mutual. A putut constata loialitatea

mea față de proiectul său de modernizare a țării și, slavă Domnului, n-au lipsit momentele critice... Mulți m-au înjurat pentru această fidelitate. Mulți au încercat să mă separe de președinte, făgăduindu-mi diverse perspective. Am rămas, însă, pe poziția mea. Îl respect pe acest politician și-l simpatizez ca om. A evoluat enorm. S-a maturizat politic mai mult decât orice alt actor. Vede tabloul euro-atlantic și geopolitic până la detalii de mare subtilitate. Apreciez la Traian Băsescu tăria de caracter și curajul, sângele rece și simțul onoarei. I-am observat adesea inteligența politică și intuiția fără greș. Am învățat multe de la domnia-sa. Sunt de acord c-a făcut și greșeli. Că nu este perfect, că este, uneori, impulsiv sau excesiv de orgolios. Putea, desigur, să evite unele conflicte în care s-a angajat, fie cu partide, fie cu oameni politici, ca să nu mai amintesc de cele cu diferite personalități publice. Dar meritul său constă în atlantismul bine interiorizat, precum și în voința de a seta agenda reformei statale, începând cu independența Justiției față de presiunea politicului. Predecesorii săi n-au făcut-o aproape deloc. Nu e vina d-lui Băsescu faptul că a preluat șefia statului atunci când strâmbătățile tranziției post-comuniste aveau deja un statut cutumiar și o inerție societală maximă.

În schimb, relațiile cu premierul Emil Boc nu au fost la fel de bune. De ce?

N-aș spune că relația mea cu Emil Boc a fost una proastă. Doar una sporadică. Nu ne-am cunoscut decât în guvern. Domnia-sa mi-a fost șef, dar nu a deschis niciodată un dialog de la om la om, în care să ne vorbim sincer și să căutăm temperatura unei (viitoare) prietenii. Am înțeles că lucrează în plină criză, sub presiune, cu forțele unei opoziții distructive și cu o presă generic-ostilă. M-a frustrat, totuși, lipsa de comunicare instituțională, pe teme externe. S-a limitat doar la esențial, la exercițiile impuse.

Ne vedeam formal, în reuniunile executivului sau la primirea unor delegații străine. Am fost împreună și în câteva — grăitor de puține — acțiuni internaționale. Urmărindu-l pe Emil Boc, am prețuit la el integritatea, scrupulul legalist, cumsecădenia ardelenească și faptul că se străduiește să rămână politicos, chiar și în situațiile tensionate. Cred că, necunoscându-mă mai îndeaproape, nu a putut să-mi verifice agenda intimă, caracterul, tabla de valori după care lucrez. Ar fi constatat, bunăoară, că am capacitatea și, mai ales, dorința lucrului în echipă, pe baze perfect oneste, fără lovituri sub centură. Acum ne regăsim în PDL și sper să avem ocazia de a trece, gradual, spre o relație politică și umană mai deschisă. Cât privește episodul final — brutal și contra-productiv —, prin care m-a îndepărtat din executiv (anunțând în Parlament, în vreme ce eu mă aflam, ca reprezentant al României, la Bruxelles), n-aș vrea să mă pronunț acum. Timpul va decanta gesturile acestea. Ne trebuie un pic de recul.

Nici relațiile cu alți grei ai partidului nu au fost foarte bune. Ați avut schimburi de replici cu lideri marcanți, mă limitez la a-i aminti doar pe Berceanu sau Frunzăverde, când mai era încă în PDL.

Temperamentul meu este mai curând unul armonic, decât polemic. Nu caut cu lumânarea conflictul, dimpotrivă, am o fire pacifică și o experiență diplomatică îndelungată, care mă împinge spre soluții negociate rațional. M-am ciondănit punctual cu greii de care vorbiți numai atunci când m-au atacat fără temei și fără colegialitate. Cred că membrii aceluiași partid nu trebuie să se agreseze public. Orice disensiune la vedere transmite în afară semnalul unor fisuri care le oferă muniție gratuită adversarilor. Culmea e că, în cazurile semnalate, am chiar o oarecare simpatie personală pentru respectivii preopinenți. Radu Berceanu este o figură politică de „boier oltean", cu verb

tăios și replică adesea memorabilă, iar Sorin Frunzăverde, înainte de transferul spectaculos la PNL, părea un aliat obiectiv, când venea vorba despre doctrina creștin-democrată. În fond, el a fost motorul conversiei de dreapta a fostului PD...

Ați produs o declarație despre doamna Elena Udrea, care a stârnit multe valuri. Nu mi s-a părut că în PDL ați fi gravitat, cumva, în aceleași cercuri cu doamna Udrea. De ce ați făcut declarația respectivă?

Se pare că orice e legat de d-na Udrea stârnește valuri. Acesta-i adevărul: eram nou în politica activă. Experiența mea din mediile diplomatice în care mă mișcasem în ultimii cincisprezece ani era mai puternică decât obișnuința cu stilul ipocrit și mitocănesc al politicii „dâmbovițene"! Slavă Domnului, nu m-am familiarizat nici astăzi cu acest pseudo-„stil"... Mi se părea că, dacă spui ceva ironic, sau auto-ironic, intenția ta nu va fi deformată de presă prin preluarea mesajului *ad litteram*. În fond, ce am spus? Dacă reținn corect, ceva de genul: „Elena, cineva trebuie să facă eforturi monumentale ca să nu fie cucerit de șarmul tău". Un compliment care mergea într-un salon (cu oameni educați), nu într-o adunare politică locală — organizația PDL – București — care-și alegea noul lider, în prezența unicului candidat. Admit că a fost o declarație deplasată, în raport cu acest context. Dar nu văd de ce un compliment la adresa unei doamne, sub o formă vag ironică, trebuia criminalizat! Singura explicație ține nu atât de numeroșii adversari ai doamnei Udrea, cât de faptul că ne aflăm într-o țară unde, cel puțin în media, imaginea *femeii-la-cratiță* este singura promovată și, vai!, singura admisibilă. E o tristețe, un semn de primitivism *macho*, dar și o caracteristică greu de contestat. În rest, nu am prea multe în comun cu Elena Udrea. Frecventăm medii sociale diferite. Gândim politica națională și de partid în maniere

probabil divergente. Îi apreciez calitățile, dar nu pot escamota aceste diferențe, confirmate prin chiar faptul că, în pofida atitudinii mele cordiale, nu am reușit să cooperăm cu adevărat în proiecte politice interne, legate de partidul din care facem parte amândoi. Am avut sentimentul, întotdeauna, că are o rezervă de fond la adresa mea, un soi de temere obscură, de neîncredere subminatoare. Dacă acceptați un calambur — măcar în discuția noastră —, văd aici distanța dintre *adresabilitate* și *dresabilitate*...

N-ați fost privit multă vreme ca parte a „grupului intelectualilor" Macovei – Preda – Voinescu. Ați sfârșit prin a fi toți alături, la moțiunea „reformiștilor", la Convenția extraordinară a PDL din 23 martie 2013. Ce v-a apropiat atunci? Și ce v-a despărțit înainte?

Aveți dreptate. Eram împreună și, totuși, separați. Au existat mai multe motive. Unul e că nu avuseserăm timp să ne construim o prietenie reală. Ne știam, desigur, ne prețuiam, dar nu „trăiserăm fapte" împreună. Pe Monica Macovei am cunoscut-o în guvernul Tăriceanu, la ședințele căruia participam uneori, ca înlocuitor al ministrului Ungureanu. Apoi, parcursul fiecăruia ne-a cam despărțit. Cu Sever Voinescu, am fost coleg la MAE, pe vremea lui Andrei Pleșu: văzut, plăcut, el atunci era sprijinit politic de PNȚCD, eu eram deja diplomat de carieră, dar am avut ocazia să ne întâlnim și în privat; aveam cel puțin un prieten comun, ca să nu mai pomenesc de admirația comună la adresa lui Pleșu; scriseserăm, de asemenea, mulți ani, în paginile *Dilemei Vechi*... La fel, eram fost coleg de MAE și de Cotroceni cu d-l Cristian Preda. Cred că „izolarea" mea inițială față de triada Macovei – Preda – Voinescu e de reproșat unor cauze subiective — bunăoară, orgoliul etern-inflamat al intelectualului — și unor contratimpi obiectivi: ei erau în parlamentul național sau în cel european, eu — în guvernul Boc. Intraseră în partid înaintea

mea... și a mai apărut o linie de clivaj: după ce am creat Fundația Creștin-Democrată, în octombrie 2010, prietenii mei au avut impresia că-i fac o concurență neloială — ca și cum orice concurență ar fi doar neloială! — Institutului de Studii Populare. Eu eram, alături de Adrian Papahagi și de alți membri FCD, un adept nedogmatic, dar fervent, al creștin-democrației (în care văd baza doctrinară a popularismului european), în timp ce prietenii mei înclinau spre conservatorism (Sever Voinescu), respectiv liberalism (Cristi Preda). Valeriu Stoica, secondat de Dragoș Paul Aligică, a încercat să ne predea virtuțile „fuzionismului" doctrinar de centru-dreapta, dar n-a prea avut succes. În fine, important este că, măcar în ceasul al doisprezecelea, în momentul cel mai greu, am reușit să ne „coagulăm", să depășim aceste divergențe cam puerile și să depunem, umăr la umăr, atât de clar respinsa moțiune „Reformiștii"... Mie îmi sunt realmente dragi, îi consider acum cu adevărat prieteni, am învățat să le cunosc mai îndeaproape defectele (benigne) și să recunosc, mai fin, diapazonul numeroaselor calități pe care le reunesc. Dincolo de ce vom face sau am mai putea face împreună, sunt oameni de elită — morală și intelectuală —, oameni care gândesc politica în termeni naționali, lucizi și responsabili.

La doi ani de la intrarea în politică, nu regretați acest pas?

Nu regret nimic, vorba Edithei Piaf! Am intrat în politică, pentru că nu-mi place cum arată politica românească de azi. Prea retorică, violentă, susținută de tipi cu agende pur individuale, străini de binele comun, în mare parte indiferenți la interesul național de a conduce țara cu oamenii ei cei mai valoroși. Știam în ce intru și am căpătat zi de zi experiența terenului. Astăzi, înțeleg mai bine ce nu merge și de ce. Pe de altă parte, așteptarea unei schimbări de standard e foarte răspândită în societate. Ați văzut ce ușor a punctat Victor Ponta la învestirea guvernului Ungureanu,

de pildă: au fost suficiente 25 de minute de rationalitate și civilitate, pentru ca imaginea lui să fie redresată.

Doreați să candidați în diasporă. PDL v-a trimis la Iași, un colegiu păstrat pentru M.R. Ungureanu care, între timp, s-a refugiat la Arad. Ați fost la primul contact cu electoratul, ca politician care cere votul.

Mi se părea normal să candidez pentru un post de senator ca reprezentant al diasporei. Cunosc de cincisprezece ani comunitățile românești din toată lumea: m-am întâlnit cu ele de la Sydney la Chicago, de la New York la Buenos Aires, de la Paris la Roma și oriunde, inclusiv în Azore sau Madeira, când eram la post în Portugalia. Ministru fiind, am promovat — fără succes, din cauza opoziției UDMR în cadrul coaliției de guvernare — proiectul unei legi a votului prin corespondență. Multe comunități din Italia, Portugalia și Franța păstrau amintirea implicării mele pozitive în viața lor, începând cu obținerea unei prime biserici românești mai bune pentru românii de pe Tibru. Așa încât o candidatură la Senat pentru diaspora ar fi avut toate șansele, iar contractul politic stabilit astfel ar fi putut aduce noi roade. Din păcate, Vasile Blaga, fostul/actualul președinte al PDL, nu mi-a aprobat candidatura. A preferat să-l sprijine pe Viorel Badea, senator în funcție, deși acesta a plecat de la PDL la USL (și s-a întors ulterior, primit fără probleme, de aceeași conducere). Am cerut atunci dreptul de a candida în orașul meu natal, adică la București. Nici aici d-l Blaga nu a avut o „soluție" pentru mine. Pur și simplu, nu era loc, în capitala țării, pentru un fost ministru de Externe. Blaga mi-a „oferit", în ultima clipă, un loc la Iași. Am vrut să mă lupt, să dau piept, cum s-ar spune, cu grozava realitate a unei campanii electorale. De aceea, am acceptat fără ezitări să candidez în colegiul unde ar fi urmat să meargă Mihai Răzvan Ungureanu, un ieșean get-beget, după ce acesta luase decizia de a se

replia, sub umbrela primarului Gheorghe Falcă, la Arad, unul dintre ultimele fiefuri pedeliste: bine a făcut, pentru că, iată, a câștigat un loc în parlament... Colegiul 4, unde am candidat eu, se situează în vestul Iașului, fiind format din zona aerisită a Copoului și din câteva cartiere muncitorești, unde acum locuiesc pensionari sărăciți și șomeri de pe fosta platformă industrială, demantelată în anii '90. Am montat cu mari eforturi dispozitivul de campanie, sediu, afișe, echipă. Organizația PDL – Iași e condusă de Gabriel Surdu, fost ofițer de armată, fost membru marcant al PSD, un om de afaceri strâns legat de primarul „roșu" Gheorghe Nichita. Acest om, pus ca interimar la filiala locală, nu m-a ajutat cu nimic. Dimpotrivă. Una dintre coechipierele mele (colegiul senatorial acoperă două colegii de deputați) a fost pusă chiar să mă atace în plină campanie. Au fost cinci săptămâni de muncă intensă, cu ore și ore de teren, direct pe străzile colegiului, dar și cu o puternică dimensiune în media locală, evenimente, dezbateri publice etc. Adversara mea era Mihaela Popa, fostă vicepreședintă PDL, care a trecut la USL cu câteva luni înainte de campanie și care a primit 60%. Eu am făcut 21%, peste media ARD pe țară, însemnând circa 10.000 de voturi, cu vreo mie mai puțin decât ar fi fost necesare pentru a intra, prin redistribuire, în legislativul țării. În campanie, am fost secondat eficient de către filiala Iași a partidului Noua Republică — oameni de foarte bună calitate —, precum și de către tineri din PDL, care ar fi vrut să câștig. Am avut alături, de asemenea, câțiva colegi de-ai mei din Fundația Creștin-Democrată, care m-au urmat cu un devotament exemplar. Tuturor, le sunt extrem de recunoscător. Cu ce amintiri am rămas? Foarte amestecate. Mi-am făcut mulți prieteni la Iași, pe care acum îl cunosc până la ultimul ungher. Elita universitară de acolo mi-a fost aproape și ea. În schimb, am cunoscut șocanta realitate a sărăciei extreme din cartierele Canta, Dacia, Alexandru cel Bun etc.

Oameni pauperizați, care abia își duc zilele și care au votat în bloc, negativ, sub influența directă a propagandei de tip Antena 3. Ce ironie mai usturătoare pentru ei, decât aceea că au votat, fiind plini de furie față de PDL, o fostă pedelistă de seamă, care votase la rândul ei măsurile de austeritate? A fost o campanie nedreaptă, în care afișele mele erau date jos imediat, în care barajul mediatic s-a menținut cu ferocitate și în care PSD-ul local a pus la bătaie toate forțele de control, până la scara de bloc, a unei populații înfometate și umilite chiar de el, de PSD. Sub un anumit prag de sărăcie, nu mai există nici demnitate, nici discernământ, ci doar ură viscerală, canalizată cinic, într-una dintre cele mai jalnice exemplificări ale sindromului Stockholm. Trăgând linie, Iașul ca atare îmi rămâne la inimă. Cu istoria, noblețea și tristețile sale. Am păstrat legătura cu prietenii mei de acolo și sper, alături de ei, ca acest mare oraș de cultură să cunoască, măcar în viitor, o soartă mai generoasă.

Ați fost parte a grupului reformist, care a candidat la Convenția Națională a PDL, în frunte cu Monica Macovei. Ați obținut puțin peste 200 de voturi, din 4.600 exprimate. Ce concluzie ați tras după acest Congres extraordinar?

Am tras singura concluzie posibilă: PDL e fracturat. Vasile Blaga a organizat convenția ca să câștige. Totuși, 50% dintre delegați au votat cu Traian Băsescu, *via* Elena Udrea. Noi, Reformiștii, am luat puține voturi, pentru că polarizarea Blaga-Udrea a stimulat votul util. La finalul acestei convenții de pomină, care a început prin auto-partizanat și s-a încheiat în huiduieli, am un sentiment de rușine.

Veți rămâne în PDL? Veți continua să fiți activ pe scena politică? Sau experiența de până acum vă determină să ieșiți din politică?

Îmi doresc participarea la o construcție politică de altă calitate, cu alți oameni, oameni credibili. Care nu au furat. Care nu s-au prostituat. Care au anumite valori. Care cred că politica se ocupă cu binele comun, nu cu prosperitatea rapidă, ilicită și egoistă. Dacă asemenea oameni există — și sigur există —, ei vor reuși să se reunească, pentru a le propune românilor un altfel de politică. Nu am participat la Marele Jaf din 1990-2013. Nu am „schelete în dulap", conturi în Cipru, afaceri cu statul sau dosar de turnător la Securitate. Sunt un om care și-a construit drumul prin muncă onestă. Am convingerea că există azi, în societate, o masă critică pentru a mătura, în cinci până la zece ani, actualul *establishment* de tranziție, putred și decredibilizat radical. Cred că România nu e condamnată la oligarhie, cleptocrație, fractură socială, deficit democratic și statut marginal în UE. Voi face tot ce-mi stă în putință pentru ca evoluția normală a țării, așa cum o concep eu, să nu fie paralizată de câteva mafii transpartinice. Dacă acest lucru nu va fi posibil, mă voi retrage din politică, pentru a le lăsa locul d-nilor Verginel Gireadă, Calimente, Ghișe, Becali, Liviu Pop, Sorin Roșca-Stănescu, Dan Voiculescu, Gigi Chiru, Șova, Oprișan, Mazăre, Fenechiu și atâtor altora, *eiusdem farinae*.

Deși sunteți un intelectual public, aveți rubrică în presa culturală, aveți cărți care n-au trecut neobservate, relațiile dvs. cu unii lideri sau diverse organizații ale societății civile au fost cel puțin dificile. Încă din primele luni de mandat, ați fost atacat vehement pentru o expresie nefericită, folosită în legătură cu romii, și vi s-a cerut demisia. Chiar plecarea din guvern se datorează unei postări pe blog, care a stârnit mânia unor ONG-uri care au compus chiar o petiție împotriva dvs. Ați fost ținta predilectă a Alinei Mungiu, o figură cunoscută în lumea organizațiilor neguvernamentale, și a lui Bogdan Chirieac, ziarist specializat în politică externă.

Greșiți. Eu am o mentalitate formată în libertatea civică. Nimic nu mă leagă de structuri nevăzute. Am servit în diplomație interesul României, nu al vreunui partid, chiar dacă sunt un intelectual cu ferme opțiuni de dreapta. Am lucrat, ca diplomat, cu toți cei trei președinți ai României. În toate împrejurările, mi-am păstrat tonul moderat și, sper, o eleganță de fond, netrucată. Evident, când ai opinii consecvente și le exprimi public (sau măcar publicistic), te confrunți cu oameni din alte tabere, care ilustrează alte viziuni societale și alte interese.

Doamnei Mungiu, de pildă, nu i-am făcut nici un rău, nu știu de ce mă detestă atât de frenetic. A scris zeci de editoriale obsesiv orientate contra mea. Poate doar pentru c-am făcut cândva o recenzie critică la piesa domniei-sale, *Evangheliștii*, unde abundă blasfemiile pornografice la adresa lui Cristos, a sfântului Pavel sau a Fecioarei Maria? Nu știu, e o chestiune subiectivă, o dramă psihanalitică. Totuși, n-am păstrat resentimente!

Ce să vă spun, în altă ordine valorică, despre domnul Chirieac? Nu avem idealuri comune. Nici afinități biografice. CV-urile noastre diferă, practicile și anturajele noastre, de asemenea. Aș fi vrut să nu mă înjure cu atâta sete, în toate ocaziile. Îmi place să descopăr partea bună a oricărui om, chiar dacă — sau mai ales dacă — nu-mi e prieten. D-l Chirieac și alții de teapa lui nu m-au ajutat deloc în acest sens...

Ați fost foarte agresiv criticat. Și nimeni nu v-a luat apărarea, nici colegii de partid, nici vreun comentator de politică externă. Nimeni n-a încercat să producă în spațiul public o analiză mai nuanțată privind activitatea dvs. ca ministru de Externe. Acum, după ce ați plecat din fruntea Externelor, e liniște, pe nimeni nu mai interesează politica externă... Nu regretați că n-ați răspuns public atacurilor venite din presă?

Cât am fost ministru de Externe, nu mi-am permis să polemizez cu jurnaliștii, chiar dacă multe atacuri nu se bazau pe nimic, contrafăceau realitatea ori mă calomniau. Poate că, atunci când ești membru al guvernului, ai parte de un rău tratament garantat. Mă întreb, constatând, bunăoară, că, de când mi-am încheiat mandatul, atitudinea generală a presei față de mine s-a îmbunătățit simțitor. Am făcut și eu greșeli de comunicare, din pură timiditate. Nu-mi place să stau pe platouri de televiziune, mă timorează conferințele de presă cu zeci de microfoane în față. Acum m-am dat pe brazdă, mi-am lecuit stânjeneala, am prins curaj — prin simplul exercițiu aproape zilnic. M-am împrietenit cu o serie de voci din media. Ne-am cunoscut mai bine, am vorbit mai liber... E greu să placi sau să te faci cunoscut așa cum ești de fapt, câtă vreme poți corsetul ministrului de Externe...

Ați consumat multă energie promovând proiectul legii votului prin corespondență. Nu a ajuns niciodată în dezbaterea parlamentului. Nu aveați nici măcar susținerea coaliției de la putere. Iar opoziția de atunci, puterea de astăzi, PSD-PNL, vă ataca la baionetă. De unde atâta încrâncenare în legătură cu acest proiect?

În cele trei misiuni de ambasador al României, dar și ca doctorand la Paris, am cunoscut îndeaproape comunitățile românești din afara granițelor. Văd în ele o parte a națiunii române. În multe privințe — o parte activă, nobilă, marcată de suferințele prin care noi am trecut, ca popor, în a doua jumătate a secolului trecut. Cred, pe de altă parte, că nu putem admite vreo discriminare între cetățenii României, indiferent unde trăiesc sau muncesc, independent de apartenența lor confesională sau de alt gen. Or, cu actualul sistem — vot la ambasade și consulate — trei milioane de compatrioți nu au *de facto* acces la vot.

Legea votului prin corespondență, pentru adoptarea căreia am lucrat bine cu fostul deputat de diaspora, d-l William Brânză, a fost inspirată din practica electorală a multor state-membre UE, cu scopul de a repara această excludere. Din păcate, nu și-a găsit suficienți susținători, cel puțin deocamdată. UDMR s-a opus. PNL, prin liderul său vremelnic, susține că n-ar trebui să poată vota decât plătitorii de taxe și impozite din țară. Au fost alții care au spus că legea ar trebui să permită votul prin corespondență și pentru cetățenii cu domiciliul în țară. PDL susține politic acest proiect legislativ de bun-simț. N-am deloc intenția de a-l abandona. Am fost insultat de adversari, acuzat ca și cum aș fi promovat o blestemăție... Mi s-au făcut procese de intenție, sub bănuiala că legea votului prin corespondență pregătește o uriașă fraudă... Hoțul care strigă: „Hoții!" Adevărul este că USL știe că românii emancipați din diaspora votează dreapta, nu mai vor foști comuniști și securiști la conducerea țării... E normal, nici noi, cei din țară, nu mai vrem asta!

Cel mai adesea, ambasadele României sunt locuri pe care cei din diaspora, mai ales cei educați, cei care-și fac un rost pe afară, nu le frecventează sub nici o formă. Cunosc destui români ajunși în Canada, în SUA, în Australia, care nu-și mai învață copiii limba română, nici măcar în vacanțe nu mai vin în România, vor să rupă și ultima legătură cu România. Ca ambasador la Paris, cum ați reușit să fiți altfel decât restul colegilor dvs. ambasadori? De ce saloanele ambasadei, curtea ei erau pline de doctori, profesori, ingineri, arhitecți? Cel puțin zece cunoscuți din Franța, plecați după iunie '90, mi-au spus că numai când ați fost dvs. la Paris au călcat pragul ambasadei.

Nu e de mirare că românii au rămas cu percepția că ambasada țării lor nu este un loc de refugiu sau de asistență, ci unul pe care e mai bine să-l ocolești cu maximă prudență.

Asta a fost doctrina în comunism. Ambasadele îi priveau pe românii din străinătate așa cum îi privea regimul de la București: „trădători", dușmani de clasă, opozanți periculoși, „lachei ai imperialismului" și câte altele. În fostul exil anticomunist sau, pur și simplu, pentru românii stabiliți din motive nepolitice în alte țări, orice ambasadă a României era un spațiu nesigur, ostil și compromițător. Inerția acestei percepții pe deplin justificate a durat cel puțin până spre anii 2000. Eu însumi, doctorand la Paris, n-am „călcat" în Rue de l'Exposition decât atunci când am mers la vot. După 2000, adică după prima alternanță la neocomunism, după demararea procesului de „întinerire" a MAE și pe măsură ce căpăta contur direcția spre UE, această neîncredere radicală a început să se nuanțeze, de la caz la caz. La Paris, centru al exilului anticomunist, situația nu era normalizată nici în 2007, când am venit eu ca ambasador. Am schimbat imediat tonul și maniera de lucru cu publicul. Am introdus un *Newsletter* al ambasadei, în care scriam editorialul și care avea mii de abonați *online*. Uși larg deschise. Secția consulară modernizată, cu numere de ordine și transparență totală. Echipa pe care am format-o și condus-o era, în general, compusă din tineri diplomați, care arătau, gândeau și acționau „europenește". Am mers la toate comunitățile religioase, asociațiile, personalitățile, dintre care multe îmi erau cunoscute încă din perioada studiilor. Ambasada română a devenit, atât prin consulat, cât și prin găzduirea, în saloanele sale, a majorității evenimentelor organizate de către ICR – Paris, un loc de întâlnire firească a tuturor românilor. Destule lucruri au „șocat" prin noutate, dar au devenit tradiție: de pildă, un *garden party* anual, cu muzică *live*, pentru masteranzii și doctoranzii români din Hexagon: au venit în jur de șapte-opt sute! Am dansat și eu cu ei, astfel încât, la un moment dat, un student mi-a spus — făcându-mă să mă simt nedrept de bătrân: „Cred c-ați fost mare rocker

în tinerețe!"... Sigur, Nightlosers au avut mai mult succes decât micii gratuiți, făcuți prin cooptarea tuturor restaurantelor românești din Paris, care li s-au părut insuficient de calzi unora... Până și adunarea eparhială a preoților ortodocși din Franța s-a făcut în sala de teatru bizantin a Ambasadei. Dar acolo au fost invitate multe alte categorii: medici români, oameni de afaceri, artiști, universitari etc. La sărbătorirea Zilei Naționale, Palatul Béhague era negru de lume, au fost și câte 2.500 de compatrioți... Normalitatea, oricât de rară sau târzie, este, ca atare, posibilă... dacă șeful de misiune nu e un *zombie* din bătrâna Securitate sau un „june" format la școala ei de cadre, chiar și după '90...

Nu numai românii din Franța s-au aflat în atenția dvs. V-ați asumat în program deschiderea de noi consulate, crearea de facilități pentru diaspora.

Da, extinderea rețelei consulare a continuat și sub mandatul meu: mai e de lucru. Statul român s-a mișcat mai greu decât Biserica, pentru a veni în sprijinul celor trei milioane de români pe care a binevoit să-i forțeze la găsirea unui nou destin, în alte țări. Deși aveam un buget meschin, am deschis personal două consulate occidentale, foarte necesare: cel din Catania, pentru cei circa 50.000 de români din Sicilia, obligați să meargă tocmai la Roma pentru orice act. Și cel din Vancouver, pentru românii din Vestul Canadei, care, iarăși, umblau înainte mii de kilometri după o hârtie. La fel, primul consulat din afara Londrei, la Edinburgh. Ar trebui ca efortul acesta să continue, însă nu văd vreun rezultat după un an de guvernare USL. Cred că în PSD a rămas mai multă frică de diaspora decât invers...

Ați fost prezent și în teatrele de operațiuni militare. V-ați întâlnit cu militarii români din Afganistan. Vă emoționează astfel de momente? Cum a fost vizita în Afganistan?

Vizita mea în Afganistan, pentru a participa la o reuniune internațională dedicată acestei țări nefericite, a fost o aventură greu de uitat. Am zburat lent, cu un imens Hercules C-130 din dotarea Armatei noastre, realimentat la Baku. N-am putut ateriza la Kabul, pentru că tocmai avea loc un atac nocturn cu rachete. Am fost deturnați spre un alt aeroport militar. Am revenit a doua zi, după ce am fost extraordinar de bine primit, la Kandahar, de către ofițerii și soldații români din ISAF. Tot atunci am fost primit de șeful ISAF, generalul David Petraeus, un militar de geniu și viitor — azi, deja fost — șef al CIA: vedeți chiar aici, în spatele meu, fotografia acelui moment. Pe lângă medalia ISAF, mai am un suvenir de acolo: un *T-shirt* pe care scrie *Hard Rock Café Kandahar* — mi s-a părut o bună metaforă a mizei acelui conflict între adepții fanatismului și cei ai libertății... Cert e că oamenii noștri din acel infern merită toate laudele. Bravi, solizi, înțelegându-și misiunea cu un patriotism — și atlantism! — impecabile. Baza era cât un oraș — pentru 20.000 de mii de militari, cu toate facilitățile, dar sub tirul talibanilor: încercam să mă odihnesc, de pildă, pe un pat de campanie, când a izbucnit alarma de atac asupra bazei: vă puteți imagina cum am alergat, *în ciorapi*, până la adăpostul de beton? Curios sau nu, dar emoția acelui atac mi-a adus aminte de singurul meu termen comparativ: tirurile de la revoluția din '89... Oricum, militarii noștri de acolo — sau din alte teatre de operațiuni — sunt eroi. Păcat că vorbim prea rar despre ei, însă de ce ne-am mira? Televiziuniile noastre „de știri" au cu totul alte războaie de câștigat...

În ultimele două decenii, ați stat foarte mult în afara țării. Studii doctorale la Paris, ambasador la Roma, Lisabona și Paris. Toate țări latine, unde politica stârnește mari emoții. Prin ce diferă viața politică din România — lideri politici, partide, doctrină politică, media etc.?

Cu toată tristețea și obiectivitatea, trebuie să spun că suntem mai puțin civilizați decât statele unde am servit eu în diplomație sau unde am studiat. Ce înseamnă civilizația? O reduc, pentru simplificare, la arta convietuirii. Noi am posedat-o, până la comunism, când fiecare era cât-de-cât așezat la locul lui normal în societate. Bolșevismul a ras elitele formate între 1850 și 1947 și a promovat nu numai răsturnarea socială cea mai absurdă, ci și faimoasa luptă de clasă, o sângeroasă morală a resentimentului. Civilizația nu ține doar de PIB, de proiecția forței sau de indicii ONU ai dezvoltării umane. Am putea fi mult mai civilizați, exact cu datele economice de azi. De ce nu suntem? Pentru că perioada post-comunistă nu a repus valorile tradiționale și moderne într-un echilibru general-acceptat. Impostura, ura de clasă, premierea gălăgiei și a mediocrității au fost, și după '90, mijloace de dominare a societății după vechea metodă roșie. PDSR și compania au clonat partide și au infiltrat societatea civilă ca să obțină așa-numita „democratură": *la vremuri noi, tot noi*. Evident, s-au făcut progrese formale în peisajul instituțional-democratic. Românii și-au dorit frenetic în UE și NATO. Am intrat mai întâi în Consiliul Europei... Toate aceste admiteri au necesitat anumite concesii sau deschideri, au forțat, uneori, aplicarea unor standarde occidentale în materii sensibile precum minoritățile sau drepturile elementare — de asociere, de liberă exprimare etc. Totuși, poporul a rămas fără voce. Opozanții — sătui de vorbit în pustiu — au pactizat cu nucleul dur al puterii neocomuniste ori au emigrat. Altfel spus, românii *de bine* au rămas, și după 1990, cam cu aceleași opțiuni de bază („accepți Sistemul sau pleci"). Iată, de exemplu, cu toată modestia, propriul meu parcurs. Am urât comunismul, am fost în stradă în decembrie '89, am fost critic cu supraviețuirile dictaturii în mii de articole sau atitudini publice. Dar tot a trebuit să înghit starea de fapt, *de vreme ce nu am hotărât să plec din România*. Destinul

m-a purtat profesional spre diplomație, însă datele mari ar fi rămas aceleași, chiar dacă aș fi ales o carieră academică sau de *business*. A trebuit să-mi pun anumite stavile... N-am făcut compromisuri majore — în sensul că nu am pactizat și nu am publicat vreodată ce n-am crezut —, dar am fost nevoit să fac uneori *low profile*, pentru a-mi putea asigura existența. Exact ca înainte de '89... Cu alte cuvinte, societatea a evoluat, dar nu putem vorbi despre o ruptură revoluționară. Asta explică, la rădăcină, faptul că persistăm într-un aranjament colectiv bazat pe frustrare, injustiție, minciună și manipulare. De aceea, nu suntem civilizați sau perfect compatibili — deocamdată — cu democrațiile consolidate. Bunul-simț românesc reprezintă capitalul vital pe care l-am irosit, pentru că societatea nu a fabricat elite alternative, capabile să le înlocuiască pe acelea, false, generate de comunism. Poate abia astăzi, după douăzeci de ani, am reunit premisele unei recuperări de fond... Însă mai e nevoie de timp și nu știu dacă generația mea va putea face mai mult decât să impulsioneze adevărata schimbare, de care s-ar putea să beneficieze abia urmașii noștri... împreună cu *ai lor*.

Are România un proiect politic? Pare o țară fără busolă, după ce a intrat în NATO și UE.

Domnule Goșu, un proiect național post-2007 are nevoie de două lucruri: consens bipartizan și voința politică de implementare. Lipsesc amândouă. Sau, când o avem pe una, n-o regăsim pe cealaltă. Președintele Băsescu a setat două obiective cardinale — Constituția revizuită și modernizarea statului. Din păcate, partidele parlamentare nu au ajuns la numitorul comun după care să fi funcționat, ulterior, un calendar de reformă asumată transpartinic. Paradoxal, tocmai criza economico-financiară globală a facilitat aplicarea anumitor reforme imperative (și prea mult amânate). Numai că ele nu au fost organic derivate

dintr-o reflecție națională autentică... Au venit în plic, de la FMI și de la Comisia Europeană. De aceea, nu ne putem lăuda nici cu un produs 100% românesc, nici cu un grad suficient de acceptanță socială. Din păcate, fixismul antibăsescian al USL — scuză pentru orice, de la chiulul parlamentar până la demonizarea întregii guvernări Boc — nu promite suficientă serenitate, maturitate și seriozitate politică, pentru a depăși această fază sterilă. Pe lângă discordia politică primitivă, reforma statului e subminată și de fragmentarea peisajului partinic: guvernăm în coaliție, cu agende suprapuse ori divergente. Asta nu înseamnă că este cazul să abandonăm drumul pe care am pornit. De aceea îmi pun mari speranțe în Mișcarea Populară, ca edificiu politic pe termen ceva mai lung. Startul ei a cam dezamăgit, conceptul e încă difuz, dar nevoia de a face o forță nouă, cu oameni nepătați și buni profesioniști, este mai acută ca oricând.

În cariera dvs. diplomatică, ați avut mai puțin de-a face cu politica regională, cu relațiile bilaterale româno-ucrainene, româno-ruse, româno-georgiene. Faptul că puteați veni cu o perspectivă proaspătă a fost un atu sau era un handicap, fiindcă nu cunoșteați în amănunt acele dosare?

Există, în orice serviciu diplomatic, specialiști și generaliști, ca în medicină. Se mai face deosebire, îndeobște, și între bilateraliști și multilateraliști. Primii „stapânesc" prin cunoaștere lingvistică și experiență regională un anumit pachet de state: arabiști, hispaniști, lusitaniști, sinologi, turcologi etc. Alții pleacă dinspre dreptul internațional public spre sistemul ONU sau cel al marilor organizații de bloc militar sau geopolitic (OSCE, NATO, UE, Consiliul Europei). Aș zice, însă, că diplomații de carieră trebuie să fie mai degrabă transdisciplinari, să posede un echipament profesional polivalent. Și eu m-am adaptat, am digerat mereu dosare noi, am acumulat cunoștințe, am preluat

și procesat informație din foarte multe registre, de la securitatea națională, trecând prin istoricul multor relații bilaterale și sfârșind cu securitatea energetică sau afacerile europene. Asta e incitant în cariera diplomatică: formarea continuă e garantată, pentru că este obligatorie. Și în cazul politicilor românești de vecinătate am avut de învățat, în timp. Am adunat date pe tot parcursul. Dar mi-am format și o conștiință critică, proiectată pe greșelile comise, totuși, în timp. În relația cu vecinii s-a plătit cel mai greu preț al inerției din perioada comunistă. Fuseserăm o țară sub dictatură (ideologică și personală), un stat dedublat, care clama, pe de-o parte, deschiderea globală și „nealinierea", în vreme ce se cufunda tot mai mult în minciună și izolare. Izolarea treptată a României lui Ceaușescu a generat și o doctrină, fabricată și aplicată *a posteriori*: așa-zisa doctrină izolaționistă, de care am mai amintit în discuția noastră. Discursul oficial (și viziunea geopolitică) sunau cam așa, în traducere liberă: România nu e nicăieri, se bazează doar pe ea însăși, este înconjurată de dușmani, a fost mereu victima istoriei și a imperiilor etc. Prin urmare, vecinii imediați sunt și cei mai de temut adversari. Această abordare nesigură (căci agresivitatea ei denotă incertitudine) venea, poate, din perioada post-unionistă sau din aceea a Dictatului de la Viena, e foarte posibil. Culmea este că, din motive simetrice sau nu, și unii dintre vecinii noștri aveau — ori au continuat să propage — o asemenea psihologie a proximității. De pildă Ucraina, că tot ați pomenit-o, continuă să vadă România ca pe un vecin cu pretenții anexioniste, iredentiste, revanșarde etc. E limbajul Războiului Rece, la decenii după încetarea Războiului Rece...

Din momentul în care ați preluat mandatul, era clară abordarea relației cu Republica Moldova, în noul context de la Chișinău, unde tocmai se înființase Alianța pentru Integrare Europeană? Sau această abordare s-a cristalizat

în timp, pe parcursul mandatului? Și prin ce se caracterizează abordarea dvs.?

Și în relația cu Republica Moldova s-a descărcat ceva din plin-pasivul amintit. După ce fosta republică sovietică a devenit stat independent și neutru, Chișinăul a jucat rolul ingrat al unui poligon geopolitic. Elita locală fusese sovietizată. I s-a opus, în primii ani, o elită pro-românească idealistă, care a justificat, fără să vrea, reaprinderea pretențiilor de dominație din partea Moscovei. Faza caldă a conflictului transnistrean exprima chiar această stare de fapt. Atitudinea Bucureștiului din anii Iliescu a fost și ea ambiguă: pe de-o parte, regăsiri simbolice și poduri de flori; pe de altă parte, un românism de fațadă, numai bun pentru a legitima acțiunile Moscovei. Din fericire, evoluția internă din cele două state vecine a condus la o dureroasă, dar necesară decantare a taberelor politice. România și-a urmat, cu chiu, cu vai, drumul spre comunitatea euro-atlantică, reușind să-și atingă obiectivele (2004 și 2007), iar opoziția democratică din Moldova a reușit să disocieze anti-comunismul de anti-sovietism, să mizeze pe compromisul unui „moldovenism moderat" și să-și caute, pe această bază, propriul drum spre Occident. Fără victoria AIE, Chișinăul n-ar fi putut să regăsească România drept principal culoar spre comunitatea euro-atlantică. Din fericire, și la București a început să devină imperativă o nouă abordare: la chemarea insistentă a unor cancelarii occidentale, începând cu Berlinul, care dorește resetarea relației cu Federația Rusă din rațiuni pan-europene și de securitate energetică, diplomația noastră a făcut efortul creativ de a schimba unghiul de atac: nu mai suntem acel stat anexionist de operetă din anii '90, ci un stat-membru al UE, care facilitează dialogul UE – Republica Moldova pe două paliere: prin activism, în cadrul oferit de Parteneriatul Estic, și prin fructificarea „relațiilor privilegiate" la nivel bilateral. În mandatul meu, după ce m-am întâlnit

suficient, ca să zic așa, cu omologii din Germania, Franța, Italia ori SUA, am descifrat până la nuanță rațiunile pentru care această nouă abordare poate spori exponențial profilul regional al României și, implicit, prestigiul său în interiorul UE. Și din discuțiile de acasă, cu președintele Băsescu, am înțeles că mesajul fusese procesat la cel mai înalt nivel și că puteam, în consecință, trece la un nou tip de acțiune.

Cum ați reușit, într-un timp atât de scurt de la preluarea mandatului, să organizați la UE grupul de sprijin pentru Republica Moldova, care s-a întrunit la Bruxelles, pentru prima dată, la 25 ianuarie 2010?

Într-adevăr, cel mai spectaculos și pozitiv demers, în noua logică, a fost constituirea, împreună cu Franța, a grupului ministerial „prietenii Republicii Moldova în UE". Scopul acestui grup era multiplu: să configureze punctele din agenda europeană a Republicii Moldova; să stabilească un cadru informal de dialog direct între reprezentanții AIE și înalții oficiali UE (comisarul pentru Extindere, de pildă). Ne propuneam, totodată, să reunim cât mai mulți miniștri de Externe europeni, care, prin participarea la grup, își exprimau punctele de vedere (sporind presiunea reformistă asupra AIE), duceau acasă, în capitalele lor, mesaje care familiarizau *establishment*-ul local cu ideea „perspectivei europene" a Chișinăului și lansau și către Moscova un mesaj *soft* (ne batem pe valori, nu pe regimul de flanc!). Acordul cuprinzător și aprofundat de liber schimb, liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii Republicii Moldova, Acordul de Asociere cu UE ilustrează, ca obiective de etapă, substanța juridică asumată în discuțiile noastre. Ele au dat direcție politicii externe a Republicii Moldova, totodată oferind muniție în bătălia politică internă dintre reformiștii pro-occidentali și comuniștii lui Vladimir Voronin.

În 2010, au avut loc trei întâlniri ale grupului de sprijin, iar în 2011, alte două. Care era rostul acestor întrevederi?

Interesul, inițial modest, a sporit cu fiecare nouă întâlnire a grupului. Premierul Vlad Filat și ministrul de Externe, Iurie Leancă, au devenit figuri familiare la Bruxelles. Pe de-o parte, prestația celor doi a convins. Pe de altă parte, statele membre și Comisia au înțeles, prin comparații succesive sau în timp real, că Republica Moldova e singura potențială poveste de succes din cadrul Parteneriatului Estic. Din acest proiect făceau parte alte cinci state rezultate din succesiunea URSS: Ucraina, Belarus, Georgia, Armenia și Azerbaidjan. Evoluțiile interne din acele state lăsau mult de dorit, fie că vorbim de reculul revoluțiilor portocalii, fie că deplângem regresele în materie de drepturi ale omului sau de reforme structurale. Evoluția spre valori democratice și economie de piață a celor șase state ale Parteneriatului Estic era vitală pentru capacitatea UE de a proiecta propriile valori, exprimând, totodată, interesul ei de a stabiliza propria vecinătate. Adică de a defini un soi de cordon sanitar între Europa Unită și cea (posibil) „lărgită". Prin evoluțiile de discurs, de ton și de orientare politică petrecute la Chișinău după victoria AIE în alegeri, Republica Moldova s-a profilat ca „premiant" al Parteneriatului Estic. La un moment dat, aceasta — și succesul ei anticipat — deveniseră, dacă vreți, însăși rațiunea de a (mai) fi a Parteneriatului Estic...

Vă întâlniți foarte des cu Iurie Leancă, omologul dvs. din Republica Moldova, câteodată și de două ori pe lună. Cum ați colaborat cu el?

Iurie Leancă a fost și rămâne nu doar un omolog temporar, ci un prieten de cursă lungă. Am deschis împreună noile consulate de la Cahul și Bălți, ICR – Chișinău sau consulatul general al Republicii Moldova de la Iași. Am participat la multe întâlniri bilaterale în cele două capitale,

dar și la Bruxelles și Luxemburg. E un diplomat profesionist, un om de naturală delicatețe, abil, fără a fi duplicitar, elegant și harnic, inteligent și atent la subtilitățile adevăratelor mize. Am avut numeroase întâlniri formale și informale, lungi discuții libere, fără masca și mănușile uniformei diplomatice standard. Ne-a ajutat și apartenența la aceeași generație. Numirea lui la cârma diplomației moldovenești socot c-a fost un noroc pentru pătrunderea statului vecin în lumea europeană. În ceea ce mă privește, am căutat să înțeleg cât mai bine, profesional, politic și omenește, poziția de multe ori complicată în care se afla, atât pe scena politică de la Chișinău, cât și în neobositele sale incursiuni pentru a pleda cauza unui drum european cât mai ferm jalonat. În mod nesurprinzător, am fost cel mai fervent apărător al Republicii Moldova în cadrul grupului său de prietenie în UE. Și Iurie Leancă știa acest lucru. A constatat că luptam de aceeași parte a baricadei, că interesele noastre pe termen lung coincid și că, împreună, putem face o echipă solidă. Sigur că procesul de europenizare a Republicii Moldova (care aducea cu sine și o creștere a influenței românești peste Prut) a fost sprijinit și de copiloții Parteneriatului Estic, ministrul polonez Radek Sikorski și cel suedez, Carl Bildt, doi grei ai lumii diplomatice UE. Însă resorturile lor în acțiunea pro-Moldova erau, ca să spun așa, strict raționale. În cazul meu, se mai adăuga o puternică dimensiune afectivă și emoțională... Pe care d-l Leancă a știut s-o sintetizeze foarte frumos în scrisoarea trimisă la încheierea, atât de bruscă, a mandatului meu. Voi păstra acel mesaj ca pe o piesă de mare preț în arhiva mea personală.

Care au fost cele mai importante reușite din mandatul dvs. în relația bilaterală România – Republica Moldova?

O parte din răspuns vi l-am dat deja prin cele spuse adineauri. Punctual, a treia întâlnire a grupului, care a reunit

la Chișinău zece sau unsprezece miniștri de Externe din UE chiar înainte de alegerile lor, a reprezentat nu numai o premieră (absolută), ci și un moment de grație, în care soarta europeană a Republicii Moldova s-a conturat mai clar și mai plauzibil ca oricând. Sigur că AIE trebuie să pedaleze, dacă vrea să rămână în șaua acestei biciclete. Livrezi rezultate, îți menții sprijinul european. Ritmul este esențial în orice proces. Din păcate, prelungirea crizei economice pe continent — soldată cu ridicarea gradului de euroscepticism, cu apariția reflexelor protecționiste și cu ascensiunea unor partide populiste, opuse lărgirii UE — nu oferă un context foarte favorabil interacțiunii Chișinău – Bruxelles. Dar bătălia trebuie continuată...

Fără să participe la formatul consacrat, 5 plus 2, de reglementare a crizei transnistrene, România a devenit brusc mai interesantă pentru participanții la discuții. Bucureștiul a fost vizitat nu doar de miniștrii reintegrării de la Chișinău (Victor Osipov și Eugen Carpov), ci și de emisarii ucrainean și rus, Ihor Harcenko și Serghei Gubarev. Cum se explică această disponibilitate a celor implicați în formatul 5 plus 2 de a discuta la București despre soluționarea dosarului transnistrean?

Vizitele la care vă referiți confirmă teza că, prin noua sa abordare a relației bilaterale București – Chișinău, România și-a putut spori, cu adevărat, profilul regional. Deși nu facem parte din formatul 5 plus 2, suntem un factor inconturnabil în evoluția, pe o linie sau alta, a Republicii Moldova. Ca avocat al Chișinăului în UE, România nu mai era privită — la Bruxelles, Berlin, Paris, Roma, Kiev sau chiar Moscova — cu suspiciunea din anii Iliescu. Nu mai eram statul cripto-anexionist, care strică toate jocurile mai mari prin comportamentul său infantil, nerealist și imprevizibil. Așa ne-am dat proba maturității diplomatice în UE. Fac aici o paranteză. Cum se joacă, la scară mare,

cartea Republicii Moldova? Răspunsul trebuie căutat în interesele de etapă — și pe termen lung — ale principalilor jucători (care fac parte din 5 plus 2). SUA a propus resetarea relației cu Federația Rusă, căutând în tandemul Putin – Medvedev un aliat pentru jocurile sale în Asia – Pacific, în Orientul Mijlociu, în Iran și chiar în Europa. Pentru a gestiona revoluțiile arabe, războiul civil din Siria, dosarul nuclear iranian, retragerea graduală din Afganistan, disidența de stânga a dictatorilor latino-americani de tip Chavez și alte dosare de acest soi, SUA au nevoie de Rusia: fie de votul ei ca membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, fie de abținerea sau de participarea ei la anumite operațiuni, în materie de *intelligence*, cel puțin, în războiul contra terorismului. Însăși hegemonia SUA, adică interesele lor globale, le „forțează" spre un *modus vivendi* cu Federația Rusă. De partea UE, o bună relație cu Federația Rusă înseamnă: planuri predictibile în materie de securitate energetică, transfer lucrativ de tehnologii, delocalizări potențiale de industrie, convergență geopolitică prin proiecție de valori (europenizarea sau asianizarea Rusiei reprezintă o dilemă a ultimilor 500 de ani!). Germania, de pildă, înțelege că o bună relație cu Rusia înseamnă comerț, negociere, energie și co-gestiunea spațiului-tampon într-o manieră reciproc avantajoasă... Franța, un alt mare fost adversar al Rusiei, de la Napoleon Bonaparte la... Napoleon III, în războiul Crimeei, este auto-suficientă energetic, dar știe că o Rusie cooperantă înseamnă contracte miliardare pentru industriile sale de vârf (de la auto și avioane până la crucișătoare și, mâine, centrale nucleare). Italia joacă și ea pe această direcție, deși importă gaz și din Africa, pentru că-și dorește un condominium rațional cu Rusia în ceea ce privește investițiile italiene din Balcani... Ne putem întreba și ce interes are Federația Rusă în relația cu spațiul euro-american. Dincolo de iritarea produsă la Moscova prin implementarea

proiectului american de scut anti-rachetă (o nervozitate de multe ori retorică), Federația Rusă are nevoie de tehnologia occidentală pentru a se dezvolta și nu poate găsi o piață mai bună decât UE pentru comercializarea resurselor sale naturale. Sunt convins că analiștii ruși au înțeles că mutarea fostului pact de la Varșovia în NATO și UE este ireversibilă. Bătăliile de ariergardă, pe Caucazul de Sud, spațiul ex-iugoslav sau alte foste componente din imperiul sovietic (Belarus, Ucraina, Republica Moldova) se dau prin uzură, *wishful thinking* și negociere punctuală, mai mult decât din nostalgia, poate legitimă, dar nerealistă, a unui *statu quo ante*. Cred că expansiunea Occidentului spre spațiul post-sovietic s-a plafonat durabil: vom rămâne multă vreme cu fotografia de finiș prilejuită în cazul războiului ruso-georgian: te oprești aici, stop-cadru, nimeni nu mai forțează noi frontiere. De aceea, revenind la Parteneriatul Estic, am impresia că Republica Moldova poate fi o carte încă în joc, dacă va continua reformele și dacă este găsită o soluție la conflictul transnistrean (e totuna cu a spune că UE și NATO au interesul de a fabrica o monedă de schimb, pentru ca Rusia să accepte, în final, apartenența Republicii Moldova la UE. Pentru moment, această monedă de schimb nu a fost găsită...)

Schimbarea vechii gărzi de la Tiraspol, venirea la putere a unui politician mai tânăr, Evgheni Șevciuk, poate grăbi găsirea unei soluții politice la criza transnistreană?

Da, plecarea lui Igor Smirnov, regizată de Moscova, aduce un aer ceva mai proaspăt. Transnistria nu poate rezista separat, ca stat independent. De aici insistența Federației Ruse pe diferite formule de federalizare. Pe de altă parte, arsenalul sovietic de acolo a ruginit, a fost livrat, prin rețele de contrabandă, ca fier vechi: cred că teama multora, la Tiraspol, nu este atât față de pacea normală cu Chișinăul, în cadrul unui stat unitar, cât de aplicarea „unitară"

a Codului Penal... Problema demilitarizării e falsificată de evoluția în teren: pe de-o parte, corpul ofițeresc al fostei Armate XIV e semi-pensionat și non-evacuabil, pentru că majoritatea ofițerilor sunt localnici, cu domiciliu permanent și familii la Tiraspol. Pe de altă parte, în această relicvă, retardată în era sovietică, nu poate nimeni porni un război, pentru că nimeni nu poate răspunde la trei întrebări esențiale: cu cine, de ce și cu ce? În aceste condiții, Șevciuk, de-un leat cu premierul Filat, poate face mai mult pentru a ieși din blocaj: nu numai participări simbolice la meciuri de fotbal, ci racordare treptată, pe calea ferată și drumurile naționale, la dinamismul tot mai european al Chișinăului. În condițiile în care cecul rusesc pentru întreținerea muzeului sovietic de la Tiraspol e tot mai modest, noul lider de acolo nu le poate oferi votanților săi o perspectivă mai bună decât însăși perspectiva europeană a Republicii Moldova... De aceea, menținerea la putere și suportul occidental pentru AIE, dacă face într-adevăr reformele promise, este adevărata cheie a conflictului transnistrean. Cred că la Berlin, cel puțin, această lectură este deja preferată. E nevoie de pragmatism și de curaj, pentru că persistența acestui conflict înghețat penalizează dezvoltarea economică a întregii regiuni, incluzând aici România și Ucraina.

Din afara sistemului diplomatic, ca om de bibliotecă autor de analize de politică externă, ca om de presă, ca profesor care le predă studenților lui cursuri despre evoluțiile politice de la Kiev, am avut mari dificultăți în studierea relațiilor româno-ucrainene, în identificarea resorturile intime care guvernează relația București – Kiev. Cum vedeați dvs. din interiorul MAE, ca ambasador, e drept, la Vatican, Lisabona, Paris, între timp și ca secretar de stat pe probleme globale, raporturile româno-ucrainene? Care era percepția dvs. înainte de a ajunge ministru de Externe?

Clișeele despre Ucraina au trecut granița și până la mine (cu sau fără accente gogoliene): țară veche — matricială, dacă te gândești la „Rusia kieveană" —, dar și stat nou... adică fragil, tocmai prin mărimea și complexa-i chimie post-sovietică. Știam că statul vecin, redevenit independent, are două suflete, unul pro-rus, altul pro-european... De altfel, tema scindării ucrainene se declină și în plan religios, unde Ortodoxia a fost, la un moment dat, slujită de două-trei ierarhii paralele. De altfel, schisma persistă! Exista și o veche influență poloneză acolo, care continuă până azi, când Polonia contemporană se vrea un soi de „tutore" geopolitic al marii sale vecine... Aveam, chiar înainte de a merge la Kiev, imaginea unei țări agrare, cu mari centre siderurgice tehnologic depășite și poluante. Eram, ca toți românii, șocat pe viață de tragedia de la Cernobîl, simbol al periculoasei descompuneri economice a fostei URSS... Nici astăzi nu știm cât ne-a afectat acel accident nuclear, poate cel mai grav din istorie până la cel de dată recentă, din Japonia. Însă, chiar înainte de a intra în detaliile relației, înțelegeam că Ucraina este o piesă majoră pe tabla de șah mondială. Îmbrățișasem teza lui Brzezinski despre importanța ei crucială în orice politică de *containment* la adresa Ursului sovietic și... post-sovietic. Cred că elita ucraineană post-comunistă, formată din foști comuniști, naționaliști, nou-îmbogățiți și faimoșii oligarhi, atât de natural cuplați la viața politică, a înțeles prima că joacă o carte importantă, că are ce vinde deopotrivă Occidentului și Federației Ruse, cu care se află într-o relație de ură și fascinație. De aici un anume vedetism, un teribilism regional puțin infantil, așadar imprevizibil, așa cum s-a putut constata în recenta criză a aprovizionării Europei cu gaz rusesc în tranzit prin conductele ucrainene (și care a lovit mai mult Bulgaria, decât Germania...).

De ce perspectiva Bucureștiului asupra relațiilor cu Kievul era diferită de a Varșoviei, de pildă, ca să nu mai vorbim

de Washington, Londra sau Berlin? Altfel spus, cum de ajunsese România să facă tandem cu Rusia, în ostilitatea față de Ucraina? Elita politică de la Kiev e vinovată de asta? Sau o parte din vină aparține și Bucureștiului?

Bucureștiul avea o altă memorie: foste teritorii românești integrate postbelic în Ucraina, importantă minoritate masată în Bucovina, chiar peste graniță, litigii de platou continental soluționate, cum știm, la Haga... S-a răzbunat lipsa unei relații bilaterale cu propriul istoric: în fond, până în '92, nimeni nu discutase direct cu „oficialii" de la Kiev. Cele două țări, proaspăt emancipate de cizma sovietică, au trecut două decenii printr-o relație de competiție „adolescentină", de concurență regională prost gestionată. O relație în care temerile și eșecurile trecutului sunt puse sub lupa unei demonizări reciproce. Exista, în Ucraina anilor '90, un discurs oficial anti-românesc, așa cum și la noi exista pe atunci un discurs anti-maghiar. Nu numai România lui Ceaușescu fusese un stat izolat și izolaționist. La noi, temele anti-ucrainene de după '89 au fost lejer exploatate de Rusia, prin oamenii ei de la București. În fond, Iliescu era format la Moscova și nu s-a putut desprinde niciodată de această nostalgie. În plus, ambele țări au ratat terapia de șoc de tip Mazowieski. Erau sărace, au început tranziția lent, au fost aproape de colaps și de insolvență. Când un stat trece prin asemenea probe, soluția diabolizării vecinilor e, desigur, cea mai la îndemână.

Care a fost atmosfera la primele întâlniri cu ministrul ucrainean de Externe?

Primele întâlniri cu ministrul Grîșcenko au fost marcate de atmosfera glacial-suspicioasă pe care o alimentaseră în toți anii premergători elementele amintite de mine adineauri. Complexe de superioritate-inferioritate, un ton rezervat, bănuitor, reproșuri ascunse în priviri, ca și în punctajele fabricate în cele două ministere de Externe...

Nu erau întâlniri confortabile. Krîvoi-Rog și alte subiecte conflictuale, recenta soluție dată la Haga în favoarea României (și cu ajutorul unor mari juriști francezi), chestiunea Bîstroe, rămasă într-o periculoasă suspensie... În plus, România lucrase mai bine cu fostul președinte ucrainean, exponent al unei „revoluții portocalii" avortate. E de presupus că „instrucțiunile" primite inițial de d-l Grîșcenko direct de la președintele său nu fuseseră foarte încurajatoare, deși românii din partea ucraineană a Bucovinei votaseră cu Partidul Regiunilor... și se așteptau ca noul lider să le acorde drepturi mai tangibile.

Care au fost factorii care au contribuit la „dezghetul" din 2011, când s-au realizat două vizite oficiale, cea a ministrului Grîșcenko la București în luna mai și a dvs. la Kiev, în noiembrie?

Am mizat cu succes pe construirea unei relații personale cu omologul de la Kiev. În scurtă vreme, am ajuns să ne telefonăm periodic, să ne concertăm în chestiuni punctuale, iar când am fost în Ucraina, pentru prima vizită oficială, d-l Grîșcenko m-a primit într-o seară memorabilă, la el acasă, unde am discutat ca doi buni prieteni, printre pisicile sale, cu un strop de vodcă și o bună înțelegere de evidentă sinceritate. Am înțeles din start că am de-a face cu un diplomat versat, de școală sovietică, dar și un om foarte inteligent, puțin melancolic, animat de patriotism, dar și de realism. În toate discuțiile, am ținut să fiu tot mai deschis, mai cald, mai apropiat omenește, desfășurând expuneri inclusive, care insistă pe partea plină a paharului, pe ce interese comune trebuie să urmărim. Am „speculat" fără perfidie, dar nu inocent, și faptul că România era deja membră UE și NATO. I-am spus adesea d-lui Grîșcenko că, dacă facem un tandem, și ei, și noi vom fi percepuți la Bruxelles și Washington ca două democrații maturizate, capabile să treacă nu numai examenul bunei-vecinătăți,

ci și pe acela al unor mult mai ambițioase (re)construcții regionale pe termen mediu. Cred că și noua noastră abordare în relația București – Chișinău s-a repercutat pozitiv în dezghețul București – Kiev. Dacă România nu mai privea paternalist și cripto-anexionist relația cu Chișinăul, de ce nu s-ar fi schimbat partitura și în relația cu Ucraina?

Toate acțiunile mele au fost ghidate și de un alt unghi de lectură în ceea ce privește minoritatea românească. Plecam de la teza că, în loc să ne hărțuim prin comisii interpuse și prin reproșuri punctuale, legate de drepturile românilor în Ucraina și presupusele penalizări simetrice ale ucrainenilor din România, era preferabil să încălzim relația la vârf. De aceea, toate întâlnirile ministeriale pregăteau terenul, de fapt, pentru o mare, consistentă restartare a relației pe fondul unei plănuite întâlniri între cei doi președinți. De la *confidence-building* puteam reveni, mult mai relaxat, și la chestiunea minorităților. Propunerea de fond suna cam așa: haideți să depășim neîncrederea, să vedem tabloul mare al intereselor noastre comune la nivel bilateral, regional și euro-atlantic, după care putem foarte bine rezolva problemele încă persistente.

După ce ați fost destituit, nu s-au mai realizat progrese în relația cu cel mai mare vecin estic al României. Ce planificaserăți pentru 2012?

Aveam o agendă prea ambițioasă, poate: să încheiem cât mai repede negocierile pentru acordul privind micul trafic de frontieră, inițiate după aderarea noastră la UE, pentru a ușura deplasarea locuitorilor — mulți dintre ei români — cu deschiderea unor birouri consulare care să faciliteze eliberarea permiselor respective; v-am spus de vizita președintelui Băsescu la Kiev la începutul verii 2012, ocazie cu care semnam acordul privind micul trafic de frontieră; deschiderea ICR – Kiev (în primele zile ale lui ianuarie 2012, s-a deplasat la Kiev un director-adjunct, care a găsit

o bună locație pentru ICR – Kiev, dar, după plecarea mea, proiectul s-a blocat); Ucraina era interesată de organizarea unei vizite la București a primului-ministru (ultima vizită a avut loc acum unsprezece ani!); reluarea întâlnirilor în cadrul Comisiei mixte, pentru a discuta situația minorităților română din Ucraina, respectiv ucraineană din România; rezolvarea dosarului Krîvoi Rog, împreună cu colegii de la Ministerul Economiei; înființarea unui Forum al societății civile, care să ne ajute să ne cunoaștem mai bine; am discutat cu omologul meu inclusiv posibilitatea de a trimite la Academia Diplomatică de la Kiev doi studenți din România, pentru a cunoaște la ea acasă această importantă țară și a spori astfel capacitatea noastră analitică.

Așadar, noua fază a relațiilor se baza pe un pachet juridic avansat, pe un calendar de dialog politic stabilit și pe deschiderea unor noi canale de comunicare la nivelul societății civile, al cetățenilor de pe cele două laturi ale granței, dar și între elita intelectuală din cele două state vecine. Urma să modernizăm punctele de trecere a frontierei, să facem proiecte trilaterale (România – Ucraina – Republica Moldova) cu bani europeni, să ducem cultură românească la Kiev, să ne coordonăm pozițiile într-o serie de chestiuni regionale (de la Parteneriatul Estic până la Strategia UE pentru Regiunea Dunării sau chiar... AGRI). Dacă aș mai fi rămas la Externe, aceste obiective ar fi fost gradual atinse. Din păcate, 2012 a fost pentru noi anul unei instabilități politice interne de maximă gravitate. Tot ce s-a petrecut pentru a forța preluarea puterii de către USL ne-a costat enorm pe plan internațional. Evident, cu încă trei miniștri de Externe după mine, nimeni n-a mai avut timp de „finețuri". Toate proiectele la care am trudit atât, alături de colegii din MAE, au fost puse la congelator. Și nu știu dacă succesorii mei vor avea sau nu de gând să meargă pe linia adoptată în mandatul meu. Sper ca vizita președintelui Băsescu la Kiev să aibă loc măcar în 2013.

Și trag nădejde că premierul Ponta va înțelege cât de important e să-și întâlnească omologul ucrainean. De altfel, și d-l Grîșcenko a rămas în circuit. A fost chiar promovat vice-premier. Este un jucător foarte important, sunt sigur că domnia-sa va contribui și mai departe la construcția unei relații noi între Kiev și București. Dacă și Bucureștiul mai dorește acest lucru...

Bucureștiul este în continuare nervos pe tema minorității române din Ucraina. Credeți că abordarea dvs. ar fi avut mai mult succes? În comparație cu linia dură, de acuzare a Ucrainei că nu face, că nu respectă reguli și standarde...

Ucraina e un stat în care președintele dictează aproape totul. Prin urmare, e stupid și contraproductiv să vrei condiții mai bune pentru românii noștri de acolo, până când Omul Forte nu se convinge că această minoritate nu este dușmanul unității sau al suveranității Ucrainei. De aceea era importantă spargerea prejudecăților, la care ajunsesem în relația cu d-l Grîșcenko: ea urma să fie baza unei întâlniri Băsescu – Ianukovici, menită să amelioreze, prin decizii și derogări politice, soarta românilor din extremitatea nordică a Bucovinei. Trebuia să oferim și să cerem. Am fi putut obține asta. Din păcate, nici d-l Boc, nici altcineva nu mi-a mai dat ocazia de a continua ceea ce am început. În singura logică de succes posibilă.

Dacă relațiile cu Ucraina au fost dominate de suspiciune și neîncredere, relațiile cu Serbia păreau, din afară, mult mai bune. România a îmbrățișat practic, alături de Rusia, poziția Serbiei în problema Kosovo. Și totuși, abia ce ați plecat din fruntea MAE, că România s-a și opus începerii negocierilor Serbiei de aderare la UE, lăsându-i cu gura căscată pe partenerii săi din UE.

Relația noastră cu Serbia a fost construită, după '89, tot în inerția viciului izolaționist, care dominase diplomația

ceaușistă. Vezi-Doamne, Serbia fusese singura țară vecină cu care nu avuseserăm războaie teritoriale... Ei și Marea Neagră, singurii noștri prieteni... Eram ca într-o poezie romantică azvârlită pe hârtie fără talent. Prizonierii unor stereotipuri de auto-victimizare. În realitate, Mica Antantă fusese singura noastră alianță formală cu ei. Din păcate, sârbii l-au urmat pe Miloșevici precum germanii de odinioară pe Hitler. Au căzut în capcana unui naționalism feroce și, chiar dacă și croații sau alte etnii din spațiul exiugoslav au comis mari excese, au știut să mimeze, altfel spus, un comportament de „legitimă apărare". Pierzând război după război, sârbii nu și-au analizat lucid greșelile și, prin urmare, nici nu le-au îndreptat... cel puțin până la Boris Tadić, primul lider pro-european și modernizator, care a știut să-și scoată țara de sub dominația imaginară a mitului fondator de tip Câmpia Mierlei. Tito nu fusese sârb... și, tocmai de aceea, Iugoslavia lui a putut face un joc propriu, distinct, spre beneficiul relativ al cetățenilor acestui năbădăios condominiu slav. La fel de calpă a fost, de partea noastră, și idealizarea unei presupuse frății inter-ortodoxe (care pleca de la ipoteza că sârbii nu pierd teritorii și prestigiu pentru că exacerbează un naționalism anacronic, ci pentru că nu sunt catolici sau protestanți). Este suficient să vezi cât de proaste sunt însă, de fapt, relațiile dintre cele două Biserici Ortodoxe, pentru a renunța imediat la asemenea fantezii „spirituale".

Cu toată această artificială ridicare a orizontului românesc de așteptare, prietenii sârbi percep România diferit: ne mulțumesc oficial pentru sprijinul acordat în chestiunea Kosovo, dar nu sunt fericiți să vadă că România a intrat în UE și NATO, că se dezvoltă cum-necum, că va juca un rol regional important. Au planuri sau chiar autostrăzi care leagă Belgradul de toate statele vecine, cu excepția României. Priviți, apoi, schimburile comerciale anemice sau volumul investițiilor reciproce, modest, rămas la scara

zecilor de milioane de euro... Am, deci, sentimentul că, în această relație bilaterală, desigur importantă, noi am livrat mai mult decât partenerii sârbi. Ar trebui echilibrată balanța și primul pas într-o atare direcție ține de corectarea propriei noastre percepții asupra evoluțiilor din Serbia. Socot că e corectă linia de sprijinire a Serbiei pentru un parcurs european. Cu toate acestea, sârbii au promis că rezolvă chestiunea minorității vlahe din Banatul Sârbesc (unde o duc mai bine) și din Valea Timocului (unde sunt încă hărțuiți de poliția locală și priviți ca niște cetățeni potențial neloiali). Nu s-a întâmplat mare lucru. În vizita mea la Belgrad, am zburat cu omologul sârb, cu elicopterul, până într-un sat din Valea Timocului, unde fusese aranjată o întâlnire cu reprezentanți ai vlahilor. Aranjată prea mult. M-am trezit în fața unor exponenți atent selecționați, care spuneau că nu au legături cu România și nici probleme de soluționat... Și noi greșim, însă, în această privință. Există parlamentari și politicieni români care-și hrănesc imaginea profesând un naționalism pan-românesc, mor de grija românilor din preajma granițelor noastre, deși nu fac decât să-i instrumentalizeze ca fond de comerț pentru figura lor de imenși patrioți. Există, de asemenea, mult etno-*business*. Bani dați de București pentru diferite proiecte mai aproape de Meșterul Manole, decât de Miorița. Șefi de asociații care o duc binișor, menținând agitația și discursul de persecuție. Pentru mine, politica externă bună este cea realistă. Dacă băltim în ipocrizie, auto-anesteziere cu iluzii comode sau ieftină demagogie, nu avem decât de pierdut. Realitatea revine în galop, chiar dacă e dată afară pentru câteva momente, ani sau decenii. Și e mult mai greu să demontezi o minciună elaborată, decât să-ți asumi un adevăr dureros.

Vă spun sincer, mie-mi plac sârbii, ca popor. Au dat dovadă de o mare tenacitate, au curaj, sunt conștienți de trecutul lor semi-imperial în epoca declinului bizantin,

ne-au trimis, peste Dunăre, sfinți, asceți, zidari și pictori de biserici, au o cultură modernă plină de vivacitate și ar trebui să aparțină Uniunii Europene, într-o zi cât mai apropiată. Parcursul lor a avut — ca și mitologia lor națională — o dominantă tragică, pe care au supradimensionat-o într-un registru masochist: excepționalismul poate lua și forme negative. Nu se poate spune, însă, că și-au jucat bine cartea post-comunistă. Cu un pic de moderație și mai multă modestie, ar fi putut păstra, dacă nu tot mozaicul iugoslav, măcar relația cu Muntenegru și cu provincia Kosovo. Erau mai avansați economic decât alte state din fostul lagăr comunist. Ar fi putut specula acest avantaj comparativ, pentru a se menține multă vreme în fruntea plutonului. Acum recuperează...

Că vorbim de Ucraina, de Serbia... La începutul anului trecut, ne certaserăm și cu Bulgaria. Există o cultură a conflictului în MAE? Cum nu ne place câte ceva, „pac la Război'"....

Nu se poate vorbi despre o cultură a conflictului în MAE. Diplomații sunt, 90% dintre ei, oameni de aparat, care aplică instrucțiuni politice. În măsura în care mulți titulari ai Externelor se adapă, conștient sau nu, din doctrina izolaționistă moștenită după '89, aparatul diplomatic se pliază. MAE e plin de tineri. Majoritatea au o gândire pro-occidentală sincer asumată. Dar organizația este ierarhizată, ministrul și secretarii de stat decid, prin semnătură, orice pas în carieră, așa că mulți pot — sau sunt obligați să intre în disonanță cognitivă... Nu li se poate reproșa diplomaților „de serviciu" așa ceva: fiecare vrea să obțină un grad superior, să „prindă" o misiune externă cât mai avantajoasă... Lucruri legitime și motivații omenești greu de contestat. Există, desigur, ziariști, analiști, oameni ieșiți din sistemul diplomatic, chiar diplomați „de modă veche" (dar, iată, netrecătoare!), care văd MAE ca fiind o citadelă

a demnității românești inalterabile, care trăiesc parteneriatul cu marile puteri apusene ca pe o umilință... Dacă tot ne supun voinței lor actorii majori, măcar cu cei mai mici decât noi să facem demonstrații de musculatură... Totul pleacă, însă, de la gândirea șefului...

În timpul mandatului dvs., cum ați relaționat cu omologul sârb? Ați avut mai multe întâlniri, vizite oficiale, dacă-mi amintesc bine.

Vuk Jeremić, actualul președinte al celei de-a 67-a Adunări Generale ONU, a fost o surpriză plăcută. Extrem de tânăr, școlit în Occident, de unde o invidiabilă engleză aproape de nivelul anglofonilor nativi, vioi ca o bobiță de mercur, efervescent și efuziv, cum îi stă bine unui bizantino-slav... Simțea, ca naționalist pur și dur, că țara lui — relativ izolată internațional — are nevoie de orice aliat disponibil încă. În discuțiile bilaterale, era un interlocutor entuziast, avizat, plin de proiecte — dintre care, poate, prea puține realizabile... Mi s-a părut, la un moment dat, că împărțea cu președintele Tadić jocul *bad cop vs. good cop*, el fiind mai curând polițistul cel rău... Din păcate, trendul pro-european era slăbit de ardenta chestiune kosovară, o piatră de moară pentru orice politician din Serbia contemporană! Îi păstrez lui Vuk o amintire foarte frumoasă și sunt convins că va juca pe viitor un rol de prim-plan în politica atât de iubitei și încercatei sale țări.

Cum explicați poziția României în chestiunea Kosovo? Sunt șanse să se modifice?

Noi nu am recunoscut independența provinciei Kosovo sub pavăza dreptului internațional, care nu admite secesiunile unilaterale, dar și pentru că ne temeam că acest precedent ar putea fi speculat în cercurile maghiare radicale din România (inspirate sau nu de anumite capete încinse de la Budapesta). Partenerii noștri occidentali au

înțeles particularitatea acestei sensibilități românești, deși au fost și continuă să fie foarte stânjeniți de ieșirea noastră din rând. Această poziție intransigentă nu ne-a adus niște dividende palpabile la nivel bilateral, tocmai vă spuneam cum cred că stă în realitate relația cu Belgradul... Dar le-a dat multor români sentimentul că suntem tari, că ne putem permite să nu spunem ca americanii... Nu este o prea mare vitejie, însă, pentru că partenerii americani sau europeni nu întruchipează un hegemon tiranic, așa cum fusese URSS. Când faci parte din tabăra democrațiilor euro-atlantice, ai de ales între fidelitatea față de interesele tale de moment (bine sau prost calculate) și conduita generală de solidaritate în propriul tău club geopolitic. Pe plan intern, poziția României față de acest dosar spinos a fost apreciată de mulți compatrioți mai naționaliști. Pe plan extern, ea a fost respectată formal, dar ne-a singularizat, nu neapărat în avantajul prestigiului nostru ca „aliat predictibil" (nu e tocmai predictibil, iată!). Nu prejudec asupra dosarului în sine. La o evaluare moral-istorică și chiar legală, Kosovo ar fi trebuit să rămână parte integrantă a Serbiei. Într-o lectură realistă, însă, după toate cele întâmplate — purificare etnică, valuri de refugiați etc. —, partida e pierdută. Occidentalii știu că noul „stat" este, de fapt, un protectorat, că nu e prin sine viabil etc. Dar nimeni nu va mai da filmul istoriei înapoi. Problema cea mai spinoasă rămâne tot la Belgrad care, dacă nu va stabili căi de coabitare cu Priștina, va bate pasul pe loc în procesul de integrare europeană.

În mod tradițional, în România era un corp de experți pe sud-estul Europei. După războaiele balcanice, exact acum o sută de ani, s-a înființat Institutul de Studii Sud-Est Europene la București. În perioada interbelică, România era, în primul rând, bine informată despre evoluțiile din zonă și destul de activă în Balcani. Acum, impresia este

că nici nu mai are expertiza solidă din trecut, dar, mai important, nu mai pare interesată de ce se întâmplă în Balcani. Nu văd dezvoltate forme de cooperare bi- sau multi-laterală. Sau poate că există astfel de inițiative, dar ele n-au ajuns la urechile publicului.

Priviți harta României Mari la 1920, evocați calitatea elitei academice și politice din acei ani, reveniți la stilul statal aulic impus, cel puțin formal, de regimul monarhic și veți găsi explicația puseului nostru de remodelare balcanică. Eram cel mai mare stat din regiune, cu un potențial de creștere economică foarte serios, cu minorități vlahe sau macedo-române care, cumva, reveneau spre centrul de atracție matricială a Bucureștiului. Studiile balcanice au explodat. Asumpționiștii creau la noi un centru regional de studii bizantine. Generația lui Iorga și școala lui Gusti lucrau cu spor, și cu strălucire internațională, la noua mitologie istoriografică sau etnologică națională, industriile duduiau, satul românesc intra și el într-un proces de modernizare agricolă, aristocrații noștri, ca și avangardiștii — mai ales evrei —, făceau punți cu întreaga lume culturală europeană. Apăreau în Balcani licee românești. La Istanbul, aveam un prim centru de studii turcologice. Același Iorga cumpăra în numele guvernului institutul de la Veneția... Alte vremuri!

Astăzi, prezența noastră în Balcani se poate reface doar pentru că suntem în UE și NATO, în timp ce acolo, cu excepția Croației (care, de fapt, este o piesă dalmatică din Europa centrală), avem doar aspiranți la acest statut. În turneul balcanic pe care l-am întreprins ca ministru, am constatat personal că guvernele din regiune se uită respectuos la România și vor asistența ei tehnică, dar și sprijinul ei politic, pentru continuarea procesului de extindere a UE. România poate juca la Bruxelles rolul acesta de „tutore" al democrațiilor emergente, mai mult sau mai puțin islamizate, din aria Balcanilor occidentali. Cu singura

condiție de a nu mai face ea însăși erori și derapaje de tip 2012. Este important să nu reducem agenda discuțiilor cu aceste state la problema minorităților noastre, acolo unde sunt. Să le propunem soluții de construcție instituțională și chiar de reformă constituțională. Să punem mai multe resurse pentru implantarea firmelor românești în regiune. Și să păstrăm un ton fratern, solidar, nu condescendent (respectivii au deja destule „vânătăi" și complexe de inferioritate, fără tutelajul nostru acceptat sau doar închipuit!) O șansă ține de implementarea Strategiei UE pentru Regiunea Dunării, co-autorată de România și de Austria. Găsim în acest cadru bani, formate de cooperare inedită între membrii și non-membrii UE, precum și perspectiva unei macro-regiuni economice de care și noi, și fostele provincii iugoslave avem nevoie, ca garanție de dezvoltare durabilă și stabilitate politică.

O piesă esențială, aici, e Turcia. Turcia lui Erdoğan. Puternică, într-o fabuloasă creștere economică, membră NATO, dotată cu cea mai puternică armată din regiune, placă turnantă între Europa, Asia și Orientul Mijlociu atât de frământat. Aspirantă nedreptățită la apartența în UE... și, totodată, actor deja foarte implicat în Balcani, atât economic și financiar, cât și ideologic și chiar religios.

Pe durata mandatului meu, am pledat pentru finalizarea parteneriatului strategic România – Turcia. Au fost unii, în sistem, care nu vedeau interesul. Vechiul nostru complex anti-otoman? Probabil. Dar și neputința de a descifra corect realitatea de azi: rolul nostru la Marea Neagră este aproape nul sub raport militar. Singura posibilitate de a crește profilul nostru în bazinul pontic (dincolo de apele teritoriale!) implică o relație privilegiată cu Turcia, spre slăbirea relativă a factualei talasocrații ruso-turce. Toate formatele de cooperare regională și sporire a încrederii (Blackseafor, Sinergia Mării Negre, OCEMN etc.) nu le pot da roade favorabile intereselor noastre, dacă nu

avem mai întâi baza de coordonare oferită de o relație „upgradată" cu Ankara. Argumentele favorabile sunt și de natură economică: legată intim de piața europeană, ca mare transportator rutier și maritim, Turcia de azi a intrat *de facto* în rândul puterilor regionale (unde ajungi de îndată ce PIB-ul tău depășește șapte-opt sute de miliarde de dolari sau euro). Milioanele de turci care au trăit și muncit în Germania postbelică au început să revină sau să-și trimită copiii acasă, unde implementează, de la autostrăzi până la *mall*-uri și spitale, standarde de calitate foarte ridicate, tehnici de management modern și injecții de capital, inclusiv prin PPP. Turcia desfășoară o politică de expansiune și implantare economică foarte agresivă, din republicile central-asiatice până în nordul Africii și din Orientul Mijlociu până în Balcani. Lanțuri hoteliere de lux, infrastructură, comerț, prelucrare a materiilor prime, concesionări agricole etc. Succesul Turciei lui Erdoğan este comparabil cu cel al Germaniei din anii '60-'70 ai veacului trecut. De altfel, doctrina Erdoğan e comparabilă cu cea creștin-democrată! Nu degeaba e partidul său observator la PPE. Este o combinație de inspirație islamică moderată (identitatea forte a statului nu se mai reduce la corpul militar, ca gardian al secularismului) și democratizare efectivă, prin mobilizarea tuturor energiilor naționale, de la natalitate până la integrarea socio-profesională a femeilor. Turcia contemporană, cu aproape 80 de milioane de locuitori, are masă critică pentru a fi inconturnabilă regional, atât pentru europeni, cât și pentru ruși sau americani. Am înțeles aceste lucruri și m-am străduit să promovez, până la finalizare, proiectul parteneriatului strategic cu Ankara, semnat, la nivelul președinților celor două țări, pe data de 12 decembrie 2011.

Ați fost invitat special la Ziua Diplomației din Turcia, în decembrie 2011. În septembrie, venise la București omologul dvs., Ahmet Davutoğlu. După cariera universitară

la Istanbul, a intrat în sistemul diplomatic în 2003, primind direct gradul de ambasador. Este autorul unor cărți extrem de interesante. În ultimii zece ani, a influențat decisiv politica externă a țării sale, al cărei ministru de Externe este din 2009. Turcia este azi o importantă putere regională într-o zonă a globului extrem de sensibilă. Cum este în discuții oficiale și în conversații private ministrul Davutoğlu? Ați întâlnit ambasadorii turci; prin ce diferă ei de elita diplomatică a României?

Ahmet Davutoğlu reprezintă șansa pe care elita politică de la Ankara a știut s-o dea Turciei. Este ideologul mișcării lui Erdoğan, un distins universitar de cultură europeană, om de carte, dar și chip al noii administrații, care și-a fixat sarcina de a concilia islamul moderat cu democrația de tip occidental: personalitatea sa reunește o civilitate impecabilă, un neobosit activism pe toate fronturile diplomatice, un mix de fermitate (retorică sau reală, după caz) și suplețe în multiple circumstanțe care presupun, evident, compromisuri de etapă. Turcia este o placă turnantă euro-asiatică, o Rusie în miniatură... Bate din 1963 la ușa UE, se simte nedreptățită de tergiversarea negocierilor de aderare... caută alternative proprii, exploatând prezența sa inconturnabilă în planificarea politico-militară din Alianța Nord-Atlantică... L-am întâlnit pe d-l Davutoğlu mai întâi la reuniuni NATO sau UE, după care am făcut o vizită la Ankara și l-am primit la București. Ne-am apropiat treptat, ca doi intelectuali care au lecturi comune și abordări adeseori similare. E un om cald, de o fantastică energie — cred că, după doamna Clinton, este ministrul de Externe cu cel mai mare kilometraj global... Ministrul Davutoğlu e un om delicat, care știe că reprezintă un fost imperiu și o putere actuală regională în creștere, este un gânditor care, cunoscând istoria Europei, își adaptează reacțiile cu multă subtilitate, luând mereu în calcul greutatea specifică a trecutului. În șantier se afla, pe agenda discuțiilor noastre,

relația bilaterală, cu propunerea parteneriatului strategic. Am moștenit această idee, nu a fost a mea, dar mă bucur că am contribuit la punerea ei în practică. În privința parteneriatelor strategice, concepția mea se rezumă în metafora „ancorei". Aveam nevoie de un asemenea instrument în relația cu Polonia, pentru Europa Centrală (dar și pentru a juca un rol mai pronunțat în Parteneriatul Estic), și ne trebuia un parteneriat simetric în zona pontică, medio-orientală și sud-caucaziană. Opțiunea pentru Turcia era de la sine înțeleasă. Am constatat că și d-l Davutoğlu vedea importanța regională a României. La un moment dat, ei, culmea!, păreau mai interesați decât partea română în finalizarea parteneriatului strategic... Exista un capital de simpatie pentru țara noastră: proiecție a istoriei „comune" (chiar agitată, pe alocuri), dar și reflex al unor legende (Hagi la Galatasaray!) sau *feedback* pozitiv dinspre mediul de afaceri creat în România de către investitorii turci. Ca vecini de litoral pontic, eram mult mai bine plasați, spre exemplu, decât prietenii bulgari care, în ultimele decenii, au generat probleme cu minoritatea turcă de pe teritoriul lor. La noi, minoritatea turcă din Dobrogea nu se plângea de nici o discriminare... Pe scurt, climatul în care mi-am construit relația personală cu șeful diplomației turce era încurajator și am profitat de acest cadru pentru a duce proiectele noastre la bun sfârșit. Parteneriatul s-a semnat la Ankara, între președintele Traian Băsescu și președintele Abdullah Gül. Îmi aduc aminte că primul-ministru Erdoğan, care tocmai ieșise dintr-o operație chirurgicală, a făcut efortul — foarte elocvent — de a se întâlni cu șeful statului român la Istanbul, pentru a da semnalul că parteneriatul strategic se bucură de suportul său personal. Cred că d-l Davutoğlu m-a invitat ca oaspete străin la conferința anuală a ambasadorilor turci, la finele lui 2012, tocmai pentru a marca deschiderea acestui nou capitol din istoria relației bilaterale. A fost o plăcere și onoare să mă adresez

elitei diplomatice din Turcia, care reprezintă o forță. Diplomația turcă e printre cele mai performante. Independent de situația economico-financiară a țării, reprezentarea externă s-a bucurat mereu de fonduri suficiente și de sprijin politic masiv. Politicienii turci constituie o castă, cu privilegii și responsabilități oarecum ereditare. În MAE turc, lucrează mulți fii și nepoți de diplomați, oameni formați în propria familie, care au cunoscut de tineri mediile internaționale. Toți ambasadorii turci pe care i-am cunoscut la Roma, Lisabona sau Paris, pe durata misiunilor mele, erau oameni de mare distincție, foarte muncitori, „naționaliști" (dincolo de partide) și dotați cu bugete generoase, care le permiteau să mențină ștaiful cosmopolit al vechiului imperiu... La noi, bugetul, statutul social al diplomaților și starea infrastructurii externe au fost excelente doar înainte de comunism... pe vremea monarhiei. Dar asta-i o altă discuție, la care poate vom reveni.

Are România ceva de învățat de la Turcia? Dvs. personal ați avut de învățat ceva de la Ahmet Davutoğlu?

Pot spune cu toată onestitatea că m-a convins bunul-simț al abordării „zero probleme cu vecinii". D-l Davutoğlu a făcut din această exigență o axă a diplomației turce. Este cel mai recent trend și în teoria relațiilor internaționale (cum să-i transformi pe dușmani în prieteni, dincolo de dualitatea clasică „realism-idealism"). Globalizarea a sporit interdependența obiectivă a statelor la un nivel nemaipomenit. Au scăzut focarele de război convențional, războiul nuclear nu mai corespunde nici unui „echilibru al terorii" și vorbim de riscuri sau confruntări asimetrice. E mult mai simplu, mai ieftin și mai eficient să pornești de la premisa că foștii dușmani pot deveni prieteni, pentru că *au și ei interesul*. Democrațiile stau sub presiunea ciclurilor electorale și au de rezolvat probleme de creștere, de sustenabilitate economico-socială. Pe de altă parte, după căderea

comunismului, numărul democrațiilor a sporit mai mult ca oricând în trecut. Pentru că democrația produce, prin piața liberă, mai multă prosperitate într-un timp mai scurt decât orice alt regim politic. Globalizarea informației, permisă și accelerată de noile tehnologii, a generat o aspirație mondială mult mai accentuată către creșterea nivelului de trai *pe durata unei singure generații*. Liderii, chiar cei cu tendințe autoritare, trebuie să „livreze" mai mult și mai repede. Pe acest fond, retorica sau acțiunea belicoasă, conflictualitatea, demonizarea vecinilor sau a străinilor și-au pierdut în mare măsură atractivitatea atât pentru conducători, cât și pentru conduși. Sigur, înarmarea continuă, industriile războiului au cifre de afaceri la fel de mari. Însă filozofia dominantă stimulează compromisul, schimbarea de ton, perspectivele irenice, bazate pe posibilitatea câștigului reciproc. Revenind la Turcia, sigur că e greu să aplici doctrina „zero probleme cu vecinii" când ai de gestionat problema kurdă sau valul de refugiați produs de războiul civil din Siria. Contează, însă, paradigma: Turcia se știe puternică militar, vecinii îi cunosc forța de lovire, dar tocmai asta face mult mai vandabilă ideea că există, oricând, „soluții non-violente". Mi se pare că, deși România nu are capacități militare comparabile, am avea numai de câștigat din aplicarea, la scara noastră regională, a doctrinei despre care vă vorbesc. Mai ales că, exceptând Ucraina, Serbia și Republica Moldova, avem vecini membri în UE și NATO. În fapt, „zero probleme cu vecinii" este un semn de maturitate democratică și de auto-încredere investită inteligent. Cum nimeni nu vrea probleme și costuri de război, această atitudine este apreciată de toată lumea, sporind *ipso facto* puterea de proiecție internațională a țărilor care adoptă o asemenea linie de conduită.

După mulți ani, ați fost ministrul de Externe român care a făcut vizite oficiale în toate cele trei state sud-caucaziene.

Ați fost la Baku de mai multe ori, la Tbilisi și Erevan. Ce roade a dat acest interes constant al Bucureștiului pentru Caucazul de Sud?

Culoarul sud-caucazian comportă o vizibilă semnificație strategică pentru transportul spre Europa al resurselor energetice existente în Asia Centrală. Președintele Băsescu a înțeles acest lucru de la începutul primului mandat și a reușit să stabilească relații personale foarte bune cu omologii săi din cele trei țări sud-caucaziene, deși situația lor internă și regională nu e deloc simplă. Avem tensiunile armeano-azere în jurul enclavei Nagorno-Karabah. Georgia a renăscut ca stat independent, a pornit-o viguros spre Occident, însă a fost brutal stopată de conflictul militar cu Rusia, din vara lui 2008. Toate statele respective se confruntă cu dificultăți legate fie de instaurarea democrației, fie de fenomene subminatoare (corupție, reforme economice nefinalizate etc.) Dar există, și la Tbilisi, și la Baku, și la Erevan, o teamă de izolare, o ancestrală relație de vasalitate față de Rusia și un elan de salvare a propriei suveranități, care le face extrem de atente la orice aliat din regiune. România este bine percepută — cu excepția unor tensiuni cu Armenia, care a avut la un moment dat impresia că Bucureștiul sprijină unilateral Baku-ul în chestiunea Nagorno-Karabah... Mi se pare obligatoriu ca diplomația noastră să continue strângerea legăturilor cu aceste state. Și s-o facă atât în format bilateral, cât și la pachet — așa s-a întâmplat cu proiectul AGRI, lansat cu multă emfază, dar lăsat oarecum în suspensie, din motive deopotrivă tehnice (dubii cu privire la rentabilitate sau fezabilitate) și politice (mai greu de descifrat). Sunt, probabil, oportune și abordările mai largi: proiecte legate de Parteneriatul Estic, împreună cu alte state-membre ale UE, sau acțiuni comune cu Turcia, mai ales la Baku, unde prezența economică a capitalului turcesc e deja frapantă. Oricum, aria sud-caucaziană este una dintre puținele zone unde poziția

noastră geografică și geopolitică poate fi maximizată. Din păcate, relația armeano-turcă este încă grevată de rănile trecutului, folosite de către diaspora armeană, care a știut, bunăoară, să speculeze poziția critică a Franței față de admiterea Turciei în UE... Cred, pe de altă parte, că includerea Federației Ruse în acest joc multidimensional poate fi și aici salutară. Dacă UE și NATO vor relaționa cu statele sud-caucaziene exclusiv într-o logică de balans geopolitic, echilibrul regiunii va mai avea de așteptat!

Tot în logica energetică am așezat relația noastră și cu Turkmenistanul și Kazahstanul. Există o mare competiție în jurul resurselor de hidrocarburi din aceste țări. Care sunt așteptările României de la aceste relații?

Cele două întinse republici asiatice sunt bogate în hidrocarburi, Kazahstanul în petrol, iar Turkmenistanul în gaz, sunt niște autocrații în plină expansiune economică. Pe teren, marile companii americane, olandeze sau britanice operează prospecțiuni sau chiar exploatări active. Turkmenistanul și, mai ales, Kazahstanul sunt un El Dorado aflat sub controlul unor lideri post-sovietici autoritari, care distribuie dividende unei populații relativ scăzute și relativ satisfăcute. Federația Rusă e prezentă, sigur — în fond, rusa rămâne *lingua franca* în tot spațiul ex-sovietic —, dar imensele state la care ne referim au prins deja gustul independenței și au fabricat un naționalism islamic destul de *soft* (nu văd, acolo, riscul unui fundamentalism de tip saudit). Ele vor să fie respectate ca state independente, cu un viitor prestigios: așa se explică, de pildă, fastul cu care s-a organizat, la Astana, *summit*-ul OSCE... Pe această bază, chiar dacă ele participă formal la reuniunile CSI sau vor intra în proiectul putinian al Uniunii Euro-Asiatice, vor urma o linie autonomistă tot mai accentuată. Și bugetul lor militar crește... Problema acestor state este că raportul populație-teritoriu e disproporționat și că structura

puterii, focalizată pe liderul absolut, nu se poate menține decât în termeni dinastici. Dictatura personală nu permite apariția unei oligarhii care să decidă, singură, formulele de succesiune. Și mai există, dacă vreți, o dificultate potențial-explozivă: Occidentul, care oferă principala piață pentru hidrocarburile central-asiatice, începe să schimbe paradigma economică bazată pe dependența de energiile convenționale. De la industria auto până la consumul industrial sau casnic, am pășit deja în era energiilor alternative. Trecerea completă s-ar putea realiza în următorii douăzeci de ani. Ce se va întâmpla atunci cu statele care, fără o cultură și o tradiție democratice, și-au pus toate atuurile în rezervele lor de hidrocarburi? Statele Golfului, începând cu foarte-ingeniosul Qatar, au început deja să investească în străinătate, să cumpere active în multinaționale, să achiziționeze terenuri agricole în Africa... Am rămas perplex aflând, bunăoară la Riad, că Arabia Saudită cultivă orez în Etiopia... Toate aceste state se pregătesc, cu un elementar bun-simț al anticipației, pentru epoca post-petrol... Probabil că și republicile central-asiatice vor fi obligate să mizeze pe o *exit-strategy* similară. Dacă nu vor să devină furnizori exclusivi și incomodați ai Chinei, unde conversia energetică se va face, probabil, mai lent.

Relația cu Rusia a devenit o obsesie a opiniei publice din România. Sunt două mari abordări: una care amintește, măcar și prin stilistică, de Războiul Rece, orientată spre problemele litigioase din trecut, fără să fie prea clar dacă rezolvarea lor va duce la o resetare a relației; a doua, pragmatică să-i spunem, care pornește de la constatarea că Rusia e un actor regional foarte important, care emite și pretenții globale, în logica lumii bipolare. Cu acest actor, România ar trebui să aibă relații cât mai bune, în acest fel putând fi servit mai bine interesul național. Cum abordați dvs. relația cu Rusia?

Teodor Baconschi, ambasador al României la Paris
(2 august 2007 – 22 decembrie 2009)

Întâmpinat de Iurie Leancă la Chișinău, una dintre destinațiile favorite

La Iași, la inaugurarea Consulatului General al Republicii Moldova

La inaugurarea ICR – Chișinău (29 septembrie 2010)

La deschiderea Consulatului General al României de la Bălți (iulie 2010)

La sesiunea de deschidere a Conferinței Dunării (9 iunie 2010)

În vizită la Seul, în Coreea de Sud

La deschiderea pavilionului României la Shanghai, în China

Alături de ministrul de Externe al Braziliei, la Rio de Janeiro (mai 2010)

Primire la președintele Serbiei, Boris Tadić

Cu ministrul de Externe al Serbiei, Vuk Jeremić

Alături de ministrul de Externe polonez Radek Sikorski
și de consulul onorific Michał Sołowow (Kielce, Polonia, septembrie 2011)

onsultări cu ministrul de Externe turc Ahmet Davutoğlu (București, sept. 2011)

Primire la regele Abdullah II al Iordaniei

Primire la prințesa Reem al-Ali

La Ambasada României de la Kiev:
întâlnire cu liderii comunității românești din Ucraina

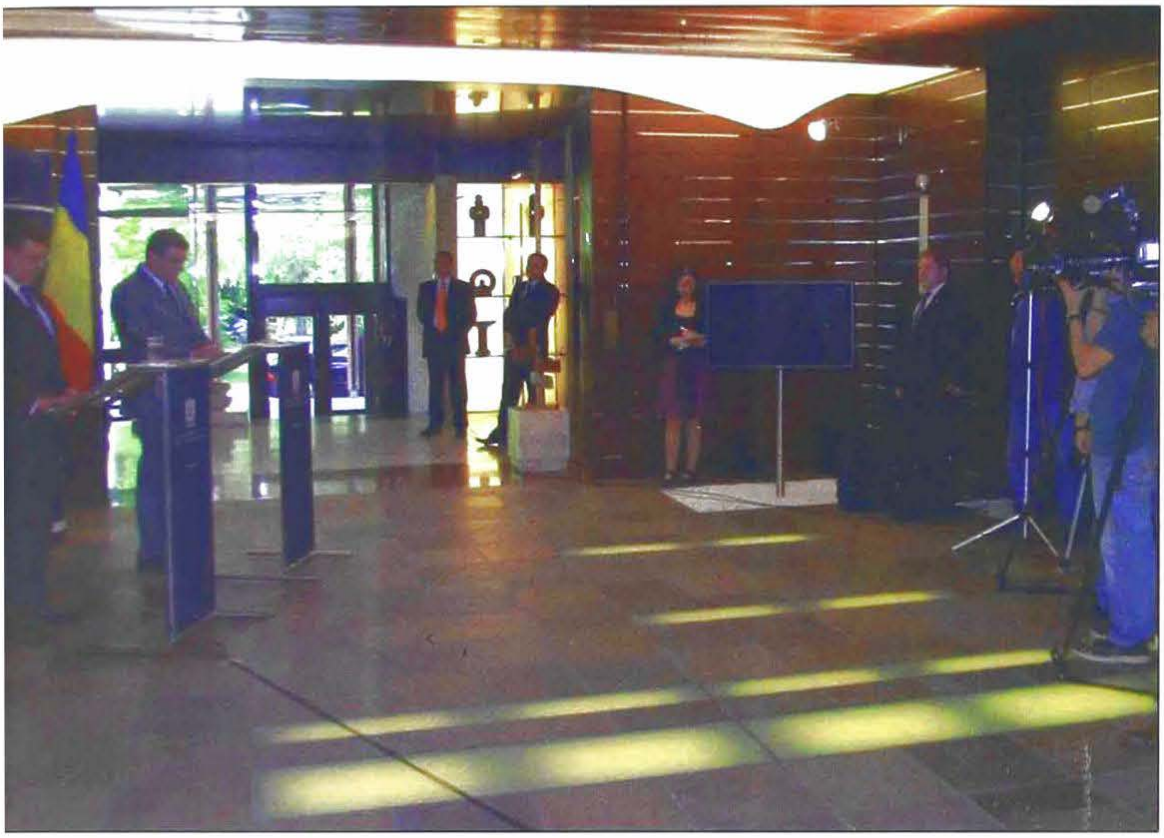

ferința de presă de după consultările româno-ucrainene (București, 11 mai 2011)

Împreună cu omologul ucrainean Kostiantin Grîșcenko (Kiev, 2011)

Delegația română la discuțiile de la Kiev (noiembrie 2011)

La conferința de la Kabul, alături de miniștrii Radek Sikorski și Serghei Lavrov

Întâlnire cu echipa MAE care a organizat evacuarea din Libia

Cu Lady Catherine Ashton, comisarul pentru Afaceri Externe al Uniunii Europe

Întrevedere cu Štefan Füle, comisarul pentru Extindere al UE

Împreună cu ministrul de Externe al Italiei, Franco Frattini

a București, alături de ministrul de Externe al Germaniei, Guido Westerwelle

Întrevedere cu Anders Fogh Rasmussen, secretar-general al NATO (7 mai 201

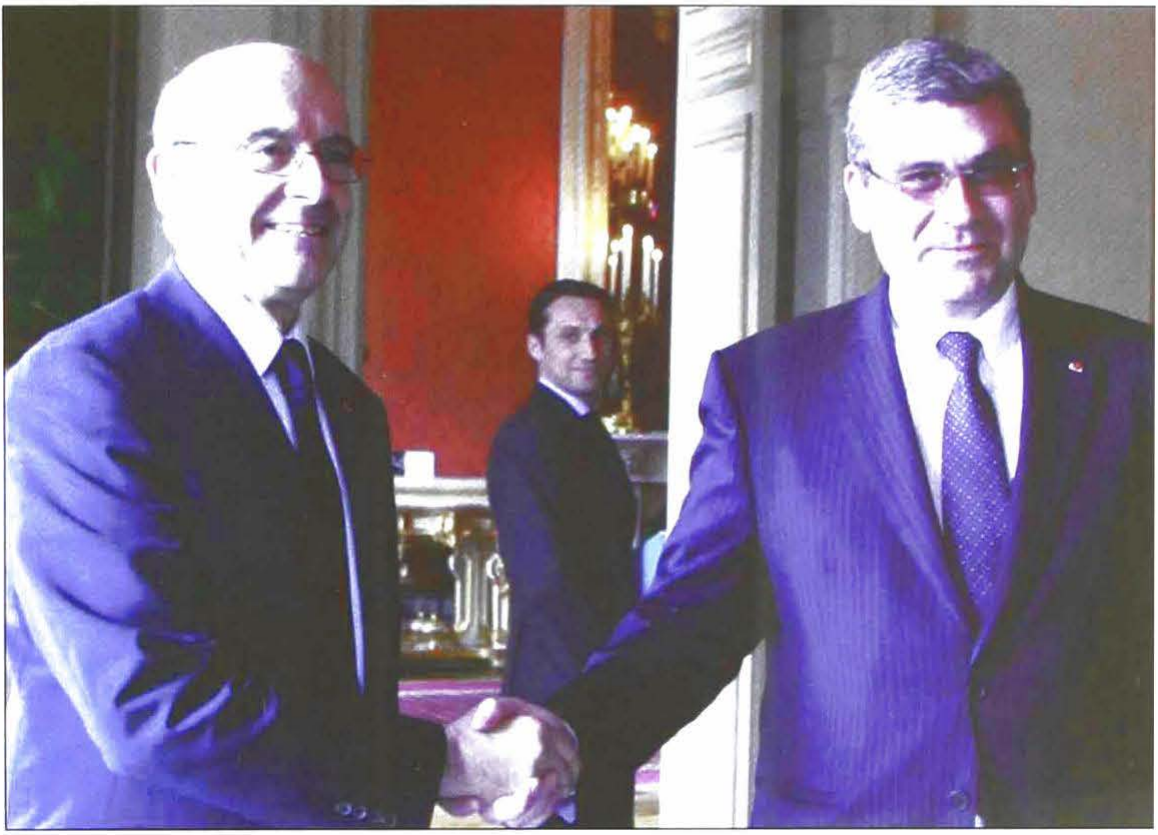

Cu Alain Juppé în timpul vizitei la Paris (5 aprilie 2011)

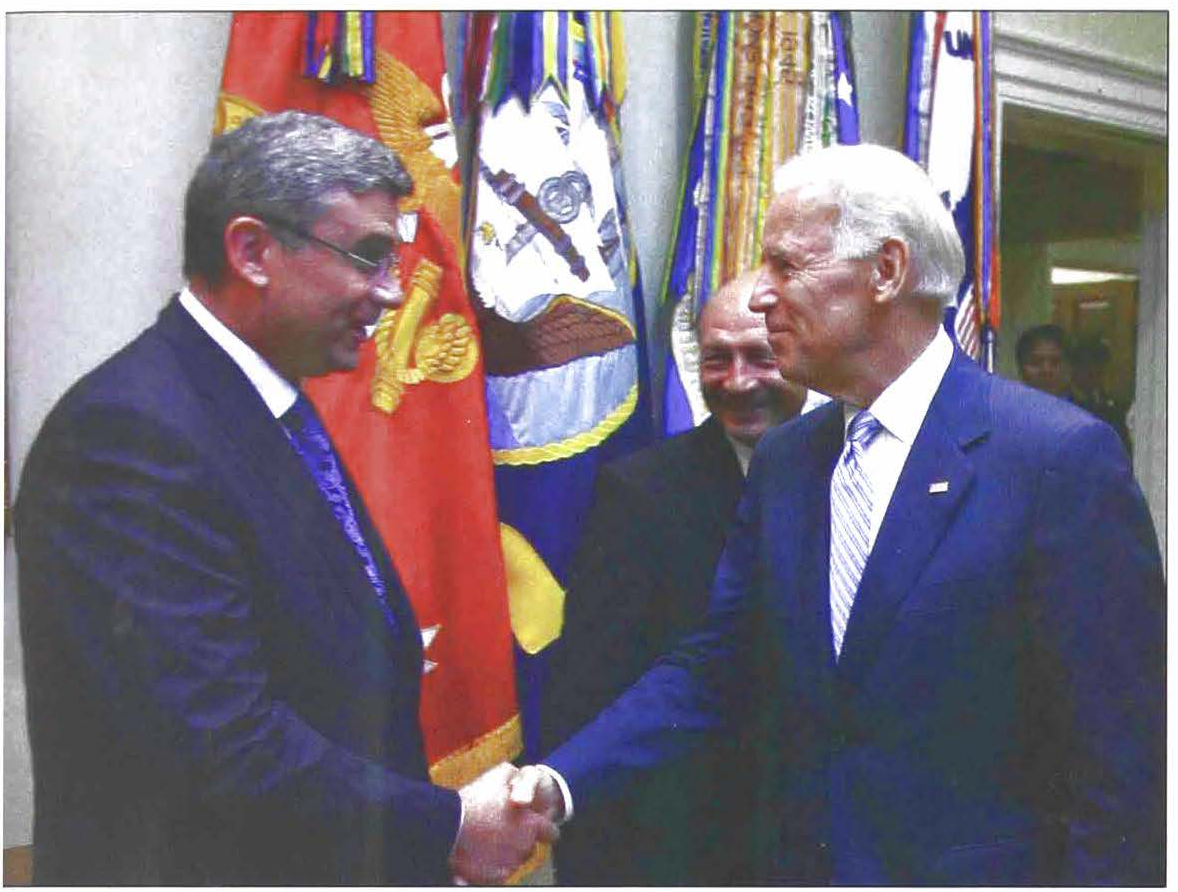

La întâlnirea dintre președintele României, Traian Băsescu,
și vicepreședintele SUA, Joe Biden (Washington, D.C., septembrie 2011)

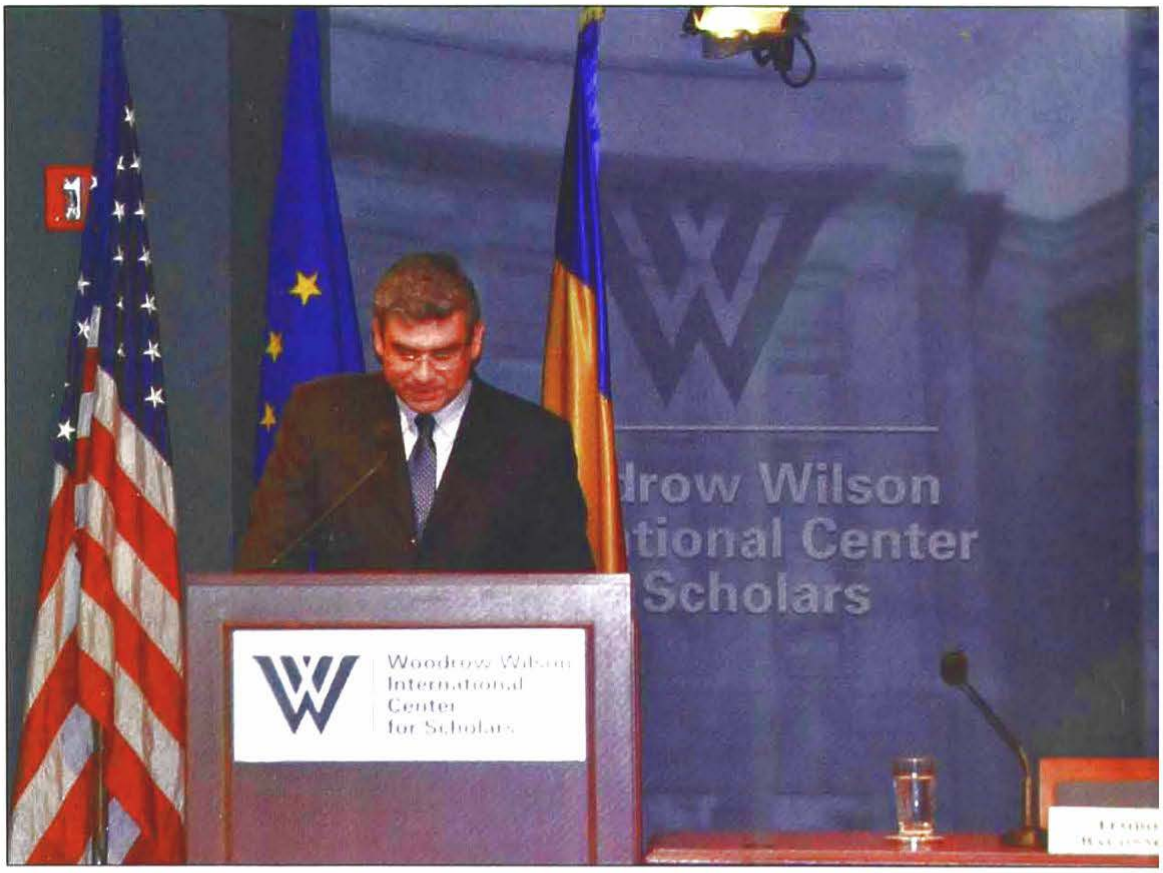

Vorbind la Centrul Internațional pentru Savanți „Woodrow Wilson"

Întrevedere cu Zbigniew Brzezinski (2010)

Vizita în SUA: împreună cu secretarul de stat american Hillary Clinton la conferința de presă de la Departamentul de Stat (1 iunie 2010)

Semnarea Acordului dintre SUA și România, privind amplasarea sistemului de apărare împotriva rachetelor balistice (13 septembrie 2011)

La inaugurarea Consulatului General al României de la Vancouver (26 martie 2

La înființarea Consulatului român de la Catania, Italia (22 octombrie 2011)

La Bordeaux, împreună cu Alain Juppé și Franco Frattini

La Bordeaux, alături de Franco Frattini

Cu ministrul de Externe al Rusiei, Serghei Lavrov, la New York, înaintea consultărilor româno-ruse (septembrie 2011)

Primirea ambasadorului Serghei Gubarev, reprezentantul Rusiei pentru conflictul transnistrean (18 octombrie 2011)

a Ambasada română de la Washington, la întâlnirea cu membri ai comunității

Alături de românii din Spania (Madrid, octombrie 2010)

Împreună cu omologul spaniol, Miguel Angel Moratinos (Madrid, 2010)

De vorbă cu ministrul de Externe al Ungariei, János Martonyi

Alături de șeful Foreign Office-ului, William Hague, cu ocazia vizitei la Londra (16 mai 2011)

Împreună cu premierul israelian Benjamin Netanyahu (28 februarie 2011)

Teodor Baconschi (n. 1963), ministru al Afacerilor Externe al României
între 23 decembrie 2009 și 23 ianuarie 2012

Relația cu Rusia... ce vast subiect! De două secole, Țările Române și, apoi, România Mare sau România comunistă au avut mereu de rezolvat cumva influența, oricum continuă, a acestui gigantic vecin slav. La început, invaziile rusești erau, ca să zic așa, civilizatoare: perioada Kiseleff, Regulamentele Organice, introducerea culturii și a limbii franceze în saloanele ieșene sau bucureștene, desenarea primelor instituții moderne sau lupta comună din 1877 au fost, cu siguranță, benefice. Din păcate, Rusia revoluționară, bolșevică, ne-a făcut cu totul alte oferte: definirea României ca „stat imperialist" — care trebuie, idealmente, dezmembrat —, invazie, jaf, alungarea regelui și instalarea *manu militari* a regimului comunist, datoriile de război, secătuirea petrolului, colonizarea brutală a culturii noastre postbelice în termenii jdanovismului și ai proletcultului idiotizant. Personal, nu cred în disidența lui Dej și a lui Ceaușescu față de Moscova. Tratatul de la Varșovia și CAER erau carcasele unui imperiu totalitar, structurile represiv-centralizatoare ale unui „lagăr socialist" care nici măcar nu se jena să se intituleze ca atare! Comuniștii români „crescuți" la Moscova au fost, poate, marginalizați în perioada național-comunismului ceaușist, dar cine a format, până la urmă, nucleul conspirației care a dus la executarea soților Ceaușescu? S-a dat, poate, o bătălie între comuniștii „alogeni" (foști luptători republicani în Spania sau în Rezistența franceză, fanatici cominternișți parașutați în România anilor '40) și cei de la talpa țării, proletarii stalinișți de tipul lui „Ghiță" Dej, însă conflictul lor nu a fost niciodată unul *ideologic*! A rămas o crâncenă bătălie pentru putere în interiorul aceleiași religii seculare marcate de crimă, abuz și reprimarea brutală a oricăror libertăți civile. Scopul lor era același: puterea unică, tiranică, bazată pe dogmatica marxist-leninistă... Mai mult, așa cum au remarcat istoricii onești, Ceaușescu chiar a fost cel mai fervent stalinist impenitent: atât de încremenit în

proiect era, încât ne-a oferit până și suprema ironie a conflictului cu „reformatorul" Gorbaciov... Era gata să acuze până și centrul mondial al comunismului de erezii doctrinare și deviaționism! Vă amintiți, poate, cum l-am primit pe Gorbaciov la București, prin '87: parcă ar fi fost un erou al Primăverii de la Praga...

Chiar dacă jocul retoric naționalist i-a atras pe mulți români în plasa PCR, consecința celor cincizeci de ani de comunism nu poate fi prezentată drept altceva decât a fost: o catastrofă de proporții epice. Acel regim a forțat, prin industrializare și economie planificată, ieșirea țării din relativa ei subdezvoltare, dar Omul Nou — rezultat din această brutală inginerie socială — e un dezastru în termeni de moralitate, cultură, profesionalism și conștiință istorică activă. Elita interbelică a fost distrusă în exil sau închisori, unde nici o mârșăvie nu a fost prea mare pentru a fi oprită (ce fel de „consolare" le putea aduce arestarea lui Țurcanu victimelor trecute prin diabolicul experiment de „reeducare" de la Pitești?) Scara de valori tradițională a suferit o răsturnare dantescă. Bisericile au fost persecutate, aservite și sufocate cu buldozerul. Memoria istorică și culturală a fost complet mistificată, sub presiunea unei lecturi finalist-eshatologice, menită să „justifice" legitimitatea comunismului ca pe un soi de vis al daco-romanilor, fioros perpetuat în acțiunea politică a domnitorilor noștri medievali — noroc că ridicolul nu ucide, pretutindeni și întotdeauna! Toate aceste minunate realizări nu ar fi fost posibile fără presiunea URSS, însă nu putem subestima nota de originalitate imprimată sistemului prin contribuția directă a comuniștilor români. Au fost atât de fideli cauzei, încât Ion Iliescu alerga după Moscova pentru a încheia un tratat de bază în anul în care a avut loc colapsul *oficial* al URSS... și asta după ce dăduse, în decembrie '89, faimosul telefon prin care se grăbea să raporteze că și la noi a învins *perestroika*... Chiar că prima dragoste nu se uită!

În aceste condiții, e oarecum natural faptul că românii asociază relația cu Rusia, ca succesoare a URSS, traumei prin care au trecut (atât de adânc, încât unora a început să le placă, în ton cu sindromul Stockholm). Numai românii foarte educați admiră marea cultură rusă. Intelectualii comuniști de la noi au reciclat maculatură marxist-leninistă, dar sunt destui oameni cultivați care au citit și altceva, de la marii romancieri și poeți, până la scrierile filozofice sau teologice ale rușilor din exil (Berdiaev, Șestov, Lossky etc.). Acești români, pe cale de dispariție, au fost probabil singurii care *au trăit prăbușirea URSS și ca pe o eliberare a poporului rus*, prima și cea mai cumplită victimă a regimului bolșevic. Vreau să spun, cu alte cuvinte, că simpatia întru suferința comună dintre cele două *popoare* a avut o bază minoritară, prea îngustă pentru a face masă critică și a modifica percepția „românului mediu" față de „chestiunea rusă". Fiind atât de reduse (la mai-nimic), societățile civile din cele două țări nu și-au putut conjuga eforturile pentru a deschide, împreună, un veritabil proces de reconciliere. Ca ministru de Externe, pledând pentru destinul „european" al Rusiei, glumeam adesea, spunând că Dostoievski sau Tolstoi nu au fost mari scriitori mongoli... Nu pot spune că acest gen de remarci s-a bucurat de ecoul meritat! *Et pour cause...*

De 25 de ani, observ relațiile dintre București și Moscova. Evoluția relației bilaterale arată adesea în contratimp România. Iar la Moscova, se observă o ostilitate care, de fapt, continuă atitudinea față de București din perioada sovietică, dominată de răceală și suspiciune, ceea ce confirmă o memorie instituțională solidă. Când se întâlneau în 1991, la Moscova, liderii central- și est-europeni cu Elțîn, președintele RSFS Ruse, Ion Iliescu semna tratatul cu Gorbaciov. Alte state foste comuniste refuzaseră să încheie astfel de tratate. După destrămarea URSS, Rusia

a semnat tratate politice cu Polonia, Ungaria, Cehia, Bulgaria, nu și cu România. Când depozitele muzeelor din toată Rusia erau cercetate de echipe de experți polonezi, unguri, cehi în căutarea unor opere de artă sau arhive ridicate de armata sovietică de pe teritoriile acestor țări și evacuate la Moscova, noi nu făceam nimic. În ceea ce privește România, pare un soi de inabilitate în abordarea relației. Și o lipsă de înțelegere a ceea ce se petrece acolo. Am avut ocazia să observ câțiva ambasadori români în exercițiul funcțiunii la Moscova. Mi s-au părut inadecvați, ca să nu folosesc cuvinte mai tari. Nu erau primiți de nimeni, nu aveau nici un fel de contacte. Stăteau încuiați în ambasadă. Erau subiect de anecdote printre diplomații străini din Moscova și printre corespondenții de presă acreditați în Rusia. S-a încercat abordarea Moscovei prin Chișinău. N-a fost cea mai inteligentă inițiativă. Iar, după ce relația părea că se dezgheață, în 2003, odată cu semnarea tratatului, nu s-a mai întâmplat nimic pozitiv. Suntem în contratimp? Sau poate că relația cu Rusia nu este o prioritate de politică externă a României?

Au trecut douăzeci-și-patru de ani de la prăbușirea comunismului în România și douăzeci-și-doi de la dezmembrarea URSS. Din păcate, fondul complex al istoriei româno-ruse nu ne-a permis să reinventăm relația. Nu caut să stabilesc vinovați. Doar constat că ambele țări pierd, chiar dacă în proporții diferite. Atmosfera de neîncredere, ipocrizia, naționalismul de paradă (pe principiul strămoșesc: „după război, mulți viteji se arată") și abordarea nerealistă a relației cu Republica Moldova — adevărat măr al discordiei! — explică până la un punct stagnarea, lipsa imaginației și a curajului de a deschide o nouă etapă. Și aici, după cum bine observați, statele central-europene au fost mai active și ingenioase diplomatic, deși pasivul relației lor cu „Rusia" era la fel de încărcat: Katyń, atacul asupra Varșoviei, reprimarea revoluției anticomuniste din

Ungaria sau ocuparea militară a Cehoslovaciei, pentru înăbușirea Primăverii de la Praga, nu fuseseră niște scene duioase, pe lângă bradul de Crăciun... Și totuși, acești vecini mai siguri pe ei, mai apropiați de Occident și mai destoinici în construcția unei elite post-comuniste (fără comuniști) au reușit să-și reconfigureze relația cu Moscova. Încă mai sper că România va veni cu o abordare proaspătă.

În fond, ce vrem noi de la Rusia, ce vrea Rusia de la noi?

E nevoie de două lucruri: ieșirea din logica maximalistă a culpei unilaterale și pragmatismul unei agende minimale consensuale. În primul caz, ambii parteneri potențiali trebuie să-și asume istoria, cu tot cu ce-au greșit, de-o parte sau de alta. Nu putem spune nici: Rusia este vinovată și ne datorează totul, nici: România e vinovată și nici o apă n-o mai spală! Am fost și agresori contra Rusiei, alături de Germania nazistă, am fost și victime ale sovietizării brutale, cu tot cortegiul ei de abuzuri, jafuri și distorsiuni. Al doilea element, cum spuneam, e pragmatismul: piața rusă poate primi produse românești, noi vrem un preț mai bun la gazele importate, orice investiție rusească în industria noastră înseamnă deja plasarea capitalului rusesc *în interiorul* pieței comune a UE... E cazul ca noi să înțelegem orgoliul de mare națiune al Rusiei, așa cum e cazul ca Rusia să privească România ca fiind un stat de mărime medie, membru NATO și UE, care nu mai este un satelit (economic și ideologic) și nu poate juca rolul prea modest de element în vreun „cordon de securitate": nu suntem un simplu „tampon", pentru că am părăsit *Hinterland*-ul geopolitic visat de Rusia, avem o apartenență clară... Deci, este imperios urgentă o agendă de *confidence building*: problemele trecutului se pot clarifica la nivel de experți. Lipsește — major — încrederea, dar și un set de proiecte articulate. Aici, stilul administrației românești (promisiuni sforăitoare, fără *follow-up*) nu ne e de prea mare folos.

Mai mulți comentatori spun că relația ar fi fost bună, dacă n-ar fi declarațiile președintelui Băsescu, care irită constant Rusia. Cât adevăr este în această afirmație? Țin minte că, după un interviu al președintelui Băsescu, la sfârșit de iunie 2011, privind participarea lui Antonescu la războiul împotriva URSS, diplomația rusă a protestat, iar președintele Medvedev personal a criticat România dur în fața ambasadorilor la NATO, a țărilor membre ale Alianței Nord-Atlantice, reuniți la Soci la începutul lunii iulie 2011.

Rusia, desigur, are sensibilitățile sale, acutizate în anii '90, când declinul ei geopolitic și economic era vizibil și suscita multe satisfacții în tabăra foștilor adversari din Războiul Rece. Se cuvin luate în calcul aceste sensibilități, mai ales că avem și noi destule! O nouă relație nu se construiește pe declarații (belicoase) de consum intern, ci pe dialog la nivel cât mai înalt, completat de contacte în orice alt registru (de la șefii de servicii speciale, până la intelectuali publici, instituții academice sau oameni de afaceri). Pentru că am fost mereu în contratimp, ne-am irosit energiile în bătălii de ariergardă: concurs de declarații suveraniste, expulzări de diplomați, folosirea unei rusofobii tenebroase ca temă de campanie electorală... Nu recomand nimănui trecerea de la ce a fost la o lună artificială de miere. Este foarte posibil ca agenda UE – NATO să nu coincidă mereu cu cea a Rusiei, iar noi vom fi mereu de partea pe care am ales-o și de care avem cea mai mare nevoie! Asta nu exclude, însă, curajul de a relua o relație, oricum inevitabilă, cu demnitate, cu idei curajoase, cu bună-credință și seriozitate. Situația actuală nu poate fi mulțumitoare.

Totuși, în septembrie 2011, la New York, cu ocazia participării la Adunarea Generală a ONU, ați avut o întâlnire cu omologul rus, Serghei Lavrov. A fost prima întâlnire, la care s-a discutat în jurul unei mese, între două delegații

conduse de cei doi miniștri de Externe. Era prima întâlnire oficială după cea din februarie 2009, când a făcut Cristian Diaconescu o vizită la Moscova. Sigur, ați mai discutat și cu alte ocazii cu Serghei Lavrov, dar acum, la New York, era altceva. Comunicatele de presă ale celor două ministere vorbesc de atmosfera pozitivă, dar nu dau amănunte. Cum a fost întâlnirea?

Serghei Lavrov e un monstru sacru al diplomației mondiale. O personalitate fascinantă, trebuie să admit. În plus, e de multă vreme titularul acestei funcții și a început să fie identificat cu noua Rusie. Personaj complicat: perfect anglofon, posesorul unei experiențe internaționale inegalabile, foarte inteligent, dur și, totodată, histrionic, sigur pe el și conștient, nu mai puțin, de slăbiciunile structurale ale Rusiei post-comuniste... Fumător impenitent (singurul care, mergând la ONU sau prin alte părți, este „îngăduit" să pufăie...), om de lume, cultivat și naționalist, dar și cosmopolit, „calificat la locul de muncă"... L-am întâlnit mai întâi în marja unor reuniuni NATO – Rusia (unde România și *Russian Federation* stau, prin hazard alfabetic, pe scaune alăturate) și mai apoi la Astana, la *summit*-ul OSCE, unde Rusia a făcut cărțile, o dată mai mult (și unde am socializat în fumoar — eu la o pipă, el la o țigară). Gheața s-a spart greu. Era impenetrabil, juca impecabil rolul marii puteri supărate pe fostul aliat „trădător"... Și totuși, din replică în replică, am găsit un ton mai colocvial, mai amical, cu promisiunea, până la urmă onorată, a unei prime întâlniri oficiale, preconizată în marja întâlnirii anuale prilejuite de sesiunea Adunării Generale a ONU. Pentru mine, acea bilaterală a fost una pe deplin memorabilă. D-l Lavrov a preluat, în circa 40 de minute, toate culorile curcubeului: de la atitudini paternalist-pedagogice pline de reproș subtextual, trecând prin momente de luciditate mercantilă, până la efuziuni slave, ca între prieteni care, deși s-au certat, au bărbăția de a-și analiza defectele,

pentru a-și salva, la limită, relația... Eu am marșat pe analiza noului context mondial și regional, insistând pe ideea că ambele părți au mai mult de câștigat dacă întorc foaia și se regăsesc în jurul unor interese comune, servite cu onestitate și transparență. Am dat semnalul că înțeleg partea de „actorie" din recitalul care mi se livra, că mă bazez pe un meta-discurs, că descifrez, dincolo de ritual, fondul problemelor... Am pomenit și nevoia de dialog cultural între elitele celor două state (proiectul ICR – Moscova), am scos în evidență noua abordare în relația București – Chișinău, care ar trebui să se reflecte și la nivelul București – Moscova și... Moscova – Chișinău. Cred că minuta convorbirii aceleia poate figura într-o antologie! A fost un număr diplomatic aproape exemplar (caz de școală!) sub raportul mobilizării intelectuale și al unei complicate adecvări psihologice „în timp real". Proiectele convenite urma să fie reantamate la cel mai înalt nivel... Din păcate, timpul românesc a luat-o razna iar, eu am plecat de la cârma Externelor, așa cum știți, 2012 a fost ocupat, pe plan intern, cu o „agendă" care a reușit doar să ne țină pe loc, sub privirile alarmate ale partenerilor și aliaților noștri...

Pentru mulți compatrioți de-ai noștri, relația cu Rusia se rezumă la: „Când ne dă înapoi Tezaurul?" Se tot menționează acea comisie a istoricilor, care nu s-a mai întâlnit din 2006, condusă de fostul consilier al președintelui Iliescu, profesorul Scurtu, și de academicianul Ciubarian, care s-a întrunit doar de două ori. Ne poate facilita comisia restituirea tezaurului?

Problema restituirii tezaurului a vampirizat relația bilaterală, golindu-i treptat conținutul. Sigur, că vrem o rezolvare. Dar ea nu poate fi găsită ca între doi copii din spatele blocului, care și-au confiscat reciproc jucăriile. Rusia a înapoiat altor state diferite bunuri (culturale, de patrimoniu)

acumulate în context de război sau de ocupație. Însă e nevoie de mulți alți factori: încredere, cercetare istorică de arhive, dialog politic la nivel înalt, schimburi economice bogate, care să compenseze, măcar prin balanță comercială, eventualele restituiri... Noi am reacționat doar emoțional și, cumva, populist: sigur că, dacă le spui românilor: rușii ne-au luat tezaurul și nu vor să ni-l dea înapoi, dar noi ne batem ca niște zmei pentru dreptul nostru, poți câștiga o insignă de mare patriot intransigent. Problema este, însă, o parte spinoasă dintr-un pachet politico-diplomatic mult mai complicat. Tezaurul a ajuns de la noi pe teritoriul unei Rusii *aliate*, care a fost distrusă de revoluția bolșevică, în timp ce Romanovii erau asasinați într-o pivniță, la Iekaterinburg... Au trecut aproape o sută de ani. Între timp, relațiile bilaterale au trecut printr-o mie de alte faze, cadrul juridic și aranjamentele dintre cele două state au cunoscut nenumărate transformări. Trebuie asigurate premisele pentru ca arheologia acestei cronici labirintice să poată fi efectuată seren, în căutarea unor soluții *reciproc acceptabile*. Oficialii români post-'89 au gestionat problema restituirii tezaurului *ca și cum ar fi fost siguri că ea nu se va petrece niciodată*. Cu cât revendicările lor, formale și patriotarde, erau mai vehemente, cu atât scădeau șansele de rezolvare efectivă (chiar și parțială sau indirectă) a chestiunii ca atare. Dacă vrem ca, *vreodată*, ceva din substanța acestui tezaur să revină pe teritoriul României — sau în circuitul economiei noastre —, este cazul să schimbăm abordarea și să ne limpezim voința politică: acesta e un dosar în care e nevoie de consecvență pe mulți ani, dincolo de ciclurile electorale. Nu am avut, până acum, o asemenea consecvență, bazată pe o strategie realistă. Așa că nici rezultatele nu trebuie să ne surprindă.

După plecarea dvs. de la MAE, n-am mai auzit nimic de proiectele editoriale pe care le-ați inițiat — e vorba de

volumul de documente cu prizonierii de război români în URSS, despre care spuneați că va fi gata în vara lui 2012, de volumul al treilea, privind relațiile româno-sovietice. La plecare, vorbeați de inaugurarea în 2012 a ICR – Moscova, textul acordului ar fi fost 99,99% convenit cu rușii. N-au mai avut loc nici consultări cu ambasadorul Serghei Gubarev, însărcinatul rus pentru Transnistria, nici cele două întâlniri la nivel de secretar de stat, nici o întâlnire cu Lavrov în marja unei multilaterale, inițiativele editoriale ale celor două ministere au murit. Pot trage concluzia că succesorii dvs. v-au dezavuat abordarea în relația cu Rusia, practic nimic din ce ați făcut nu a fost continuat.

Da, aceste proiecte aparent modeste aveau importanța lor simbolică. Pregăteau calea regăsirii respectului față de suferințele pe care fiecare națiune le-a îndurat de-a lungul unei istorii nemiloase. ICR – Moscova ar fi fost, de asemenea, un cap de pod important în dezghețul real și mai buna cunoaștere a celor două societăți, *așa cum sunt ele astăzi*. Toate aceste semnale de încălzire, de creștere a încrederii, de respect mutual puteau pava calea spre un nou capitol. Ca și noi, Rusia de azi își construiește identitatea și stima de sine pe memoria eroilor militari. Nu mai contează sub ce steag au murit: erau fii ai Rusiei „eterne", care trebuie repuși în panteonul național. Vă reamintesc, în context, cazul statuii soldatului sovietic din cimitirul militar de la Iași: a fost furată și topită, probabil, fără ca autoritățile noastre (naționale sau locale) să poată da o explicație, de parcă am fi un sat fără câini. N-am nici o simpatie pentru URSS și pentru acțiunile ei militare, care au sfârșit prin a-mi mutila țara. Bunicii din partea tatălui meu au fost evacuați de Armata Roșie, pierzându-și rostul în regiunea românească unde trăiseră de secole... Dar era elementar să înțelegem că Rusia lui Putin vrea respect pentru militarii ruși morți în „marele război pentru apărarea patriei" și că istoria statuii topite nu ajută deloc relația dintre noi.

În fond, și volumele despre prizonierii români din URSS se înscriau într-o logică similară: doream ca suferințele acelor oameni să fie recunoscute, ceream ca sacrificiul lor să fie onorat... Cum putem să le pretindem altora ceea ce nu le putem oferi la rândul nostru? Cum cerem respectul față de morții noștri, dacă nu asigurăm respectul față de morții altora? Și cum am fi reacționat noi, de exemplu, în ipoteza că cimitirele cu militari români din Alsacia ar fi fost vandalizate? Chiar și din aceste exemple, reiese că nu am dat dovadă de suficientă sensibilitate, subtilitate și consecvență, pentru a pune bazele unui alt soi de relație între București și Moscova. O spun cu regret, cu atât mai mult, cu cât trebuie să vă dau dreptate: toate proiectele conturate și chiar puse în operă pe durata mandatului meu nu au mai primit nici un impuls ulterior...

A trebuit să faceți față Primăverii Arabe, care parcă a prins întreaga comunitate internațională pe picior greșit. România se lăuda în trecut cu relații privilegiate cu unele țări din lumea arabă. Era pregătit Bucureștiul pentru ce a urmat? Aveați analize care puneau un diagnostic corect?

Ceaușescu a construit un soi de *dual-track approach* în relația cu Israelul *și* cu țările arabe. Dorea să „joace un rol" în Orientul Mijlociu și se vedea mediator între blocurile Războiului Rece. În realitate, nu făcea decât să completeze orientarea pro-arabă a lagărului comunist, adăugându-i „disidența" unei relații neîntrerupte cu Israelul. Dar lumea arabă era adevăratul aliat „anti-imperialist", fie în retorica Grupului 77 (care promova, cu un anumit succes, utopia „nealinierii"), fie prin geometria alianțelor la ONU. Numai că această lume arabă era, la rândul ei, divizată: statele Golfului lucrau cu americanii, așa cum încerca, la extrema occidentală a spațiului, și Marocul. Egiptul post-nasserist și dictatorii paramilitari din Orientul Mijlociu sau nordul Africii se aflau la putere pe temeiul unui

naționalism pan-arab cu nuanțe socialiste. Pe acest fond, România comunistă a dezvoltat o rețea de schimburi comerciale avansate. Inginerii, lucrătorii din petrol și gaze sau profesorii români au avut sute de contracte mănoase în zonă. Mii de studenți arabi au fost stipendiați pentru a studia la universități românești. Mulți au format familii mixte (așa se explică relativ numeroasele „comunități românești" din spațiul arab). Toate aceste contacte interumane au scos în evidență comunul nostru „orientalism": arabii se recunoșteau în români și invers — grație unor afinități, să le spunem, „culturale", de la gastronomie la un anumit machism și de la stilul „contemplativ" (lasă pe mâine, în numele prudenței, ce poți face astăzi!) până la egala pasiune pentru... poezie! Dincolo de aceste afinități de mentalitate, s-au țesut legături politice între PCR și partidele unice aflate la putere, *manu militari*, în țări ca Siria, Liban, Iordania, Libia, Algeria sau Tunisia. Mulți președinți sau chiar monarhi din regiune îl plăceau pe Ceaușescu, pentru că, asemenea lui, ar fi vrut să-și păstreze o anumită libertate în relația cu URSS. Se cunoaște, de asemenea, relația strânsă dintre dictatorul de la București și Yasser Arafat, liderul istoric al OEP, care adeseori se afla, oficial sau nu, în România. Am aflat și că diferite celule teroriste arabe au fost generos finanțate și antrenate în țara noastră. E vechea ambiguitate dintre „teroriști" și *freedom fighters*... Multe dintre aceste grupări teroriste au fost de-a dreptul angajate de comuniștii români pentru diverse treburi murdare: Carlos Șacalul, de pildă, nu a spus tot ce știa în această privință, dar probele dosarului există. Evident că ruptura din '89 a înghețat acest tablou dinamic și, pe alocuri, contradictoriu. Întreprinderile românești, intrate în faliment sau pe drumul originalelor „privatizări" din anii '90, au suspendat multe contracte în curs (vezi cazul Sonatrac în Algeria). Și dialogul politic dintre București și capitalele arabe a scăzut dramatic după

prăbușirea regimului comunist: noii lideri români aveau alte preocupări, de vreme ce țara noastră se reorienta geopolitic... Pe scurt, toată „zestrea" acumulată de diplomația lui Ceaușescu s-a risipit, atât din neglijență, cât și din motive „obiective". Am pierdut, în anii '90, comenzi, piețe și contacte. Sigur că toți cei din vechiul sistem, care cultivaseră oficial relațiile cu lumea arabă, au continuat să-și fructifice legăturile pe căi neoficiale. Dar trendul s-a inversat. Și elitele arabe au început să vorbească despre relația „privilegiată" cu România la timpul trecut.

Într-adevăr, mandatul meu de ministru a coincis cu eflorescența sanguinară a unei „Primăveri Arabe" care a promis în spirite mai mult decât a putut livra pe teren. Sistemul nostru era oarecum prevenit, pentru că diplomații de pe acele spații erau „bătrâni" vulpoi (arabiști...), care au informat în general corect asupra evoluțiilor din fiecare țară. Nu era greu să faci poza momentului: acumulări de sărăcie explozivă, elite politico-militare delegitimate prin corupție și violență, impactul noilor tehnologii (orașele arabe sunt împânzite de antene de satelit!) — toate astea pregăteau, treptat, condițiile unei „emancipări" populare. Problema era legată de faptul că în aceste țări — cu excepția Tunisiei, unde avem grupări seculare și altele islamiste — nu existau nuclee de societate civilă. Opoziția la regim era susținută de grupuri islamiste radicale și armate, ai căror lideri înfundaseră pușcăriile, atunci cînd nu fuseseră de-a dreptul lichidați. Pe scurt, oricât de entuziaști ar fi fost analiștii și planificatorii sau decidenții occidentali — care credeau, asemenea lui Bruce Jackson, că democrația „se propagă precum lumina", nu prea existau la fața locului ingredientele unei evoluții spre un pluralism politic de tip european.

Cât e mit și cât realitate, această prietenie româno-arabă? Dacă ne uităm la cifrele schimburilor comerciale, nu este mare lucru. Atunci, de ce tot vorbim de „marea prietenie"?

Nu cumva sunt relații personale ale unor foști studenți arabi cu persoane din „structuri", trecute în afaceri după 1990, care au interese directe în menținerea acestui mit? Sunt complicități nu tocmai la vedere, sunt căsătorii ale unor oameni politici, cu personaje „interesante" din comunitatea arabă, mai ales la nivelul PSD-ului. A influențat în vreun fel acest lucru poziționarea Bucureștiului în dosare precum cel libian sau sirian?

Așa cum remarcam, „prietenia" româno-arabă din vremea comunismului n-a mai avut resurse pentru a se perpetua sub noul regim. În anii '90, hegemonia americană a fost masivă și incontestabilă. Noi ne căutam o nișă în lumea euro-atlantică... După 11 septembrie 2001, a început războiul împotriva terorismului, care ne-a făcut și mai retractili față de lumea arabă, mai ales că participaserăm cu trupe la operațiunile din Irak și Afganistan. Dar este foarte adevărat că exista și nu a dispărut din România un soi de *lobby* arab apropiat mai cu seamă de PSD și cultivat, cu o anumită nostalgie lucrativă, de echipa lui Ion Iliescu. Oameni de afaceri care au făcut averi în imobiliar sau în comerțul cu arme, persoane „de legătură" între mediul politic autohton și anumite cercuri interlope interne. Cum nu am avut niciodată contacte directe în asemenea „cluburi", nu pot măsura corect influența lor asupra unor decizii politice. Aș fi putut afla mai multe, bunăoară, pe fondul răpirii celor trei jurnaliști români în Irak. Numai că, imediat după ce a fost formată la MAE, celula de criză dedicată salvării acestora s-a mutat la Cotroceni. Nu cred, însă, că ezitările de care vorbiți în dosarul sirian sau libian au avut cauze „necurate". În Siria, nu ne-am poziționat *hard*, pentru că avem zece-douăsprezece mii de românce în familii mixte... Am fi expus acei concetățeni la eventuale represalii, dacă am fi fost prea vocali cu privire la războiul civil izbucnit acolo...

Care este explicația faptului că România s-a arătat mult prea rezervată față de o intervenție occidentală în Libia?

Au fost, cred, mai multe motive. Pe de-o parte, începuserăm să revenim pe piața libiană în contractele de petrol și gaze sau pe partea de construcții civile, aveam acolo o mulțime de operatori, tehnicieni etc. Pe de altă parte, Gaddafi părea — cel puțin la început — stăpân pe situație: libienii trăiau mai bine decât alții, pentru că regimul distribuia dividende, marele lider, deși corupt și aproape „nebun", făcea figură de șef al unui curent pan-african, totuși, în creștere de viteză... Cu doar câteva luni în urmă, participasem la reuniunea UE – Africa, somptuos găzduită chiar de Gaddafi, într-un Tripoli care nu părea să anunțe vreo catastrofă... Pe de altă parte, intervenția militară occidentală a fost condusă, în prima fază, de Franța, cu care în acel moment aveam o relație crispată (din cauza instrumentalizării chestiunii rome). Președintele Traian Băsescu a reevaluat, însă, chestiunea participării noastre, de îndată ce operațiunea din Libia a fost pusă sub umbrela NATO, primind, astfel, girul americanilor. Nu am intrat cu trupe, dar am trimis o fregată, pentru *back-up* maritim. E drept că tergiversările noastre n-au fost bine primite în diferite cancelarii. Însă am recuperat...

Criza libiană a oferit MAE și MApN ocazia să organizeze primul pod aerian de după al Doilea Război Mondial. Ne puteți oferi mai multe amănunte?

În nebunia de pe teren — începuse un veritabil război civil, iar occidentalii și turcii susțineau insurgența —, am realizat că trebuie să-i evacuăm foarte rapid pe românii care lucrau în Libia. Din fericire, doar lucrau, nu aveau familii acolo, așa încât decizia lor de plecare a putut fi luată mai ușor. Greu a fost să-i depistăm, să intrăm în contact prin ambasada noastră de la Tripoli cu fiecare dintre ei:

e o țară gigantică, iar concetățenii eligibili pentru evacuare se aflau la situri distante, cel mai adesea la mii de kilometri de capitală sau de Benghazi. Am făcut atunci o celulă de criză la MAE, la care au participat, zi și noapte, oameni din armată și din serviciile secrete. În așa-numita sală a hărților, pe care o echipaserăm anterior cu legături satelitare și documente cartografice detaliate, s-a făcut un efort imens pentru coroborarea informațiilor și organizarea podului aerian prin Malta. Cu ajutorul unei hotărâri de guvern adoptate în timp util, MApN a pus la dispoziție avioane Hercules C-130, personalul nostru consular și diplomatic a organizat, pe grupe, tot programul zborurilor de evacuare, cu puncte de întâlnire, cu obținerea tuturor aprobărilor de survol și orice alt aspect tehnic, inclusiv asistența medicală *ad-hoc*. Am colaborat bine atunci cu ministrul Oprea, cu doctorul Raed Arafat, iar la nivelul MAE, cu secretarul general Robert Cazanciuc și colegii de la direcția consulară, de la cea de spațiu, în frunte cu directorul Filon Morar, care s-a deplasat personal în Libia, iar de la Cabinet s-au implicat exemplar Mirela Grecu și directorul Vlad Ionescu. Toți aceștia s-au dedicat non-stop acestei operațiuni de salvare fără precedent, atât ca amploare, cât și sub raportul complexității. Dacă memoria nu mă înșeală, am reușit să scoatem din infernul libian 754 de cetățeni români. Toți întregi, toți redați în bune condiții familiilor de acasă. A fost cea mai mare operațiune de evacuare asistată a unor cetățeni români de după al Doilea Război Mondial. Am simțit în acele zile, coordonând împreună cu MApN această „epopee", că România s-a maturizat: își poate folosi rezervele, oricum modeste, pentru a-și proteja eficient cetățenii aflați în situații-limită, la mare distanță de casă. Din bun-simț, n-am făcut marketing personal pe seama acestui succes: de pildă, nu m-am repezit cu televiziunile după mine la aeroport, ca să-i primesc „cu flori" pe cei evacuați... și nu am umplut presa

de interviuri în care să mă laud cu acele reușite ale „mele". Dar mândria de a fi fost acolo, în acele clipe dramatice și satisfacția de a fi contribuit la succesul operațiunii îmi vor rămâne mereu în suflet. Este suficient. Și mai am o satisfacție: la trei zile după instalarea noului guvern libian, am fost al doilea ministru de Externe din UE (după cel maltez) care a făcut o vizită la Tripoli, pentru a oferi suport politic și asistență pentru reconstrucție, inclusiv în materie de instituții democratice. Am făcut călătoria într-un avion de mici dimensiuni, am văzut la fața locului — alături de jurnaliștii Emil Hurezeanu și Ovidiu Nahoi — urmele războiului și entuziasmul noilor autorități, care căutau să se legitimeze. Cred că acest semnal politic prompt ne-a situat în fruntea statelor care ar putea să profite de oportunitățile economice din această mare țară deșertică și... atât de bogată. Din păcate — eterne păcate românești —, am reușit să ratăm și această ocazie, din cauza tulburărilor interne care au marcat anul 2012... Însă este loc și aici de o nouă ofensivă, cu singura condiție ca actualii guvernanți să-și pună pe agendă asemenea obiective... Și ar mai fi necesar ceva: să păstrăm vie experiența celulei de criză de la MAE, cu tot ce am învățat atunci, în confruntarea cu grava criză umanitară din Libia. Toți cei care au participat la operațiunea de evacuare reprezintă un capital profesional de o evidentă valoare: ar trebui prețuiți și menținuți în sistem, ajutați să dezvolte acest *know-how*, mai ales că avem în față multe alte situații de criză pe un tipar similar... Miniștrii vin și pleacă, important este ca toți acești oameni minunați să poată rămâne la datorie...

În comparație cu episodul libian, cum apreciați felul în care MAE a gestionat criza ostaticilor din Algeria?

Nu vreau să comentez prea mult, pentru a nu fi acuzat de *parti pris* politic. Din nefericire, criza ostaticilor din Algeria nu s-a soldat cu un *happy-ending*. Sunt convins că, la nivel

de lucru, diplomații din MAE și-au făcut treaba cât au putut de bine. Doi români și-au pierdut viața. Presa a criticat anumite inabilități de comunicare publică: cifra resortisanților noștri prinși în acea capcană a variat, informațiile despre starea fiecăruia au fost puține și disparate. La un moment dat, am primit vestea cea bună a eliberării unuia dintre ostaticii români nu de la București, ci din partea angajatorului său... japonez. Ceilalți români scăpați, totuși, cu viață au mărturisit, în interviuri, că s-au salvat pe cont propriu. Pe de altă parte, trebuie să admitem că intervenția în forță, fără negocieri, a armatei algeriene, a prins pe picior greșit toate guvernele — europene sau nu — care se străduiau să-și salveze oamenii.

Vă solicit un exercițiu de imaginație: cum credeți că ar fi reacționat presa la criza ostaticilor din Algeria și, mai ales, la deznodământul ei tragic, dacă dvs. ați fi fost ministru de Externe?

Îmi cereți un exercițiu dureros și, totodată, amuzant. În anii mei de mandat, m-am obișnuit cu următoarea regulă: orice succes e trecut cu vederea sau relatat scurt și cenușiu, în vreme ce orice eșec — cu sau fără ghilimele — e transformat în caz național, internațional sau cosmic și tratat cu solicitări zgomotoase de demisie. Să vă dau un exemplu: nu conta că în fiecare săptămână primeam la București sau vizitam în capitalele lor omologii din UE. Nu contau mișcările tot mai coerente în politica de vecinătate, turneele balcanice sau vizitele de recuperare a unor grave deficite (Canada, Franța, Germania, Armenia, Ucraina etc.). Conta, de pildă, un cuvânt: *fiziologic* — din care m-am ales cu săptămâni întregi de tapaj mediatic, acuzații de rasism și plângeri la CNCD. Deși membrii acelui organism s-au limitat la lansarea unui „avertisment", mulți au rămas cu impresia, evident falsă, că un om cu educația mea teologică și umanistă chiar a ținut discursuri rasiste... Dacă tot am

deschis vorba despre această vocabulă nefericit scoasă din context, presupun că e nevoie, *pour la petite histoire*, să lămuresc aici care a fost, de fapt, contextul acelei declarații. Aveam atunci o problemă din ce în ce mai gravă cu Franța lui Nicolas Sarkozy, care acuza cetățenii români de etnie romă că făcuseră să explodeze pragul infracționalității din Hexagon. Pe acest fond, într-o conferință de presă, am spus, în apărarea cetățenilor noștri, că datele poliției franceze arată clar un lucru: nu există, în cadrul comunităților românești din această țară (fie că vorbim sau nu despre romi), o infracționalitate *mai amplă decât în sânul oricăror alte comunități de imigranți*. Cu alte cuvinte, pragul de infracționalitate printre resortisanții de etnie romă este cel natural, fiziologic, nu are nimic excepțional. Și, într-adevăr, pragul natural de infracționalitate în toate comunitățile de imigranți se situează undeva la 5%. Atât le-a fost de ajuns jurnaliștilor români din trusturile Intact și Realitatea, pentru a mă face rasist și a-mi pune pe cap, ca să zic așa, toate ONG-urile dedicate problematicii rome, într-un soi de conflict artificial, absurd prin tămbălăul creat și nociv pentru România, întrucât această acuzație nefondată a fost, desigur, preluată și de agențiile de presă străine. Dar nu contau nici realitatea poziției mele în materie, nici ce spusesem și în ce context sau cu ce intenție. Conta numai războiul acestor trusturi cu... propriul ministru de Externe. Este aici de corectat o gravă derivă, dincolo de cazul meu, din care nu vreau să fac un prilej de victimizare. E normal ca orice ministru de Externe să aibă un angajament politic, deși eu am ajuns să conduc diplomația după mulți ani de carieră serios servită prin muncă și... rezultate. Am intrat într-un partid politic la un an *după* ce am fost numit ministru... în vreme ce mulți alții au intrat într-un partid sau altul *pentru a fi numiți*, într-o zi, miniștri de Externe... Nu e normal însă ca, din motive de luptă politică internă, să fie atacat fără încetare omul care reprezintă România

în toată lumea. Îmi veți spune: de ce să mai protejăm miniștrii de Externe, dacă însuși președintele ales al României a putut fi terfelit ani de zile de presa românească, în văzul opiniei publice internaționale? Așa este. Dar un lucru defect nu e mai puțin defect pentru că există un altul, *și mai defect*...

Poziția România față de criza din Siria a stârnit anumite nedumeriri. Ce a contat în formularea unei politici destul de diferite de cea a partenerilor României din UE și NATO față de Damasc?

În opinia mea, președintele Traian Băsescu este cel mai atlantist șef de stat pe care l-a avut România după '89. Așa că s-a ghidat și în politica României față de lumea arabă după principiul: cine e prieten cu americanii, e și prietenul României. Mi se pare un punct de vedere plin de *fairplay* și de realism. Așa se explică de ce președintele a cultivat relații personale bune cu liderii petro-monarhiilor din Golf și a fost mai puțin deschis către alte regimuri din spațiul arab. Cu toate astea, orice analiză serioasă arată că Siria e un epicentru medio-oriental de maximă importanță în tectonica geopolitică a întregii regiuni. După ani de izolare, Siria lui Bashar al-Assad părea să fie reintrodusă în comunitatea internațională, așa cum se întâmplase și cu Libia lui Gaddafi, după ce tiranul tripolitan făcuse gesturi (ipocrite) de penitență — în cazul atentatului de la Lockerbie — și „renunțase", la fel de teatral, la ispita de a dezvolta arma nucleară. Bashar al-Assad e prizonierul unui clan reprezentând o minoritate etnico-religioasă și are un singur scop: perpetuarea propriei dominații asupra Siriei, sponsorizate din spate de regimul de la Teheran. Însă Bashar al-Assad însuși părea să aibă o altă stofă decât tatăl său... Un oftalmolog cu studii la Londra, un om din noua generație, cosmopolit și educat, putea lăsa impresia

că va deschide țara spre Occident, că va introduce reforme care să garanteze viabilitatea propriei puteri... Am fost ca ministru la Damasc și chiar președintele Bashar al-Assad și-a făcut timp să mă primească... Am avut o conversație plăcută, în care mi-a expus teoria lui despre rolul Siriei într-un coridor energetic Nord-Sud, care să lege pe verticală Marea Nordului, bazinul caspic și Marea Mediterană... Mi-a vorbit despre reformele în curs, despre intenția de a colabora cu UE... Părea totul foarte în regulă! Și era, ca dovadă că mă primise, foarte dornic să dezvolte relația cu România, nu doar pentru importul cărnii de miel... Cred că, pe lângă existența numeroasei comunități românești din Siria, pe care dorea s-o protejeze, președintele Băsescu a căutat ca România să nu se poziționeze într-un mod prematur și strident anti-sirian, tocmai pentru că a înțeles atât extremele consecințe ale eventualei destabilizări a regimului, cât și pentru că ar fi dorit să exploateze disponibilitatea președintelui Bashar al-Assad față de țara noastră. Din păcate, criza regimului s-a transformat într-un război civil de durată. Prizonier al propriului clan, Bashar s-a bazat pe Iran și pe Rusia (care, socotind că a fost „păcălită" de NATO în Libia, blochează orice rezoluție ONU privind o intervenție militară în Siria, știind, pe de altă parte, că nici occidentalii nu prea se înghesuie). În gestionarea crizei, s-a instituit dublul limbaj, s-a recurs la eterna temă a conspirației externe, în vreme ce armata siriană, încă fidelă regimului, s-a pretat la atrocități împotriva civililor din orașele rebele... Situația s-a complicat enorm: val de refugiați sirieni în Turcia care, la rândul ei, sprijină logistic și militar insurgența... Iranul compensează prin plăți directe sau ajutoare masive pierderile economice ale regimului Bashar... S-a ajuns la o gravă fundătură, în care atât menținerea, cât și abolirea prezentului regim ar avea consecințe la fel de periculoase. Cum să alegi între două rele aproape la fel de grave?

Acum, la doi ani distanță de Primăvara Arabă, cum vedeți viitorul acestei regiuni extrem de importante?

Cred că schimbarea vechilor regimuri în Egipt, Tunisia și Libia a fost un lucru pozitiv. Nu am asistat la un efect de domino, ca în Europa central-orientală în '89, pentru că alte regimuri (Algeria, Maroc, Siria, Iordania sau statele Golfului) au rămas în picioare. Ele sunt speriate, însă, de ce s-a întâmplat în statele unde primăvara arabă a venit... așa încât ezită și mai mult, acum, între strângerea șurubului și introducerea unor reforme pe cât de așteptate, pe atât de inevitabile. Dar simplul fapt că nu s-a produs un efect de domino ne arată că premisele unei adevărate revoluții pan-arabe înspre democrație nu sunt, de fapt, asigurate. La fel, după faza de stradă, cu *flashmob*-uri pe Facebook, cu discursuri în piețe publice, cu lupte eroice cu forțele de represiune și guverne provizorii, care pregătesc alegeri „libere", promițând și schimbări constituționale, societățile arabe prinse de febra „primăverii" au ajuns deja în alt anotimp... Egiptul și celelalte state „revoluționare" au trecut printr-un tangaj, casta militară și-a menținut, prin interpuși, influența politică, noile guverne au și membri blagosloviți de Occident, dar atârnă de voința unor parlamente în care majoritățile sunt deja controlate de islamiștii mai mult sau mai puțin radicali... E greu să le ceri Fraților Musulmani din Egipt, de pildă, să devină democrați și pro-occidentali, după deceniile de persecuție din partea fostului regim... pro-american. Ca întotdeauna după o răsturnare de regim, așteptările populare sunt imense și, desigur, nerealiste. Economia acestor țări a intrat în contracție, iar asistența UE pentru reconstrucție și dezvoltare s-a manifestat mai mult în seminarii și mesaje de control al imigrației, decât prin împrumuturi substanțiale (știm că nici UE ca atare nu se simte prea bine...), și mai este o problemă care ar putea, de la caz la caz, submina sau spori eficiența reformelor:

ca și în fostele state comuniste, în noile „democrații" arabe nu prea există specialiști, experți, manageri sau diplomați, decât printre oamenii fostului regim. Sigur, poți recurge la serviciile unor vârfuri profesionale din exil, dar grosul funcționării statale tot cu vechii oameni de aparat îl poți acoperi. *Mutatis mutandis*, este ca în eterna tranziție din Afganistan, unde poți găsi oricând luptători de gherilă redutabili, dar ai prea puțini înalți funcționari publici, universitari, ingineri sau medici specialiști...

Pe scurt, e de dorit ca reformele din lumea arabă să continue, dar nimic nu e mai puțin sigur. Ar fi în interesul UE ca bazinul mediteranean să devină o matrice a păcii, a dezvoltării durabile și a liberului-schimb, însă câte șanse sunt pentru a regulariza fluxurile migrației ilegale și cât e dispusă UE să cheltuie pentru a-și securiza, pe termen lung, vecinătatea sudică? Decisiv va fi să revenim, ca stat UE, pe piața arabă, să cultivăm dialogul politic și de asistență pentru democrație cu toate guvernele care doresc așa ceva. Însă orice evoluție, spre bine ori spre rău, rămâne posibilă în actuala situație, atât de volatilă internațional...

Să revenim în Europa. Unul dintre cele mai importante proiecte ale mandatului dvs. a fost Strategia Dunării. Cum s-a născut această idee?

Am preluat acest proiect româno-austriac și am contribuit la validarea lui în UE, sub președinția ungară. Țelul său este acela de a decupa o macro-regiune economică danubiană. Este, cred, cel mai bun motor de integrare a statelor riverane, inclusiv a celor din zona Balcanilor Occidentali, care aspiră la condiția de stat-membru al UE. Există o diviziune a muncii între statele participante, și includem aici Germania, prin landurile sale dispre Pădurea Neagră. Comerț pe Dunăre, până în Germania, se făcea încă din Evul Mediu târziu. E cel mai „natural" gen proxim pentru statele din bazinul danubian, separate de îndelungate

tensiuni inter-etnice, secesiuni imperiale sau secesiuni pur și simplu, așa cum s-au petrecut lucrurile în cazul iugoslav. Strategia are fonduri alocate — mai trebuie doar să le accesăm! — și conține multiple axe, de la infrastructura locală, reabilitatea porturilor, conectivitatea IT, comerț, ecologie, turism, patrimoniu... Probabil că rezultatele masive — implicând o schimbare culturală, dar și una a decorului material — nu se vor vedea imediat, însă perspectiva este super-atrăgătoare. Dunărea a constituit *limes*-ul Imperiului Roman. Granița dincolo de care începea incertitudinea... Poate că măcar în secolul XXI ea ar putea deveni coloana vertebrală a unei *Mitteleuropa* reconstituită în afara ingredientelor sale imperiale, militariste și „decadente"... Ca ministru, am făcut multe acțiuni de promovare internă a Strategiei și am organizat la București o ministerială informală a Dunării, la care vreo șapte miniștri de Externe mi-au făcut onoarea de a participa. Tema asta — dincolo de vecinătatea la masa Consiliului — m-a apropiat mai ales de ministrul de Externe și vice-cancelarul austriac Michael Spindelegger, om de mare finețe, de-un leat cu mine, creștin-democrat convins. Și în vizitele pe care le-am schimbat, la București sau la Viena, d-l Spindelegger s-a arătat deschis, cooperant, inventiv, în ciuda aparenței sale de moderație programatică. Îi păstrez cea mai bună amintire, cea mai sinceră prietenie. Presupun că nu mai trebuie să relev consistența investițiilor austriece în România, mai ales în sectorul energetic și bancar...

Am detectat un interes special față de acest proiect la vecinii estici ai României, Republica Moldova și Ucraina. În ce măsură pot astfel de proiecte să ajute România să promoveze o altfel de politică regională, una soft, bazată pe construcție, pe transfer de valori, pe bune practici?

Aveți dreptate, am constatat acest interes al Ucrainei și al Republicii Moldova pentru Strategia dunăreană a UE.

Cancelariile respective au simțit că, dacă reușesc să intre în pachetul de proiecte de sub această siglă, se apropie concret de Uniune. Din păcate, iarăși, motorul românesc în activarea Strategiei pare gripat... În ultimul an, nu s-au mai dat mesaje publice pe subiect, cu excepția unui comitet inter-ministerial româno-român, unde am auzit că s-au servit pișcoturi delicioase.

Chiar la nivelul UE a fost o dispută „surdă", un fel de competiție între Parteneriatul Estic, cu fostele republici sovietice, și Primăvara Arabă, care presupunea, evident, redirecționarea unor resurse dinspre Est către Sud, către Mediterana. Țin minte că ați contribuit la coagularea unui grup de miniștri de Externe care au semnat și o scrisoare.

Sunt mai multe niveluri: o competiție pentru această regiune și o alta, între această regiune și altele învecinate cu UE. La primul nivel de analiză, vedem că Egiptul și Tunisia, statele cele mai fragile, au ajuns miza unui joc geopolitic. Sunt două mari modele, cel turc și cel al Golfului, unde Qatarul proiectează activ, care-și dispută întâietatea în nordul Africii. Recent, Germania s-a alăturat acestei competiții, speculând slăbirea pozițiilor franceze în Tunisia. Este o deschidere istorică a Germaniei spre Africa. În ceea ce privește al doilea nivel, am resimțit de la început competiția geopolitică și financiară dintre Primăvara Arabă și Parteneriatul Estic. UE nu are fonduri nelimitate... Iar statele mediteranene, Franța, Spania, Italia — mai puțin Grecia și Malta — aveau motive să preseze pentru schimbul „bani contra stabilitate" în Nordul Africii. Aceste țări, foste puteri coloniale, au o milenară tradiție legată de *mare nostrum*. De la *oikumena* elenistică până la Napoleon și Nelson... Dărâmarea dictaturilor paramilitare ale socialiștilor pan-arabi de tipul Mubarak și Gaddafi a eliberat un flux potențial de imigranți ilegali: dictatorul din Libia, de exemplu, practica șantajul pe față în această privință.

Cerea vizite și bani pentru a controla fluxurile dinspre Africa sub-saharianã... Acum, presiunea migrațională nu va mai avea stavile. În noua situație, cu guverne fragile și perspective incerte, era normal ca, la Roma sau la Paris, guvernele să contemple înfricoșate o asemenea perspectivă. De aceea, la Bruxelles s-au înmulțit în acea perioadă reuniunile ministeriale menite să fasoneze o nouă politică la Mediterana. Nicolas Sarkozy, care cu mare pompă lansase Uniunea pentru Mediterana (succesoare mai ambițioasă a Procesului Barcelona), se gândea că brețele din Egipt, Libia și Tunisia, cu posibil efect de domino asupra Algeriei, vor putea fi convertite în noi supape pentru interesele economice ale Franței în zonă. Prin comparație cu riscurile Primăverii Arabe (năvala imigranților musulmani și needucați, având ramificații spre terorism) și avantajele (energetice sau comerciale), Parteneriatul Estic părea un joc platonic, fără mize imediate. De aceea, alături de Štefan Füle, comisarul UE pentru Extindere, și de mai mulți miniștri de Externe din noile state-membre, am conceput o scrisoare prin care ceream ca banii pentru PE să nu fie deturnați brusc și masiv către proiectele legate de stabilizarea democratică a Maghrebului. Nu era numai o chestiune de fonduri, ci și una de atenție... Din fericire, am primit toate asigurările că UE va încerca să-și trateze flancurile estic și sudic în mod echilibrat. În realitate, confruntată cu tot mai multe dificultăți interne legate de Pactul Fiscal, de reducerea deficitelor, de criza zonei euro și de diferite rânduri de alegeri din statele mari, UE a găsit „soluția" cea mai accesibilă: atât Parteneriatul Estic, cât și Uniunea pentru Mediterana au trecut, pur și simplu, pe planul doi, intrând într-un regim de conservare definit prin multe declarații și prea puține acțiuni. Oricum, statele-membre din nordul Europei, începând cu Germania și Suedia, au salvat, de fapt, Parteneriatul Estic, pentru că fuseseră și promotoarele acestui instrument de negociere indirectă cu Federația Rusă...

Relațiile cu Israelul au fost un dosar important în timpul mandatului dvs. Cum s-a ajuns la o ședință comună de guvern româno-israeliană?

Relația româno-israeliană avea un activ impresionant încă din Războiul Rece. Știm că Nicolae Ceaușescu a făcut un joc la două capete în Orientul Mijlociu, am avut ocazia să-l evocăm vorbind despre relațiile României cu lumea arabă. Existaseră și mizerii, de pildă incalificabila operațiune de „vânzare" a vizelor, practicată și în cazul minorității germane. Dar faptul că România nu a rupt relațiile diplomatice cu Israelul în urma Războiului de Șase Zile a contat în simpatia Tel-Avivului față de noi. Relațiile amicale se bazau și pe cei circa 400.000 de evrei originari din România, care acum trăiesc în Israel, deși au o influență politică mai discretă decât alte minorități repatriate (de pildă cea rusă). Pe durata mandatului meu, s-a produs o răcire a relațiilor tradițional-privilegiate dintre Israel și SUA, pe fondul unei chimii mediocre între Barack Obama și Bibi Netanyahu. Dosarul apariției unui stat palestinian stagna, deși Autoritatea Palestiniană construia ministere și făcea guverne, printre atacuri cu rachete orchestrate de Hamas și contra-atacuri ale infanteriei sau aviației israeliene. Construcția „zidului de securitate" continua, trasând o frontieră *de facto* greu reversibilă. Pe teren, presiunea coloniștilor și continuarea implantărilor înveninau și mai mult atmosfera. S-au produs și anumite incidente — atacul israelian asupra unui convoi „umanitar" spre Gaza, cu victime în rândurile unor marinari turci, a fost doar unul dintre ele, iar Ankara nu a economisit, în replică, declarațiile foarte dure. Pe de altă parte, avansul programului nuclear iranian, dublat de aparenta inacțiune internațională, sporeau tensiunea politică internă în Israel — unde radicalii cereau lovituri preventive — și în regiune (mai ales după atacul informatic reușit al israelienilor asupra siturilor în cauză). Ca și cum nu ajungea, ecuația

de securitate regională s-a complicat prin debarcarea lui Mubarak, omul care, printr-un subtil joc diplomatic, reușise să garanteze o anumită stabilitate (cele două state colaborau, în fapt, pe canale secrete, unite în lupta contra extremismului islamic). Cam acesta era contextul în care, dorind să iasă din riscul izolării, Israelul a început să-și caute aliați. Lupta sa pentru păstrarea unui stat independent și suveran în plin context arab s-a dat cu mijloace militare, dar și cu sofisticate instrumente de *soft power*: opinia publică internațională trebuia menținută, cel puțin în aria ei democratică, de partea ideii că securitatea „Occidentului" și cea a Israelului constituie un tot indivizibil. România și Bulgaria, vechi state prietene, dar și noi state membre ale UE și NATO, constituiau, de aceea, niște contraponderi eligibile. Se mai adăuga un element: noul ministru de Externe, Avigdor Lieberman, este originar din Tighina, în Republica Moldova, și știe românește. Am avut câteva întâlniri foarte calde, chiar dacă — asemenea altor europeni — găseam că omologul meu are o viziune cam puțin nuanțată. În realitate, domnia-sa își împărțise, cu primul-ministru, clasicele roluri complementare de *good cop – bad cop*. După '89, relația comercială, academică, economică, științifică dintre noi și israelieni a crescut în calitate și conținut. S-au făcut investiții notabile în imobiliar, spitale, servicii, mici industrii. A crescut și cooperarea politico-militară. Pe temeiul acestor evoluții promițătoare, am evaluat, la București, oportunitatea de a ridica nivelul relațiilor bilaterale la cel mai înalt nivel posibil. Era și rămâne o situație reciproc-avantajoasă. Așa s-a născut ideea unei ședințe comune de guvern. În vizita mea de pregătire, fusesem primit, într-o duminică seara, la reședința privată a primului-ministru Netanyahu. De această onoare nu rămăsese străin medicul personal al premierului, evreu originar din România și încă foarte legat de țara noastră... Discuția a fost una fascinantă: am descoperit un mare om

politic, unul dintre puținii pe care, în sinea mea, am fost obligat să-i respect sincer. Mi-a reamintit atunci, printre altele, drumul îndelungat al democrației occidentale, de la *Magna Carta* până la sistemul de partide postbelic: era un alt mod de a-și exprima scepticismul cu privire la posibilitatea ca Primăvara Arabă să producă, în doi-trei ani, rezultate similare... Trebuie spus că, în paralel, diplomația românească a cultivat pe mai departe relațiile de asistență și cooperare cu reprezentanții Autorității Palestiniene, chiar dacă, de pildă, noi nu am votat la ONU încercările lor de a stataliza Palestina prin obținerea statutului de membru plin în diverse organisme onusiene (UNESCO etc.). Am vrea să vedem un stat palestinian coexistând în pace cu vecinul său israelian. Piedicile — aparent insolubile —, indiferent că vorbim despre întoarcerea refugiaților din țările arabe sau despre ideea, greu conceptibilă, a Ierusalimului ca dublă capitală, nu trebuie să oprească reluarea negocierilor dintre cele două părți. E drept că, în ultimul deceniu, *acquis*-ul de la Camp David sau Oslo s-a evaporat, încrederea a scăzut, evoluțiile pe teren s-au degradat, iar SUA nu au mai părut capabile, sau măcar dornice, să forțeze progresele în acest dosar de care atârnă stabilitatea a... trei continente.

Parteneriatul strategic cu Turcia, într-un moment în care relațiile dintre Ankara și Ierusalim s-au răcit dramatic, nu a afectat temperatura relațiilor româno-israeliene?

Relația noastră excelentă cu Turcia a fost mai degrabă privită ca un atu: diplomația israeliană este, în definitiv, una dintre cele mai subtile! De altfel, nici tensiunea dintre cele două state, ivită pe fondul incidentului maritim, nu a depășit cotele unei retorici incandescente. Sigur, au fost rechemați în capitale ambasadorii, s-au spus „vorbe grele", Ankara a așteptat, oficial, scuzele părții israeliene, dar comerțul și concertarea pe chestiuni cu adevărat vitale

au continuat, pe căi mai puțin vizibile. Cele două state au interese comune pe termen lung: e suficient să amintim din nou Iranul... Vor ști, cu siguranță, să nu le compromită prin acțiuni imature sau nechibzuite.

Acum, după experiența unei noi tentative de suspendare a președintelui Băsescu, ocazie cu care s-au înregistrat reacțiile ferme ale președintelui Barroso, ale cancelarului Merkel, care, alături de Departamentul american de Stat, au și limitat derapajele guvernului Ponta din vara 2012, nu v-ați convins că România a fost primită prea devreme în UE? Admiterea ei a fost un fel de cec în alb neonorat?

Vreți un răspuns sincer? Cred că UE a proporționat extinderea cu ochii pe Federația Rusă. În anii '90, după colapsul URSS, extinderea UE — anticipată de cea a NATO — a mers relativ ușor, în trendul global pro-democratic asigurat de incontestabila hegemonie americană. Vorbeam pe atunci despre SUA ca unică superputere, iar Rusia lui Elțîn nu avea nici contra-ofertă, nici contra-ponderi sau mijloace de presiune eficientă. De aceea, primele valuri ale extinderii au fost cvasi-automate. România și Bulgaria rămăseseră pe atunci într-o zonă gri, zonă-tampon, două state cu... statut incert, sub semnul provizoratului geopolitic. Certă era numai absorbția balticilor și a celor din Grupul de la Vișegrad. Noi eram un *buffer*, un spațiu de rezervă, cu geometrie variabilă. Noroc că guvernul CDR și cel de la Sofia, sub bagheta fostului monarh Simeon, au înțeles că țările lor riscau să rămână pe dinafară și au intensificat *lobby*-ul politico-diplomatic, pentru a primi un *road-map* al integrării, cu termene și negocieri accelerate. Ulterior, guvernul Năstase a plusat pe această linie, oferind bonusuri economice și acceptând noi condiționalități, precum MCV, numai pentru a putea încheia procesul. Pasul decisiv a fost în 2004, odată cu intrarea noastră în NATO: puteam spune că, după acest moment, procesul

devenea ireversibil. Cu alte cuvinte, România și Bulgaria au intrat în UE ca prin urechile acului: târziu, dar o clipă mai devreme pentru a nu fi fost *prea târziu*... Nu se pune aici problema „meritului": ambele țări aparțineau culturii și civilizației europene, aveau antecedente democratice sub monarhii care le legaseră de Occident și se orientau, poate mai încet, dar tot spre reformele structurale prin care trecuseră central-europenii din „primul val". Fără România și Bulgaria, adică fără acces la Marea Neagră și o graniță securizată cu Republica Moldova și Ucraina, UE lărgită ar fi fost un proiect incomplet, amputat, la limită irelevant. Trebuie, totuși, să recunoaștem și vina noastră: pe lângă tradiția foarte vie a formelor fără fond, eram o țară post-comunistă amplu dominată de fostele elite comuniste... Sistemul a rămas multă vreme necurățat de oameni care gândeau anti-occidental și naționalist, în tradiția ceaușismului terminal. Instituțiile democratice erau slabe — au rămas așa până astăzi... Sau poate că nu: putem citi anul 2012 ca pe o tentativă de puci parlamentar dejucat atât la presiunea UE, cât și grație *rezistenței* opuse la nivelul instituțiilor atacate (Curtea Constituțională, bunăoară). Mai avem multe de corectat, de învățat, de ajustat, de transformat... De pildă, politicienii români nu înțeleg că șmecheria balcanică, tranzacționismul și deciziile luate pe picior, la comanda unor grupuri conjuncturale de interese, sunt o proastă carte de vizită și o sursă de neîncredere permanentă. Nu avem încă niște reflexe de stat-membru matur, care nu se angajează peste ce poate livra și-și respectă promisiunile...

Îl cunoșteați pe d-l Barroso din Portugalia. Era premier; dvs., ambasadorul României. Ce amintiri vă leagă de el?

În misiunea mea la Lisabona, l-am întâlnit personal, de mai multe ori, pe d-l Barroso, care era stâlpul... PSD-ului: după salazarism, până și dreapta portugheză ținea să se

intituleze „social-democrată"! Am avut asemenea ocazii pe fondul unor vizite oficiale, dar și la un conclav PPE sau... la teatru. D-l Barroso era, pe atunci, protagonistul dinamic și ferm al unei drepte populare aflate la guvernare: cel mai briliant ucenic al lui Annibal Cavaco Silva (fost prim-ministru și, ulterior, președinte al Republicii), d-l Barroso figura ca un om de bază al propriului partid, își făcuse o echipă de tineri străluciți (cu câțiva dintre ei am devenit prieten personal și țin legătura până astăzi). Portugalia este un fost imperiu maritim, care și-a pierdut coloniile, dar și-a exportat limba sau cultura într-un stat gigantic, precum Brazilia... Elitele lor sunt educate „cu spatele la Europa", de unde au venit, în istorie, numai necazuri. Nu-i vorba doar de perpetua rivalitate cu Spania, ci și de relația de alianță ambiguă cu Marea Britanie sau de Franța: Napoleon nu este o figură îndrăgită pe malurile Tagului... Navigatori, portughezii au fertilizat alte culturi, foarte îndepărtate — vezi contribuția iezuiților lusitani la evanghelizarea Chinei sau în Goa — și s-au lăsat influențați mai mult de teritoriile cucerite, inclusiv de Angola sau Mozambic, decât de cultura europeană. Pentru ei, Atlanticul, unde stăpânesc Madeira sau Azorele, e mai important decât... Germania. Pe de altă parte, această mică țară fabulos de interesantă a știut să intre în modernitate și să-și recupereze retardul tocmai prin integrarea, alături de Spania, în UE. Marketingul lor de țară se bazează pe câștigarea unor concursuri internaționale: Expoziție Mondială sau campionat european de fotbal... contează să fii în centrul atenției, măcar o dată la patru-cinci ani... Când J.M. Durão Barroso a fost numit prima dată președinte al Comisiei Europene, PSD-ul portughez a pierdut după câteva luni puterea, în favoarea socialiștilor... Eram încă la post și am asistat, compasional, la degringolada prietenilor mei... Dar acesta era personajul: secret, ambițios, tenace, mult mai inteligent decât lăsa să se vadă... Numirea

sa a catastrofat un partid, însă i-a oferit Portugaliei acces la o poziție de maximă importanță pan-europeană! L-am revăzut pe d-l Barroso peste ani, ca participant la felurite reuniuni gen *summit*-uri UE cu America Latină, Africa sau China. Al doilea mandat la șefia Comisiei l-a ținut pe mai departe... departe de politica internă portugheză. Știu că și-a ajutat cum a putut mai bine țara și presupun că va reveni pe scena Lisabonei după acest lung stagiu în Olimpul comunitar. În ceea ce mă privește, m-am bucurat că l-a sprijinit pe Dacian Cioloș pentru extrem de importantul portofoliu de comisar european pentru Agricultură. Sunt sigur că, asemenea conaționalilor săi, d-l Barroso simpatizează România: nu întruchipăm noi, între *dor* și *saudade*, extremele melancolice ale latinității?

Cum ați colaborat cu Lady Ashton? După relatările din presa internațională, ar fi una dintre cele mai acre persoane... A fost o mare presiune în timpul mandatului dvs. să ajungă cât mai mulți români în Serviciul European de Acțiune Externă. După ce criterii erau angajați oamenii ? E chiar așa de important acest serviciu? Sau e doar o miză financiară personală, cu salarii de 15.000 euro pe lună...?

Lady Ashton este o persoană adorabilă. N-am înțeles eu imediat laburismul unei baronese, dar am admirat forța ei de muncă, simțul acut al compromisului necesar, amorul ei pentru nou-născutul — SEAE — care i-a fost încredințat, cu tot simbolismul alegerii unei femei. Să gestionezi o nouă instituție comunitară nu e deloc simplu, mai ales că există atâtea deja! Mulți au criticat-o pe Cathy înainte de a-i fi lăsat timpul necesar acumulării de rezultate. Apoi, este greu să combini SEAE cu voința politică și interesele jucătorilor majori. Dincolo de umanitar și de medieri comerciale sau de poziționări principiale, Serviciul nu face decât să caute, la masa CAG-CAE, cel mai mic numitor comun între cei 27. Cathy conducea reuniunile Consiliului

cu umor, cu bună-dispoziție și o foarte subtilă ironie, care prindea imediat. Evident, uneori i s-a părut că sar peste cal — mai ales într-un meci verbal pe care l-am avut cu d-l Lavrov la un dejun UE – Federația Rusă, la New York. Am avut dese întâlniri separate, pentru a rezolva chestiuni punctuale, inclusiv pentru a sprijini diverse candidaturi românești în Serviciul European de Acțiune Externă, unde am plasat câțiva oameni, inclusiv pe directorul-general pentru Asia (post de importanță frapantă, ocupat de către Viorel Isticioia, fostul nostru ambasador în China și sinolog redutabil). Aș fi vrut să obțin mai mulți șefi de delegații UE recrutați din România, însă aici nu prea era după mine sau după d-na Ashton: „marile puteri" își adjudecă partea leului, pentru că au de apărat și cele mai mari interese economice sau strategice... Uneori, din rațiuni tactice, a trebuit să-mi exagerez retoric „frustrarea" de a nu obține mai mult. Sunt convins că Lady Ashton cunoștea însă acest joc, practicat și de alți miniștri, din noile state-membre. Așa că nu se va fi supărat prea tare pe mine! Una dintre limitele SEAE este ciocnirea dintre exigența unei atitudini supranaționale, pusă în fișa postului oricărui angajat, și presiunea din capitale, sau chiar identitatea ireductibilă a fiecăruia, care-și scoate mustățile dincolo de costumul de robocop al „eurocratului". Dar nu este UE însăși rodul și povara unui asemenea conflict între național și supranațional? Și nu este marea miză a construcției tocmai reducerea acestei tensiuni, de dragul păcii și al unui spațiu axiologic de securitate democratică?

Credeți în succesul proiectului european, pe termen mediu și lung?

Da, și vă rog să vedeți în această convingere o egală doză de analiză și speranță. Nu avem alternativă la UE pentru a menține pacea, democrația, dezvoltarea și competiția cu alți actori globali. În fața BRICS ori a SUA, în relația cu

Japonia, cu tigrii asiatici sau cu America Latină, o Europă fără UE devine o colecție de piese prestigioase, numai bune de pus la muzeul propriei — somptuoase — decadențe. Știu că proiectul a avut un start intelectual peste ce a devenit: mari oameni politici postbelici, creștin-democrați, au refăcut un continent distrus de două, aproape sinucigașe, războaie civile... Schuman, De Gasperi, Adenauer și toți ceilalți Părinți-Fondatori aveau grandoare ideatică și un context politic intern mult mai consensual decât ce vedem astăzi. Niciodată n-am fost mai aproape de visul kantian al unei păci care să fie mai mult decât un armistițiu fragil între două conflicte armate. Proiectul are, așadar, noblețea, utilitatea și bilanțul care fac din mine nu atât un „euro-entuziast", cât un „european convins". Aceasta e casa noastră. Casa în care tradițiile fiecărei mari sau mici culturi componente pot fi armonizate. Stilul nostru de viață, pasiunea libertății, solidaritatea, coerența în diversitate sunt trăsături ale unei civilizații pe care am creat-o laolaltă. Știu că Bruxelles-ul pare departe de cetățeanul obișnuit. Că idealul originar este uneori sufocat de carcasa unor proceduri, standarde și norme prea stufoase. Înțeleg și temerea unora c-ar putea vedea o (imposibilă) Națiune Europeană aparând în detrimentul celor 27 de națiuni participante, deocamdată, la acest uriaș proiect politico-economic... Și mai e ceva: cine și-a petrecut tinerețea în cușca totalitarismului comunist, fără să fi „ieșit" nici măcar până la Budapesta, nu se poate dezice de UE: odată intrați, circulăm liber, nu mai stăm la coadă pentru o viză, putem lucra în alte state-membre, avem un ștaif (când călătorim pe alte continente)... Nu e vina miliardelor de euro puse la dispoziția noastră din fonduri structurale că nu ne învrednicim să le „accesăm", cum se spune în limba de lemn eurocrată... Riscul dezmembrării UE — iată un coșmar care trebuie evitat și va fi evitat. Nu numai fiindcă economiile celor 27 sunt integrate, interdependente

și susținute de euro-zonă, ci și pentru că, în ipoteza unui regres dramatic, vom reveni la condiții politice nedemocratice, la un naționalism feroce și la o totală irelevanță globală. Regret că, în 2013, există oameni politici români care-și permit să critice UE, de parcă noi am putea să ne dezvoltăm sau să ne apărăm teritoriul și, la limită, viitorul, numai cu lozinca „liberală": „Prin noi înșine!"... reinterpretată de baritonul Voiculescu. Ce ne oferă, ca alternativă, asemenea „politicieni"? Vreo oligarhie de tip post-sovietic, un stat slab, în mâna unor mafii clientelare? Personal, nu mă simt deloc atras de o asemenea „alternativă suveranistă". Sunt, pe de altă parte, îngrijorat de ușurința cu care concetățenii noștri, slab informați în materie de UE, pot fi instigați la demonizarea instituțiilor europene și atrași către o poziție eurosceptică.

Este și foarte criticată birocrația de la Bruxelles. S-a spus că proiectul UE seamănă cu cel al URSS. Această comparație se susține?

Numai nostalgicii și vinovații național-comunismului securist pot practica perversiunea unei asemenea analogii pe cât de ipocrite, pe atât de absurde. URSS a fost o închisoare a popoarelor, bazată pe ideologie unică, dictatură, invazie militară, șantaj economic și teroare cotidiană. În UE, se intră după criterii clare, democratice, după ce devii compatibil cu statul de drept, aperi libertățile fundamentale, drepturile omului și cultura pluralismului. Lagărul comunist a condus la modernizare forțată, la industrializare aberantă și poluantă, la planificare economică plină de falsuri statistice, la distrugerea patrimoniului și suprimarea tradițiilor... Era totuna cu abolirea drepturilor individuale, cu distrugerea proprietății private, sufocarea inițiativei, reprimarea oricărei disidențe. Cum să compari așa ceva cu spațiul contemporan al UE, în care, pentru prima dată, mini-state precum Slovenia sau Malta discută

de la egal la egal cu giganți precum Franța și Germania? Chiar dacă par abstracte, tocmai *valorile* care au inspirat construcția europeană fac diferența și exclud până și cea mai trasă de păr similitudine între ce am trăit și ce trăim acum... Sigur, extinderea UE a lărgit piața comună, generând *job*-uri, oportunități investiționale și profit! E ceva rău în asta? Puteam să ieșim din sărăcie și subdezvoltare, fără a deschide ușile închisorii la care am fost condamnați timp de peste cincizeci de ani? Intrarea României în UE a fost la fel de importantă ca Marea Unire... un car de noroc istoric și o șansă de dezvoltare fără precedent. Mă simt serios jenat că am ajuns în situația de a reaminti asemenea adevăruri frapante. Argumentăm evidențe...

Ce loc poate spera România să ocupe în cadrul UE? Văd că ne bazăm tot pe geografie, că suntem la marginea UE, la intersecția unor trasee, că România poate fi străbătută de conducte? Tot mai credem în determinismul geografic?

Vom avea exact locul pe care-l *meritățm*. Dacă respectăm regulile de bază, muncim eficient, știm să ne folosim atuurile... De aceea era esențială reușita lui H.-R. Patapievici în fruntea ICR-ului. De aceea avem nevoie de guverne cu oameni competenți, educați, vorbitori de limbi străine. Oameni care au trăit măcar pentru studii în democrații apusene consolidate. Oameni fără mentalitate de vătaf comunist sau de parvenit al „tranziției"... Sigur că există egoisme, reflexe arogante, protecționisme și alte sechele pre-unioniste, care-i fac pe unii dintre partenerii noștri să ne privească de sus. Dacă vrem egalitate de fapt (pentru că cea de drept există deja), trebuie să facem din reducerea decalajului (democratic, economic sau cultural) un obiectiv al tututor românilor. Din păcate — și cu excepțiile de rigoare —, politicienii români de după '89 nu se gândesc la un proiect național, ci la cum să-și umfle conturile, fructificând cu un soi de cinism neofanariot orice „ocazie"

de a fi la putere. Se uită adesea un lucru: cei 27 sunt nu doar aliați, ci și competitori interni... Influența fiecăruia în chimia ansamblului atârnă de PIB, productivitate marginală, vioiciune culturală și orice alt factor caracteristic. Faptul că Marea Britanie, Franța, Italia sau Germania sunt state-membre nu le împiedică — dimpotrivă! — să-și urmărească interesele naționale, să se proiecteze ca atare pe plan internațional sau să se lupte, cu toate mijloacele legale, pentru a-și spori impactul asupra deciziilor de la Consiliul European. România are datele unei puteri europene medii. Sigur c-am obosit vorbind despre „potențialul" ei extraordinar și am vrea ca distanța dintre „noi" și „ei" să scadă într-o singură generație: ei bine, nu se poate! Așa cum nemții s-au reinventat din cenușă în șaizeci de ani, vom aveam și noi nevoie de mai multe generații pentru a atinge acel „prag". Pentru moment, e teribil să constați că românii sunt în culmea depresiei, deși n-au fost niciodată mai bogați decât acum... În '89, eram o masă de săraci lipiți pământului. După douăzeci-și-patru de ani, măturătoarea din colțul străzii mele vorbește la telefon mobil, fumează Marlboro, primește haine de lucru gratuite de la firma angajatoare, și-a pus termopane în apartamentul de bloc mărginaș cumpărat pe nimic și are o fată care-i trimite bani din Italia... Oricine din această țară trăiește mult mai bine azi decât în comunism... și mult mai bine decât în anii premergători integrării noastre în UE. Dacă s-ar fi furat mai puțin, dacă am fi avut lideri mai educați și mai responsabili, am fi dezvoltat țara mai rapid, e sigur. Dar „ca nemții" nu trăiesc nici... belgienii. Avem de lucru, și noi, și urmașii noștri.

Dacă toate statele din UE ar primi un* job description *la aderare, ce ar trebui să figureze pe cel al României?

UE se bazează pe valori comune. *Job description*-uri diferențiate nu există, ci standarde pe care fiecare stat-membru

trebuie să le mențină. În materie democratică, membrii fondatori erau deja în regulă. Chiar și fostele dictaturi care au aderat (Grecia după junta coloneilor, Spania după Franco sau Portugalia după Salazar) au intrat în ritmul instituțional și sub cultura socială a democrației funcționale: nu au fost admise decât atunci când chimia lor era compatibilă cu ansamblul. România a progresat enorm, la capitol, înainte și după integrare. Din păcate, mai mult înainte decât după. Pentru că avem această foarte urâtă trăsătură colectivă: nu doar că mimăm formele, fără să le adăugăm substanța cuvenită, dar, odată „suiți în căruță", avem tendința de a ne tolăni cu burta în sus, de parcă nu mai avem nimic de făcut. Ne apucă discursurile de „independență", deși am fi fost distruși, economic și moral, dacă nu am fi fost azi în UE... Vrem egalitate de tratament, dar cerem regim de excepție pentru noi înșine... Furăm starturi, ratăm ținte, nu ne ținem promisiunile, nici măcar nu înțelegem că onorabilitatea se bazează pe fiabilitate, consecvență, progrese cuantificabile... Este o situație precară, pe care opinia publică internă o acceptă cu prea multă pasivitate.

Îmi amintesc că ați fostul unul dintre susținătorii ideii că MCV este anacronic, că România a făcut progrese majore și c-ar trebui să dispară monitorizarea. După toate câte s-au petrecut în vara lui 2012, nu v-ați schimbat părerea?

Da, MCV nu avem decât noi și bulgarii. La 1 iulie 2013, Croația devine al 28-lea stat-membru și intră în club fără MCV, deși au avut și ei destule probleme de corupție, de naționalism, de maltratare a minorităților și altele. La prima vedere, menținerea MCV introduce duble standarde, contrare principiului egalității dintre statele-membre. Nu putem da, însă, filmul înapoi: am intrat sub MCV, adică sub un set de condiționalități. E ca la universitățile la care candidații primesc o *conditional offer*: ești admis,

dacă obții la bac un anumit rezultat. Prin urmare, aveam de rezolvat o temă națională, cu patru *benchmarks* specifice. O parte din această temă a fost făcută. O parte — nu. Iar ce s-a întâmplat în 2012 ne-a dat cu ani înapoi. Știu că autorii politici ai acelor evenimente o fac pe mironosițele. Dar, când punem cap la cap mesajele primite atunci de la aliații noștri europeni și americani, avem motive să fim cu adevărat îngrijorați. Nu aveam nevoie de acel tărăboi descalificant. Nu vom redeveni credibili, dacă nu demonstrăm că independența justiției e garantată. Sau dacă vom continua să atacăm instituții cum este Curtea Constituțională. Elita politică din România momentului a pierdut examenul de maturitate. Mai este o sesiune de toamnă: se cheamă MCV. Din păcate, după ce am primit al doilea raport de țară negativ, actuala putere a reacționat infantil iarăși, cu bătăi din picior și urlete. A făcut iarăși dintr-un document care privește România o temă de ceartă internă. Evident că UE are alte priorități: pachetul fiscal, modificarea tratatelor, trecerea graduală la energiile alternative, salvarea fondurilor de pensii, securizarea euro-zonei, relansarea economică și altele. Însă toți aceia care cred că „cei de la Bruxelles" au alte treburi și nu mai văd ce se întâmplă în România se îmbată cu apă rece. Ne vom automarginaliza, le vom da statelor-membre muniție pentru a nu liberaliza complet accesul cetățenilor români pe piața muncii, vom amâna *sine die* intrarea în Schengen și vom slăbi propria noastră poziție de negociere pentru exercițiul financiar următor, 2014-2020. Dacă percepția că România e un stat-membru cu disfuncții democratice majore nu va fi corectată, nici ușile relațiilor bilaterale cu ceilalți europeni nu se vor mai deschide prea ușor. Pe scurt, pierdem pe toată linia, exact în perioada în care ar fi trebuit să profităm la maximum de noul nostru statut. Mai nou, în interiorul USL se conturează un clivaj atitudinal: în vreme ce PNL se adâncește într-un discurs anti-occidental și

izolaționist, primul-ministru Ponta pare să încerce măcar revenirea la linia normală de plutire. D-l Ponta este, însă, prins într-o menghină: agenda baronilor și atacurile trustului lui Voiculescu la adresa magistraților și a judecătorilor nu se potrivesc cu ambiția sau nevoia domniei-sale de a juca european, pentru a-și asigura viitorul politic... Va trebui să dea o bătălie, să tranșeze, să impună o linie sau alta! E o miză uriașă...

Cum apreciați acest curent anti-european, anti-american din politica românească. Era previzibil? Este o evoluție normală? Sau e vorba de acel excepționalism românesc?

Curentul despre care vorbiți nu este organic. E indus. Pentru că o justiție liberă periclitează averile și puterea unor oameni certați grav cu legea, anumite forțe politice au încurajat, prin campanii mediatice de o crasă manipulare, ideea că problemele României nu se află în interior, ci în exterior, și anume taman în apetitul „intervenționist" al aliaților noștri. E o parodie de ceaușism reșapat. Cât de naivi să fie cetățenii români, pentru a crede că SUA și UE n-au altă treabă decât să ne dăscălească fără motiv, să ne fure marile bogății și să ne exploateze sângeros? Suntem într-un alt film: curentul anti-occidental promovat fără perdea de PNL și PC revine la tezele izolaționismului comunist și urmărește același obiectiv: o țară izolată, unde puternicii zilei, constituiți oligarhic, pot introduce un regim aleatoriu, bazat pe domnia bunului-plac și a oricărui tip de abuz. De un asemenea pervers și antinațional „excepționalism" românesc, speram că am scăpat definitiv. Ei bine, nu. Mitologia penibilă a țărișoarei înconjurate de dușmani hrăpăreți revine în forță. E un dezastru, o tragicomedie și un trend iresponsabil. Am auzit toate aberațiile posibile: că Angela Merkel și creștin-democrații germani atentează fără jenă la sfânta liniște a pașnicului popor român, că Departamentul de Stat american e un dușman,

că președintele Comisiei Europene ține cu Traian Băsescu sau că membrii Parlamentului European au fost păcăliți de „pâra" Monicăi Macovei... Se profită cinic de slabele informații despre viața reală a UE, dintr-o bună parte a opiniei publice românești, pentru această absurdă spălare pe creier. Mi se pare normal ca elita intelectuală, profesională, academică și civică a țării noastre să riposteze, indiferent de simpatiile politice ale fiecăruia, la această neașteptată agresiune împotriva destinului nostru firesc.

După reacțiile înregistrate la București la Raportul din ianuarie 2013, cred că Europa nu mai are nici măcar acest „levier", rapoartele MCV, pentru a ține România pe drumul bun, al reformelor și modernizării. Mai are Comisia vreo pârghie pentru a influența parcursul României?

După involuțiile democratice din 2012, Comisia a căutat o abordare cu bune și rele (*sticks and carrots*) în tentativa rațională de a face pedagogie, de a redresa fenomenul românesc și de a încuraja revenirea pe linia normală. Evident, MCV este o pârghie care va fi folosită în continuare. Dacă România ar cere unilateral suspendarea mecanismului înainte de a-și fi demonstrat buna-credință și rezultatele (aplicarea noilor coduri, alegerea CSM, noii șefi ai DNA și ANI etc.) ar face, desigur, o eroare cu niște costuri imense. Există, apoi, fondurile europene. Blocarea și deblocarea lor nu e doar o chestiune de proceduri interne ale Comisiei, ci și o decizie bazată pe evaluări politice. Nu vom putea accesa fonduri, fără să demonstrăm că lucrăm după standardele democratice. Atât timp cât *to-do-list*-ul încredințat premierului Ponta rămâne incomplet, colaborarea dintre autoritățile române și Comisie va fi una dificilă. Pe scurt, *status quo*-ul ne costă bani, timp, prestigiu șifonat.

Analiști străini buni cunoscători ai realităților din România, ca și unii diplomați, în discuții private, evident,

spun că România de azi e mai degrabă incompatibilă cu normele occidentale, că realitățile ei profunde o trimit mai degrabă în spațiul euro-asiatic. Că acest clivaj din societatea românească nu ține de formarea unor tabere, pro-Băsescu și pro-Antonescu, ci de structuri mult mai profunde, de filoane dure de mentalitate anti-occidentală. Cu bagajul teoretic de antropolog pe care-l aveți, cum comentați astfel de afirmații, dar și realitățile profunde ale României?

Deschideți un subiect complicat. Știm că Țările Române și-au construit identitatea pe un balans geopolitic și confesional. Au existat domnitori catolici; Ștefan cel Mare și unii dintre urmașii săi, până la Vasile Lupu, se doreau apărători ai civilizației creștine și priveau spre papalitate. În fond, conștiința latinității, pe care s-a bazat Mitul Național Modern, a fost trezită de membrii greco-catolici ai Școlii Ardelene. Pașoptiștii, junimiștii, liberalii sau conservatorii români din secolul XIX — toți au fost agenți ai occidentalizării (într-o perioadă când până și Imperiul Țarist făcea simbolic parte din Occident, în confruntarea acestuia cu Imperiul Otoman). Nu sunt de acord cu toți cei care spun că Ortodoxia a fost un factor de regres istoric. Dar e de discutat câștigul românilor din fidelitatea față de un Bizanț care ne-a inclus în sfera sa de influență cu puțin timp înainte de propria dispariție... După 1453, am rămas dependenți de știința apuseană (fertilizată de exodul eruditilor bizantini)... Până și renașterea isihastă a lui Paisie Velicikovski, la mănăstirea Neamț, a fost pregătită la Veneția, iar ancorarea noastră în mișcările spirituale elaborate în centre precum Lavra Pecerska sau Optina nu ar fi putut avea loc fără suportul tipografic oferit de reformele pro-occidentale introduse sub Petru cel Mare. Pe scurt, așa cum primul mileniu creștin a fost dominat de Bizanț, cel de-al doilea a fost categoric modelat de evoluțiile înregistrate în Apus. Chiar și teologiile ortodoxe

moderne, de la Chiril Lucaris până la Sinodul de la Iași și de la dogmatica lui Andrutsos sau Dumitru Stăniloae până la sinteza neo-patristică pe linia lui Lossky și Meyendorff, au avut ca ferment întâlnirea tradiției răsăritene cu teologiile apusene (catolice sau protestante) și au primit maximă rezonanță în exilul elitei ruseşti la Berlin, Paris și New York... Teoriile interbelice de la noi, gândiriste sau legionare, bazate pe o mistică entocentristă sau pe un naționalism ortodox exacerbat erau, în fond, clone ale naționalismelor recuperate de extrema dreaptă occidentală. Pe scurt, decalajul civilizațional acumulat între Est și Vest după căderea Imperiului Bizantin a determinat această inevitabilă „sincronizare": cum ar putea veni dintr-un viitor profetic cineva care locuiește cu sute de ani în urmă? Nostalgicii comunismului, care văd în acel sistem politic o mare șansă de „modernizare" a României (de parcă, dacă n-am fi fost sub dominația URSS-ului, nu se putea construi metroul sau o centrală nucleară oricum realizată cu tehnologie canadiană), uită că tot ceea ce s-a construit, de bine, de rău, în anii regimului roșu, s-a bazat tot pe transferuri selective de tehnologie occidentală — și asta e valabil în orice domeniu, de la oțeluri speciale, până la primele Dacii... În aceste condiții, dictate de durata lungă, noi nu am reușit să ne depășim complexele de inferioritate; să spunem și noi, modest, precum central-europenii, polonezi, cehi, slovaci, unguri sau croați: da, am rămas în urmă, dar recuperăm! Da, am preluat, dar am și creat valoare adăugată, în cultură, în arte, științe, educație sau prin sacrificii militare ce merită respectul întregii lumi civilizate... Nu înțeleg de ce ne vrem „altceva", „altfel", sau pe ce ne bazăm jelania „excepționalistă", de vreme ce, prin toate acțiunile noastre din ultimele două secole, nu încetăm să ne manifestăm setea de a fi parte integrantă a „Europei", adică a civilizației occidentale? Ce am creat noi *ex nihilo*? Până și ceramica de Cucuteni făcea parte dintr-o

paradigmă neolitică pan-europeană... Ca să revin, însă, la întrebarea pusă: nu e vorba despre taberele pro-Băsescu și pro-Antonescu. E vorba despre o dispută cu noi înșine, cu propria identitate, care ar putea înceta măcar acum, când suntem membri deplini ai UE și NATO... Să ieșim odată pentru totdeauna din ipocrizia care ne face să detestăm în aparență acreala strugurilor după care tânjim de fapt! S-au dus trei milioane de români pe piața muncii din CSI? Nu ne „place" Occidentul — dar uitați-vă că orice vine de acolo face școală, are maximă influență, întemeiază decizii: nu suntem noi mândri că prințul Charles e îndrăgostit de Transilvania? Că regizorul Cristian Mungiu primește Palme d'Or la Cannes? De îndată ce un politician român scrie într-un mare cotidian străin, mesajul său este rostogolit... Orice știre despre România venită pe fluxurile agențiilor occidentale face o mie de știri pe plan intern... Am trăit experiența asta și ca ministru de Externe, când un interviu în FAZ sau la Euronews era cu mult mai prizat decât dialogul direct cu presa autohtonă... Ca român, îmi doresc să scăpăm de provincialismul acesta hazliu: nu trebuie să fim o periferie rebelă, ci o piesă demnă, într-un ansamblu cu care ne armonizăm efectiv...

Au fost câteva dosare dificile în mandatul dvs. de ministru de Externe, în relația cu unele state-membre UE. Încep cu problema cerșetorilor cetățeni români din Franța. A inflamat relația cu Franța, chiar la începutul mandatului dvs. Cum s-a ajuns acolo? Doar dvs. tocmai veneați de la Paris, ați fost ambasador mai bine de doi ani acolo.

Criza relației cu Franța m-a durut cel mai mult, așa cum depășirea ei a devenit pentru mine un obiectiv major. Contextul? Circa 30.000 de cetățeni români s-au instalat în Franța, dincolo de cele trei luni fără viză. Au ocupat diferite locuri urbane sau la marginea unor orașe. Nu făceau practic nici un rău, dar distonau cu peisajul obișnuit

și treptat au devenit o țintă pentru discursul xenofob. Mici infracțiuni se petrec în orice comunitate. Problema era la președintele Sarkozy, concurat, ca lider UMP, de Frontul Național. El a umflat chestiunea romă, legând asta de promisiunile sale cu privire la creșterea securității cetățeanului și stoparea imigrației clandestine. Cum cetățenii respectivi veneau dintr-un stat UE, autoritățile franceze au găsit o formulă pentru a „scăpa" totuși de ei: „repatrierea voluntară". Primeau niște bani, se suiau într-un avion *charter* spre București și... după doar două-trei săptămâni, reveneau. Parisul a cerut Bucureștiului să adopte măsuri pentru ca romii să stea la ei acasă, să fie scoși din sărăcie, duși la școală și integrați profesional pe banii noștri...

Este vorba de incapacitatea României de a găsi soluții la ceea ce unii numesc „problema romilor"? E o problemă atât de dificilă, încât nu se poate iniția un set de politici în domeniul educației, care să modifice destinul acestor oameni?

Guvernul Boc a actualizat o strategie de inserție (care fusese schițată sub Adrian Năstase), dar Agenția Națională pentru Romi nu a făcut mai-nimic din ce scria pe hârtie. Sigur, problema, umflată artificial, avea priză la electoratul francez de dreapta, singurul care-l interesa pe d-l Sarkozy. Din păcate, indolența Bucureștiului (care-i tot dădea cu „e problema voastră, suntem în UE") și populismul antiimigrationist practicat la Paris au înveninat atmosfera, cu ajutorul presei din ambele țări. Cum se putea concepe și admite o tensiune în relația dintre noi, țări tradițional apropiate? Au jucat mai mulți factori: d-l Sarkozy provine dintr-o familie imigrată relativ recent în Franța. Acasă, nu a primit elementele de memorie bilaterală pe care vechile familii franceze le transmit, fie și difuz, urmașilor lor. Sarkozy copia, pe de altă parte, stilul american, „pragmatic": mai puțin protocol, mai multe afaceri.

Dar relația cu Franța nu se reduce la „problema romilor". Se semnase un parteneriat strategic, despre care n-am mai auzit mare lucru. Sunteți mulțumit de cum funcționează?

În 2008, România și Franța au încheiat un parteneriat strategic foarte ambițios. Cheia documentului respectiv era o așa-numită *feuille de route* (*road-map*), care stabilea țintele de cooperare bilaterală în toate domeniile. Parteneriatul a fost încheiat pe fondul vizitei d-lui Sarkozy la București, pe care am aranjat-o fiind în post la Paris. Vizită scurtă — prea scurtă, s-a spus — și centrată mai ales pe două ținte mari: cumpărarea de tehnică militară franceză (rachete MBDA cu rază foarte scurtă de acțiune) și construirea reactoarelor 3-4 de la Cernavodă cu tehnologie franceză dintr-a treia generație. Președintele Băsescu ar fi vrut să promoveze aceste două obiective costisitoare pentru a consacra Franța ca principal sponsor al României în UE. Cum Franța avea interese comune cu România pe mari dosare comunitare — mai ales Politica Agricolă Comună — și cum Germania își adjudecase simbolic principala influență în Europa Centrală și de Est (Bulgaria), pactul politic româno-francez era oportun și reciproc avantajos. Să nu uităm că Franța este unul dintre principalii investitori străini în „noua Românie": revenirea francezilor la Dacia-Pitești a fost salvatoare pentru exporturile românești. Au plasat bani și tehnologie în bănci, telecom, retail, imobiliar, ciment, transporturi publice, energie (gaz și electricitate), făcând investiții capabile să restructureze, pe termen lung, profilul economiei noastre. Drept care, d-l Sarkozy avea mari așteptări de la noi... și de aceea s-a supărat atât de rău pe România, când a văzut că „problema romilor" era tratată foarte superficial la București. Poate că adevăratul motiv al tensiunilor a fost faptul că, lovită de criza economică mondială, România nu s-a mai putut angaja în implementarea unor proiecte foarte costisitoare. Oricum, Parisul a trimis la București mai mulți

miniștri cu mesaje dure. Am reușit să atenuez furtuna, grație propriei mele relații speciale cu Franța: format în cultura lor, doctor la Sorbona (cu o teză publicată la o mare editură franceză), fost ambasador la Paris, comandor al Legiunii de Onoare — aveam destulă muniție, cunoaștere a celor două medii politice și a celor două societăți, pentru a încerca o „ofensivă de șarm"... reparator. Asta am urmărit atât în discuțiile legate de responsabilitatea Bucureștiului în chestiunea romă, cât și după Crăciunul 2010, când am primit bomba: scrisoarea miniștrilor de Interne francez și german, prin care cele două țări legau MCV de Schengen și se opuneau intrării țării noastre în spațiul de liberă circulație. Cu o asemenea opoziție, totul părea pierdut.

Am făcut atunci, în viteză, două vizite foarte dense la Berlin și la Paris, unde am reușit să obțin un compromis: dacă avem un raport MCV mai pozitiv, putem adera la Schengen în doi pași: ridicarea controalelor la frontierele maritime și aeriene, urmată de cele de la frontierele terestre. Acea amânare *sine die* s-a convertit într-un calendar condiționat. A fost o luptă teribilă, cu argumente istorice, morale, tehnice și politice... E drept, blocajul venea de sus, direct de la președintele francez, dar oamenii cu care am vorbit în acea vizită, eminentul Alain Juppé, Claude Guéant și alții, au fost receptivi, totuși, la „durerea" părții române și au pus în sistem o contra-ofertă edulcorantă... În fapt, Germania urmase opoziția Franței dintr-o solidaritate inerțială, fără prea mare entuziasm, mai ales că era satisfăcută de noua abordare a Bucureștiului în relația cu Republica Moldova, Ucraina ... Cred că Berlinul a înțeles, mai subtil, că tensiunile franco-române îi lărgesc propriul culoar bilateral: ceea ce s-a și întâmplat în 2011 și 2012! Curios este că, în vreme ce Parisul lui Sarkozy a neglijat solidaritatea de familie politică (UMP și PDL ca membre ale PPE), la Berlin a fost mereu luată în calcul și această

dimensiune. Acum, când în cele două capitale ale noastre funcționează guverne de stânga, ar fi momentul pentru o relansare puternică a relației româno-franceze; să vedem dacă domnul Ponta va ști să joace inteligent această carte. Parteneriatul strategic este în vigoare, e nevoie de gesturi concrete... Avem interes ca marile grupuri franceze să-și extindă investițiile în România. Centrul de prototipuri Renault, de la Titu, arată că Parisul nu lucrează după principiul *hit-and-run*, ci dorește o cooperare pe termen lung, cu valențe realmente strategice: fructificarea completă a acestor deschideri depinde mai ales de partea română. GDF-Suez, Orange, BRD, Lafarge, Cora, Carrefour, Dalkia, Alstom și atâtea alte companii franceze prezente în România înseamnă enorm pentru dinamismul nostru economic.

A fost derutant pentru un observator, chiar și avizat, că Franța, sora noastră cea mare, este împotriva admiterii noastre în Schengen. Nu-i mai păsa Parisului de relația cu România?

Viitorul relației noastre cu Franța trebuie să ia în calcul și alte aspecte. Elita politică franceză e dominată de o nouă generație, de 45 de ani. Acești noi lideri sunt mult mai puțin sentimentali în relația cu România, pe care o cunosc mult mai vag. E generația noilor tehnologii, a pragmatismului cinic și a eficienței cu orice preț. Câți dintre ei pot evoca, de pildă, rolul generalului Berthelot în facerea României Mari? Cam tot atâția câți români de aceeași vârstă mai știu că România modernă a fost darul politicilor lui Napoleon III. Elitele noastre din secolul XIX au fost francofile și francofone. Astăzi, influența francezei s-a diminuat, chiar dacă OIF ne-a declarat o „țară-far" a francofoniei în Europa de Est (am și organizat *sommet*-ul acestei organizații la București...). Sigur, Institutul Francez, Alianța Franceză sau Liceul Francez din București (pentru clarificarea situației juridice a căruia m-am luptat

ca ministru) reprezintă poli de atracție pentru intelectualitatea noastră. Însă engleza de afaceri sau cea din științe, ca să nu mai vorbim de IT, a câștigat inevitabil partida la noile generații românești. Evident, și Franța trebuie să facă mai multe investiții culturale în România, pentru a-și menține forța de fascinație: secția română a RFI este importantă, ne-ar trebui mai multe librării de carte franceză sau biblioteci publice (am participat, bunăoară, la inaugurarea celei asociate Centrului Francez de la Buzău). Un filon important este oferit de bursele de studiu în Franța pentru studenții români: sunt deja vreo 6.000, dar tot atâția învață și în Marea Britanie... Mulți dintre acești foști „bursieri ai guvernului francez" ajung în poziții importante și pot contribui masiv la dezvoltarea relației bilaterale: a fost cazul lui Petre Roman, al meu, al lui Toader Paleologu sau Cristian Preda... Multe personalități din România au servit cu o devoțiune fantastică tinerețea eternă a acestor două națiuni-surori: unde mai poți găsi o traducătoare de forța Irinei Mavrodin, care a tălmăcit integral opera lui Proust? Și câte alte țări au „dat" autori care, adoptând franceza, precum Ionesco și Cioran, au ajuns ba în Academia Franceză, ba în Bibliothèque de la Pléiade? Sunt și mulți francezi îndrăgostiți de țara noastră, mă gândesc, de pildă, la Alain Kerjean, care a publicat un admirabil album, *Voyage en Roumanie*. Cred că avem datoria de a păstra viu patrimoniul uriaș al schimburilor dintre cele două națiuni și culturi, pentru că în această cronică se ascund primii noștri pași istorici spre inima civilizației europene... Iertați-mi entuziasmul poate nediplomatic, însă nu pot fi decât pasional și pasionat, când vine vorba despre Franța, pe care o iubesc ca pe o a doua patrie. Nu-mi pot imagina viața ideilor personale fără Pascal, Saint-Simon, Stendhal, Joseph de Maistre, Tocqueville, Baudelaire, Camus, Simone Weil sau Lévi-Strauss, fără abațiile romanice din Normandia și chiar fără vinurile

de Bordeaux și Bourgogne... O cafea la Dijon, o înghețată la Nisa (unde există și o catedră de studii românești), o patiserie la Lyon sau o cină cu fructe-de-mare lângă Mont Saint-Michel nu se compară decât cu... o vizită la Muzeul Cluny sau cu o seară cu *piano-bar* în Cartierul Latin... Am trăit peste șapte ani din viața mea la Paris, pe care-l cunosc perfect, de la liniile de metrou, până la biblioteci și de la librării până la restaurantele din Montmartre. M-am plimbat cu bicicleta în Bois de Boulogne, am străbătut pe jos, de sute de ori, cheiurile Senei și micile bijuterii de ambianță, precum Place du Tertre. Am acumulat infinite amintiri colorate și parfumate în micile magazine luxoase, în alimentarele exotice de pe Rue Saint-André sau în cartierele arabizate de la periferie... Cred c-aș putea — și va trebui — să scriu cândva, dacă-mi dă Dumnezeu zile, o carte întreagă despre experiența mea franceză, care să completeze deja-publicatul jurnal parizian...

Până la cartea despre experiența franceză, ne povestiți cum s-a ajuns la parteneriatul cu Franța? Cu axa Londra – Washington, președintele Băsescu nu părea înclinat spre Paris. Cum l-ați convins?

Mi s-a părut că Traian Băsescu îl plăcea pe Nicolas Sarkozy, dar că bariera lingvistică și apartenența celor doi lideri la o comună tipologie politică — să-i spunem „dreapta cu accente populiste" — a îngreunat comunicarea și apariția unei „prietenii". Uneori, ce se aseamănă excesiv nu se adună... Eram cu președintele Băsescu, la prima lui suspendare, cea din 2007, când i-am propus spre aprobare o scrisoare către Nicolas Sarkozy, aflat înaintea celui de-al doilea tur al prezidențialelor din Hexagon. Cred că acest gest de solidaritate politică între un președinte aproape demis și un altul încă neales a contat ulterior. După alegerea lui Sarkozy, președintele Băsescu a căutat să fructifice relația și a revenit la teza Franței ca „soră mai mare"

a României. În fond, fiecare nou stat-membru — ca și vechii membri mai mici — au câte un sponsor în UE: este o realitate practică. De aceea cred că m-a numit Traian Băsescu ambasador la Paris. Avea exact atunci nevoie de un diplomat profilat, de a cărui loialitate nu se îndoia, dar și de un bun cunoscător al Franței, ajutat și de studii făcute acolo: corespundeam acestor exigențe. Și, cu toată modestia, cred că le-am și confirmat.

Președinții Băsescu și Sarkozy s-au întâlnit de mai multe ori, au fost vizite importante la Paris și București. Au fost proiecte economice serioase. Cum erau aceste întâlniri, cum decurgeau discuțiile?

După cum aminteam, la câteva luni după ce mi-am început misiunea, Sarkozy era la București, într-o vizită-fulger (foarte caracteristică eternei sale nerăbdări), pentru a pune bazele deja-evocatului Parteneriat Strategic româno-francez. Președintele Sarkozy s-a adresat și parlamentului nostru, reînnodând tradiția gaullistă... S-a deschis atunci o etapă nouă. Franța era deja prezentă în România cu investiții structurante pentru noua noastră economie, mai mult sau mai puțin „capitalistă". În fapt, colbertismul marilor companii franceze (Renault este o întreprindere de stat...) s-a armonizat cu mentalitatea etatistă a elitei noastre politice ieșite din comunism și rămase, mental, cam tot acolo. Amintita „foaie de parcurs" pe cinci ani, cu angajamente sectoriale de cooperare interguvernamentală, a devenit busola relației bilaterale, precizând termene și proiecte concrete. Multe au fost începute, dar prea puține și finalizate, pentru că, din 2008, România a început să resimtă efectele crizei. Din toată această cooperare, Sarkozy a pus ochii pe „vițelul cel gras": proiectul de a construi, cu tehnologie franceză de a treia generație, reactoarele 3 și 4 de la Cernavodă. Mai erau în joc și proiecte mari de infrastructură rutieră, dar partea română a fentat grupul Vinci.

Traian Băsescu a făcut, de asemenea, o vizită la Paris, unde a promis că toate aceste proiecte mari vor fi demarate. Țin minte prânzul oficial de la Élysée: cei doi președinți s-au plăcut, gheața s-a spart, totul părea să meargă în direcția cea mai bună. Noi aveam nevoie și de sprijinul Franței pentru Schengen, așa încât „sponsorul" din UE părea să livreze, conform planului, suport politic pe toată linia.

În cei doi ani și jumătate de misiune ca ambasador la Paris, lucrurile au mers strună. Nu numai în programul ambasadei, plin de premiere și acțiuni spectaculoase uneori (aveam la cină miniștri francezi, precum Brice Hortefeux...), ci și pe plan politic, unde vizitele ministeriale nu conteneau (a fost și Călin Popescu-Tăriceanu, de pildă, care a lăsat o impresie excelentă). Mi-am făcut intrări în toate mediile relevante. Luam micul-dejun, în biblioteca ambasadei, cu mari patroni francezi. Aveam toate contactele la Quai d'Orsay, la Bercy, am stabilit punți cu apropiații lui Sarkozy, cu partidele politice, cu toate instituțiile relevante, de la Curtea Constituțională, până la... Grand Palais. Din păcate, criza a lovit UE, cu tot cu Franța și România. Sarkozy a lansat niște reforme de dreapta respinse de sistem. Situația socială s-a tensionat. Franța a obținut rezultate economice mediocre, ceea ce a decuplat, pentru prima dată, tandemul franco-german, lăsând o lungime de avans în favoarea Berlinului. Și la noi s-au declanșat dificultățile economice, astfel încât realizarea proiectelor bilaterale majore (care costau miliarde) a fost amânată *sine die*... Pe acest fond, frustrarea lui Sarkozy s-a revărsat în scandalul artificial legat de prezența în Franța a cetățenilor români de etnie romă. Relația s-a crispat. Și totul a culminat cu opoziția fățișă a Franței — la care s-a asociat, cu jumătate de gură, și Germania. Aceasta a reprezentat vârful unei dezvrăjiri reciproce de oribilă vehemență. Aș spune că, din cauza evoluțiilor ulterioare din cele două țări, nici azi nu am reparat relația, care trenează între ce ar fi putut fi și ce n-a fost să fie...

Ca ambasador la Paris și apoi ca ministru de Externe, ați interacționat cu șefii diplomației franceze. Prin ce se mai remarcă astăzi, într-o lume anglo-saxonă, diplomația franceză? Cum erau întâlnirile cu omologii francezi?

Cât am fost eu la Paris, ministru era Bernard Kouchner, medic socialist, funcționar internațional și vedetă media, pe care Sarkozy l-a pus la Externe, cu titlu de deschidere spre opoziție, dar pe care nu l-a lăsat să facă mare lucru: deciziile mari se luau la Élysée, în sporadice consultări cu palatul Matignon. L-am cunoscut pe d-l Kouchner, un om adorabil, dar superficial, oarecum obosit, la cei aproape 70 de ani pe care-i purta tinerește... Era frustrat, stânga franceză îl socotea trădător (sau doar oportunist), diplomații de carieră se dovedeau cam nemulțumiți de abordările sale pompieristic-umanitare, marcate ideologic, dar insuficient susținute cu tehnicalități și detalii juridice. Dar iubea România, și de când a lucrat în Kosovo, nu departe, și din '89, când a fost la București cu ajutoare, pentru a face punți cu „tânăra democrație", fără să anticipeze, pesemne, cât va fi aceasta de „originală". Am pus la cale proiecția, la Hotel de Béhague, a unui film despre această operațiune de asistență franceză. Pelicula îl prezenta și pe Kouchner, mult mai juvenil, în posturi eroice, perfect avantajoase pentru această personalitate solitară, obsedată de propria imagine. L-am invitat la premiera filmului pe ministru. Era vorba într-o vineri seara. Joi seara, mă sună la reședință portarul ambasadei, vizibil lovit de panică: ministrul Kouchner era la intrarea ambasadei noastre: greșise ziua! Se mai întâmplă... Oricum, totul s-a soldat cu o glumă (ministrul francez i-a promis portarului român că-i va concedia pe consilierii care generaseră eroarea)... O relație mult mai apropiată am avut, însă, cu Alain Juppé, fostul prim-ministru francez, țap ispășitor al lui Jacques Chirac, primar de Bordeaux, unde l-am vizitat prima oară ca ambasador, pe urmă ca ministru de Externe din clubul PPE.

Am mai mult decât admirație, am un cult pentru omul politic Alain Juppé: subtil, super-educat, modest și discret, calm, înțelept, moderat, ironic, tenace. Tare l-aș fi văzut președinte al Franței, dar știm de mult că acolo ajung oamenii împinși de partide, nu neapărat cei mai buni...

Dar să revin și la ce atacați în partea a doua a întrebării dvs.: cum arată diplomația franceză azi, într-o lume anglo-saxonă. Sunteți sigur că nu e deja o lume americano-asiatică? Diplomația franceză arată încă foarte bine: este a doua rețea, ca mărime, după cea americană. Parisul alocă un buget imens pentru proiecția externă a Franței (circa patru miliarde de euro anual). Au locații de maxim prestigiu și diplomați care provin din marile școli sau de la ENA, perfect pregătiți, oameni de spirit, de lume și de inteligență îndelung exersată. Dar se simte, totuși, o oboseală sistemică. O briză „declinologică", în ton cu trendurile pesimiste din eseistica post-structuralistă despre destinul „ineluctabil" descendent al Marii Națiuni. Există o inerție a stilului „cripto-imperial", dar și o mai slabă capacitate a sistemului de a se adapta. Cluburile francofone din marile incinte multilaterale sunt oarecum golite... și e normal. Să vă dau un exemplu empiric: dacă la un prânz diplomatic de lucru se află zece participanți, dintre care opt știu franceză și doi nu, în timp ce toți o rup pe engleză, discuțiile se vor purta, inevitabil, în limba engleză: există o singură *lingua franca* (deși această expresie latină pare ironică în context). Cu toate astea, avantajele comparative ale Franței se mențin pe eșichierul global. Este o țară care a dat Europei modernitatea și lumii non-europene bazele civilizației în care trăim cu toții: includ aici SUA... E sursa drepturilor omului, așa cum au fost codificate până azi. E și patria unor genii literare, filozofice sau artistice pe care nimeni nu le va putea vreodată evacua din panteonul valorilor universale. Nu poți gândi Europa fără Franța, chiar dacă reciproca poate fi, la rigoare, valabilă! De aceea,

sper ca tot ce am construit bun în relația București – Paris să nu se risipească din prea marea noastră nevrednicie.

În relațiile cu Germania, așteptările noastre nu păreau prea mari. I-am dezamăgit de mai multe ori pe nemți. Am constatat personal o reticență la nivelul elitei intelectuale, dar și politice, față de Germania. Nici Germania nu a fost economic foarte interesată de România. Nu avem mari investiții germane aici. Când vine vorba de relația cu Germania, ne amintim de Molotov – Ribbentrop, ne uităm suspicioși la relațiile de astăzi dintre Berlin și Moscova, la interesul Germaniei pentru Republica Moldova. Cum priviți dvs. relația dintre București și Berlin?

România modernă s-a făcut cultural și instituțional cu ajutorul Franței, dar a primit influxuri germane la fel de impetuoase: gândirea conservatorilor, pe linia Maiorescu – Eminescu, în contextul mișcării junimiste, sau germanitatea monarhiei sunt argumente tari. Din păcate pentru noi, nu le puteam avea pe amândouă, atâta vreme cât rivalitatea franco-germană dădea tonul și făcea istoria continentală. După al Doilea Război Mondial, când s-a antamat reconcilierea marilor rivale, noi am intrat în tunelul sovietic. Diviziunea Germaniei a fost și ea un factor inhibitor: discutam cu jumătatea „dederistă", dar toate aspirațiile mergeau spre RFG, ca invidiat vârf al prosperității și înaltei tehnologii. În prima conflagrație mondială, ne-am mărit teritoriul și am obținut unitatea împotriva germanilor. În cea de-a doua, pe fondul legionaro-antonescian, am devenit noi aliați ai Axei, dar am și intrat în tabăra învinșilor, cu toate costurile aferente. O țară relativ mică, bogată în petrol și grâne, dar prinsă în fibrilații geopolitice prea mari pentru (totuși) firava ei armată: iată ecuația proastei noastre reputații la Berlin. Probabil că imaginea aceasta de aliat trădător ar fi putut fi estompată după '90, dacă am fi deschis poarta investițiilor germane, urmând

exemplul statelor din Grupul de la Vişegrad. Se ştie că noi n-am făcut-o, din motive de corupţie sau chiar din incompetenţă guvernamentală. Ne place sau nu, Germania reunificată e cea mai mare economie din UE. Deşi costurile reunificării au fost imense, noua Germanie s-a impus pretutindeni prin modelul ei creştin-democrat (economia socială de piaţă şi subsidiaritatea landurilor), dar şi prin suprema calitate a produselor sale, de la industria auto până la aeronautică şi de la transporturi până la marii retaileri. Pe măsură ce hegemonia americană în Europa s-a redus, după Războiul Rece, la dimensiunea securităţii colective, Germania a mizat pe tandemul cu Franţa, dar nu s-a jenat să-şi surclaseze partenerul în termeni economici (productivitate, PIB, exporturi) Mai ales Germania d-nei Merkel a iniţiat o politică externă mult mai pregnantă, profitând de globalizare şi de relativul vid geopolitic produs în Europa central-orientală după colapsul URSS. Am resimţit această nouă-veche *Ostpolitik* graţie interesului german pentru o nouă relaţie multidimensională cu Federaţia Rusă, dar şi prin masiva prezenţă investiţională germană în ţări-cheie precum Polonia, Ungaria şi Cehia sau Slovacia. Chiar şi Bulgaria funcţiona, în anii '90, cu marca germană ca valută de referinţă. România a pierdut acest prim tren. În ultimii ani, am recuperat parţial respectivul handicap şi vă pot spune că, pe durata ministeriatului meu, am făcut eforturi sistematice pentru a intra pe radarul Berlinului. Am dat o mare atenţie comunităţii saxone (saşi, şvabi) stabilite în Germania, participând, bunăoară, la reuniunea ei anuală din oraşul medieval bavarez Dinkelsbühl. Şi n-am făcut-o din oportunism, ci din convingerea că aceşti foşti concetăţeni — şi urmaşii lor — ţin încă la Transilvania, patria lor de secole, unde ar putea reveni pentru vacanţe sau mici investiţii. Şi aceşti oameni au fost umiliţi de puterea comunistă, care i-a deportat ca „nazişti", la comandă sovietică, şi pe urmă i-a „vândut"

rușinos, la bucată. Avem obligația morală și istorică de a le recunoaște contribuția multiseculară la dezvoltarea urbană a Transilvaniei. Relațiile majorității românești cu minoritatea germană, atât de laborioasă și de prosperă, au fost mult mai bune decât cele dintre noi și maghiari. E cazul să redescoperim trecutul comun și să promovăm brandul turistic transilvănean — și cu ajutorul... britanic al prințului Charles — ca model de conviețuire interetnică de cea mai nobilă extracție central-europeană. O relație consistentă cu Germania aduce avantaje frapante: transfer tehnologic, investiții directe, influență în UE și în regiunea noastră, o mai bună conjugare cu Polonia pe Parteneriatul Estic — triunghiul de la Weimar! —, dar și o posibilă sursă de inspirație pentru proiectul nostru de reorganizare administrativă a teritoriului național. Mai avem, însă, de lucru pe toate palierele, pentru a câștiga deplina încredere a nemților: nu corupție, nu neseriozitate și fușereală fiscală etc. Ca și SUA și alți parteneri occidentali, Germania e foarte interesată de reforma și independența justiției românești, tocmai pentru a putea investi la noi *pe termen lung*. E decisivă, de asemenea, antrenarea landurilor danubiene în derularea Strategiei UE pentru regiunea Dunării. Aș mai spune ceva: o relație strânsă cu Germania nu înseamnă, în 2013, slăbirea relației tradiționale cu Franța. În fond, vorbim despre o adevărată economie franco-germană (vezi cazul EADS). Avem interese cu Franța pe anumite dosare europene (de pildă, Politica Agricolă Comună) așa cum avem interese cu Germania pe alte dosare (calendarul de integrare a Republicii Moldova și soluționarea conflictului transnistrean). Fructificarea acestui dublu parteneriat cu geometrie variabilă depinde doar de inteligența și flerul autorităților de la București...

Cum a ajuns Germania să renunțe la opoziția privind integrarea României în zona Schengen? Țin minte că au fost

câteva bune vizite, ale dvs. la Berlin, ale ministrului Westerwelle la București. O vizită a doamnei Merkel la București. Se pregătea și pentru 2012 o vizită a președintelui Băsescu la Berlin, care n-a mai avut loc, însă.

V-am povestit deja geneza crizei apărute sub Sarkozy în relația româno-franceză. D-l Sarkozy a luat decizia de a folosi împotriva României pârghia Schengen. A legat acceptarea noastră de MCV. Nu a dorit ca această decizie să pară unilaterală sau să rămână izolată, și atunci a cerut o mână de ajutor la Berlin. Doamna Merkel a acceptat, în numele tandemului cu Franța, dar fără mare entuziasm: pe de-o parte, subiectul „romilor" nu era perceput în Germania ca o reală problemă; pe de altă parte, d-na Merkel îi promisese președintelui Băsescu sprijin pe Schengen, dacă ne menținem linia europeană în relația cu Republica Moldova. Oricum, ministrul de Interne german a semnat scrisoarea de opoziție împreună cu colegul său francez, punându-ne pe loc într-o situație aparent fără ieșire. Primul meu pas în dezamorsarea acestei opoziții la Schengen a fost, deci, făcut la Berlin. Aveam o relație cordială și deschisă cu d-l Westerwelle, cu care discutasem adesea la CAGRE. El e lider liberal, în coaliție cu CDU. În vizita pe care a făcut-o la București, ca ecou al vizitei d-nei Merkel, am înțeles că nemții vor face tot posibilul pentru a îndulci pastila franceză. Cum spuneam, am făcut și eu o vizită la Berlin, unde am reluat subiectul, atât cu omologul meu, cât și cu influentul consilier pe Afaceri Europene al d-nei Merkel. Am schițat perspectiva unui mai amplu, durabil, multidimensional parteneriat româno-german. Soluția de compromis, aderarea României și a Bulgariei în doi pași, a venit de la Berlin. Când am fost ulterior la Paris, pentru a înmuia opoziția Franței cu ajutorul foarte-înțeleptului Alain Juppé, terenul era deja pregătit prin diligențele Berlinului. Din nefericire, auto-anularea treptată a opoziției franco-germane a fost de fapt un truc: am avut sentimentul

că, după validarea acelui scenariu de aderare în doi pași, Parisul nu a fost foarte nefericit cu rezistența în continuare a Olandei... care avea și un pretext la îndemână, dat fiind că guvernul său stătea sau cădea în funcție de voturile unui partid extremist, prins în majoritatea parlamentară... Cât despre vizita de răspuns a președintelui Băsescu la Berlin... cum ar mai fi putut avea loc în 2012, an al tuturor exceselor, derapajelor și blocajelor politice interne?

Am citit speculații ale presei pe tema relațiilor speciale pe care le are fundația dvs. cu Germania. Au o bază reală? Poate o fundație politică, așa cum e FCD, să deschidă uși la Berlin, la decidenții germani?

Poți găsi în presa noastră orice. Inclusiv citate staliniste, în timp real — un fel de tunel al timpului. Am citit și eu asemenea aberații: articole care ne „denunțau" Fundația Creștin-Democrată ca fiind o „agentură" străină, în solda odioșilor nemți. Dar, când am auzit noi până și din gura premierului critici împotriva hrăpăreților creștin-democrați germani, care atentează la liniștea bravului popor român, de ce ne-ar mai mira asemenea fantezii neo-comuniste? Am fost foarte mândru de colaborarea cu fundațiile germane Konrad Adenauer și Hanns Seidel. Sunt niște instituții democratice ale familiei populare europene și expresii active ale noii Germanii postbelice, ai cărei lideri au pus atât de hotărâtor umărul la noua construcție europeană... În peste două decenii de prezență în România, aceste două fundații politice au influențat pozitiv procesul democratic, instituțional și dialogul social în jurul binelui comun al societății noastre, lovită de atâtea traumatisme, după atâtea dictaturi succesive... A te „lua" de ele este o probă de cecitate și nesimțire, dar nu de asemenea dovezi duce lipsă viața noastră publică. Important este că Fundația Creștin-Democrată a reușit să lărgească acest culoar doctrinar atât în interiorul PDL, cât și în societatea civilă,

mai ales printre tinerii studioși, interesați de politică. Mă doare conspirația ignorantă și contraproductivă a unora dintre liderii de opinie împotriva viziunii creștin-democrate. Pentru că tocmai creștin-democrația, ca unică sinteză între social-democrație și liberalism, este factorul de echilibru capabil să sudeze faliile din societatea românească și să inspire o dezvoltare economică echilibrată prin solidaritate. Pentru a distruge PNȚCD, adepții vechii ordini deghizate în „democrație originală" au căutat să impună ideea complet falsă că taman creștin-democrația nu poate prinde rădăcini la noi. De parcă orice altă linie politică, de la extremele fasciste și comuniste până la social-democrație și liberalism, nu ar fi fost, bine merci, tot importate din Apus, numai că în secolul XIX. Cronologic, creștin-democrația este cea mai modernă doctrină politică și are, în plus, avantajul de a nu fi o ideologie, ci un set de valori, tradus în viziune politico-socială. Există teme și idei creștin-democrate, dar nu dogme, linii roșii sau fixații utopice. Aș spune că e, mai curând, un proiect de societate bazat pe libertate, solidaritate și demnitatea persoanei umane, așa cum este ea definită în tradiția creștină. Cred că, dacă PDL sau alte partide vor îmbrățișa creștin-democrația, apartenența lor la PPE nu va mai fi una pur formală. Sau impur formală... În noua generație îmi pun, și din acest unghi de vedere, toate speranțele.

Cum sunt oficialii germani în dialogurile directe? Puteți să ne faceți un portret al omologului dvs., Westerwelle?

Oficialii germani vădesc o sobrietate de fond pe care caută s-o dilueze sub zâmbete europene și tonuri decontractate. Când îi întâlnești, simți că intri în universul poporului cel mai muncitor de pe continentul nostru: există, în mentalitatea lor, o mistică — protestantă sau nu — a muncii bine făcute. Mașinile nemțești sunt produse de... nemți, nu? Ele seamănă frapant și cu administrația sau politica din

această mare țară: mult, bine, repede, mai mult, mai bine, mai repede... Nu poți fi decât inhibat, când constați că bunăstarea lor fantastică, aproape rutinieră, se bazează pe această seriozitate aproape obsesivă, atât de absentă la noi, de pildă. E drept că noul Berlin se dorește deschis, cosmopolit, caleidoscopic — și reușește să fie un centru cultural internațional tot mai vioi. Dar, așa cum New York City nu reprezintă SUA, ci un fel de fereastră mondială găzduită de o Americă mult mai conservatoare, Berlinul contemporan e mai curând un... produs de export, vitrina colorată a unei germanități altminteri laborioase și introvertite. Pe d-l Westerwelle l-am cunoscut cel mai bine în vizita mea la Berlin și pe fondul vizitei sale la București. Dar am avut un contact permanent cu el și la Bruxelles sau în diferite întâlniri GYMNICH. Este un *gentleman* ale cărui engleză cu accent germanic și aparență fizică ilustrează destul de bine tipul ideal descris: jovialitate aparentă, pe un fond dürerian de melancolie septentrională. Tonul său *cool* vine din conștiința că reprezintă un gigant economic și demografic, o țară care, dincolo de tragediile proprii — expandate în două conflicte mondiale —, a știut să se reimpună ca o mare putere în chiar miezul lumii euro-atlantice. Nu eram neapărat în consonanță politică (eu sunt creștin-democrat, domnia-sa, liberal înrudit pe stânga cu gândirea școlii de la Frankfurt). Am avut, însă, o comunicare fluentă și ne-am simpatizat reciproc. Mi-a plăcut că nu făcea politică externă din dosar și punctaj, ci din propria educație democratică, din patriotism și cu o aderență sinceră la europenism. Oricum, când vorbește Germania la masa consiliilor, este imposibil să nu se ia notă de poziția exprimată...

Criza politică din vara lui 2012 a pus în lumină un interes foarte mare al cancelarului Merkel față de România. Cum se explică?

Doamna Merkel provine din fosta DDR. A trăit și pătimit comunismul. A înțeles că divizarea Germaniei a fost, în mare parte, obiectivul URSS. Are, cred, un anticomunism efectiv, inspirat de tradiția creștin-democrației postbelice. După consolidarea propriei sale puteri în fruntea CDU și a guvernului federal, d-na Merkel și-a propus și o nouă *Ostpolitik*. A căutat să discute pragmatic și vizionar și cu Putin, și cu Medvedev, considerând, pe bună dreptate, că obsesia rusă a germanilor se poate conjuga cu obsesia germană a rușilor! Rușii au mari interese economice alături de Germania (și reciproc). Oricum, Berlinul a pus pe agenda acestei noi politici răsăritene, de la prima oră, ambiția de a media o soluție în Transnistria. Cred că le-a surâs ideea că Transnistria poate fi abordată ca problemă Moscova – UE: la această scară, respectivul conflict înghețat pare mai puțin legat de moștenirea Războiului Rece. Faptul că nu a reușit încă o reglementare nu înseamnă că intervenția ei pe subiect a rămas fără consecințe. Fără interesul Germaniei în regiune, formatul 5 plus 2 ar fi devenit obsolet, prin inutilizare. În tot acest joc, România putea fi atrasă ori izolată. Ar fi fost prost să nu mai contăm. Nu era vorba de a intra în 5 plus 2, ne-am retras încă din anii '90 din mecanismul de reglementare a conflictului. Germania a dorit ca România să înțeleagă *the bigger picture*: gigantul de pe Rin nu poate să-și asigure dinamismul economic (și, de aici, relevanța geopolitică) fără gazul rusesc. Iar de când au luat decizia de a dezafecta gradual nuclearul civil, miza unei bune relații de durată cu Rusia a crescut. Nu sugerez că Berlinul și-a propus să ne dea pe brazdă, cinic, pentru a-și urmări propriile interese pe termen lung în materie de securitate energetică. Pe lângă Republica Moldova (și atitudinea noastră față de perspectivele statului vecin), conta și piața românească în sine. Am mai avut ocazia să pomenim faptul că, după '90, prezența economică, tehnologică și investițională a Germaniei

în Europa Centrală și de Est acuza o singură absență: țara noastră. Doamna Merkel a înțeles că România va juca mai atent și profund european în regiune, dacă Berlinul îi deschide Republicii Moldova drumul spre UE. Nu am fost, așadar, luați pe sus: ni s-a propus și promis o monedă de schimb.

Interesul german, vizibil în 2012, nu sugerează o apreciere eronată a președintelui Băsescu, în 2005-2006, când vorbea de „axa" — nefericit cuvânt — București – Londra – Washington? Uitase Germania, care s-a dovedit esențială în 2012, în salvarea parcursului democrat și european al României.

Acesta pare să fie riscul excesului de claritate în politica externă: te declari peremptoriu în favoarea cuiva, alții se simt neglijați... În cazul țărilor medii, cu economii fragile și dependență economico-financiară externă, e bine să aplicăm deja-evocatul model portughez: te afiliezi activ la patru-cinci proiecte mari, eventual regionale, pentru că mai multe nu-ți poți asuma convingător. Cum ar suna, la Washington, declararea unei „axe" cu Bucureștiul? *Est modus in rebus*... Însă nu cred că Germania, stat european și atlantist, s-a simțit vexată de celebra formulă a „axei". Eu am avut multă vreme impresia că Londra, centrul din respectiva formulă, nu s-a arătat foarte mult interesată de România. SUA, da. Franța, în mod tradițional, da, în pofida fluctuațiilor circumstanțiale. Faptul că, din motive exterioare sau interioare României, Germania și-a sporit mai recent atenția față de noi este, indiscutabil, pozitiv. În UE, statele-membre sunt egale, conform tratatelor constitutive, dar există, vrem sau nu, câțiva actori principali, iar Germania ultimilor ani e constant pe lista scurtă: le-aș numi state polarizatoare: ele fixează agenda, iar ceilalți se grupează pe diferite trenduri sau poziții exprimate în capitalele esențiale. Dacă apar clivaje, se negociază cel mai

mic numitor comun, se găsește compromisul rezonabil. Este o mecanică de tipul sistemului solar: planete mari, cu sateliți, dar fiecare e necesar în economia și stabilitatea de ansamblu.

Cât de bună este relația Merkel – Băsescu? Ați fost de față la unele discuții dintre cei doi. Există o chimie între ei?

Din discuțiile directe la care am asistat, pot spune că da, există o chimie bună între cei doi lideri. D-na Merkel este o forță calmă, discretă și hotărâtă, așa că nu putem vorbi despre afinități temperamentale, precum în cazul relației dintre domnii Băsescu și Sarkozy. Joacă un rol, desigur, și apartenența la familia popularilor europeni, căreia victoriile succesive ale președintelui Băsescu i-au adus o certă plusvaloare. Aș mai găsi o explicație: cu formația sa militară, președintele Băsescu e un om cu simțul onoarei și al cuvântului dat. Cel puțin pe plan extern, ține să-și respecte cuvântul și e foarte scrupulos cu fiecare dosar. O asemenea atitudine nu are cum să-i displacă unui german, mai ales când avem, ca țară, faima de a fi un aliat de prea multe ori ezitant, care se cam „răzgândește".

Cu toată influența Germaniei în UE, nici Berlinul, nici Parisul n-au putut să înduplece Haga să accepte aderarea României și a Bulgariei la Schengen. Sau Berlinul și Parisul au mimat sprijinul pentru România, îndemnându-i în secret pe olandezi să se opună?

În percepția mea, deja detaliată pe tema Schengen, Germania a jucat constructiv. A căutat să domolească „furia" lui Nicolas Sarkozy și să împingă un proces de extindere a cărui blocare nu penaliza numai România și Bulgaria, ci și credibilitatea proiectului european. Ai un calendar pentru orice dinamică pan-europeană: sistarea lui sau amânările *sine die* dau în exteriorul UE semnalul că există „probleme" irezolvabile. Să nu credeți că, deși cetățenii

lor sunt mai competenți democratic, mai informați și mai activi, germanul sau francezul de pe stradă era mult mai la curent cu subiectul Schengen decât oricare dintre compatrioții noștri. Instrumentalizarea subiectului la Paris s-a bazat pe o relativă închistare eurosceptică a electoratului francez de dreapta. Din păcate pentru noi, în pofida creșterii economice post-2005, nu am transmis până la firul ierbii simpla realitate că *nu* mai suntem la ușa UE, ci la masa acestei organizații. Cu atât de puțini politicieni realmente versați în afacerile europene, cu guverne ai căror membri nu prea servesc participări la consiliile sectoriale și cu specificul turbulent al scenei politice interne, contra-performanța noastră e relativ explicabilă.

După două decenii de excelente relații cu Olanda, cum vă explicați blocajul dramatic intervenit în 2010?

Olanda este adeseori suficient de puternică pentru a juca rolul buturugii mici în chestiunile europene. Are o tradiție obstrucționistă și știe să „cedeze" la prețul cel mai avantajos. Când au rămas, dincolo de îmblânzirea tandemului franco-german, refractari față de aderarea noastră la spațiul Schengen, chiar aveau o problemă majoră de coaliție guvernamentală. Ministrul lor de Externe, Uri Rosenthal, mi-a explicat jenat, de multe ori, că voturile extremiste din parlamentul de la Haga erau ultima gură de oxigen a acelui Executiv care nici nu mai avea foarte multe zile de trăit... Am prins un moment foarte prost. Că alte state membre și-au scos castanele din foc pe mâna Olandei, ar putea fi adevărat. De ce spun asta? Pentru că în alte cazuri, să zicem referendumuri pe teme europene ratate în țări ca Irlanda, tot *establishment*-ul UE, de la Barroso până la greii din statele majore, au știut să facă naveta la Dublin până când au găsit o soluție. Aici, însă... Oricum, relația cu Olanda nu s-a alterat. Investițiile lor în România sunt mai importante ca oricând. Există un dialog politic.

Eu demarasem, ca ministru, o operațiune de șarm în opinia publică olandeză, cu ajutorul oamenilor de afaceri olandezi de la noi: pregătisem o serie de mărturii video, conferințe etc., pentru ca ei să le spună pe șleau scepticilor din țara lor de origine că țara de adopție nu e chiar atât de „îngrozitoare", că au făcut la noi profituri apreciabile, că avem „potențial" etc. Din păcate, crizele interne au blocat acest proiect. Personal, admir Olanda. Nu doar pentru că-mi place școala flamandă de pictură, ci și pentru că această națiune relativ mică și-a forjat, cu fantastic geniu comercial, un statut semi-imperial... Rotterdam și Philips, Shell și Van Gogh... Să nu uităm ca New York-ul era să fie New Amsterdam... Pe ruinele marelui ducat de Burgundia, olandezii au inventat forța istorică a burgheziei hanseatice... Avem destule de învățat și de preluat de la acest popor, iar blocajul la intrarea noastră în Schengen a avut o involuntară parte bună, mai ales dacă judecăm lucrurile în retrospectiva teribilului an 2012...

Relațiile politice cu Italia au cunoscut un vârf în mandatul dvs., am avut ședință comună de guverne la București, erați în cele mai cordiale relații cu ministrul de Externe Franco Frattini. Cum se face că tensiunile, scandalurile din trecut, legate de prezența conaționalilor noștri în Italia n-au lăsat urme?

Problemele din trecut, legate de comunitatea românească, fuseseră provocate de campania electorală a unor aleși locali (inclusiv pentru primăria Romei), fără a căpăta o dimensiune interguvernamentală. Italienii au priceput că, dincolo de tentația populismului xenofob, românii care lucrează în peninsulă au o contribuție economică importantă. Silvio Berlusconi, șef peste o coalitie de dreapta, a fost solidar, în plan bilateral și în PPE, cu guvernul PDL de la București. Prin Veneto, mii de IMM-uri italiene s-au instalat, după '89, în Banat, migrând apoi înspre centru

și chiar spre Moldova. Colonizarea Italiei cu un milion de români a cimentat relațiile la nivel inter-uman și micro-economic. Există 300 de zboruri săptămânale între cele două țări... Pe scurt, relația româno-italiană s-a construit pe dinamismul obiectiv al celor două națiuni înfrățite prin latinitate, temperament și virtuți (sau defecte) comune. În ceea ce mă privește, așa cum mi-am declarat iubirea față de Franța, pot spune același lucru despre Italia. Prima mea misiune de ambasador a fost, cum știți, pe lângă Sfântul Scaun. Am cunoscut foarte bine țara, pe linie catolică, am învățat cu mare plăcere limba, m-am scufundat în tezaurul patrimonial incomparabil al acestei matrice a tuturor civilizațiilor arondate Europei. Iubesc Italia cu atâta patos, încât, ori de câte ori revin pe pământul ei, mă simt electrizat, tânăr, dornic de viață, optimist, solar. Sunt reacții pur subiective și deliberat necenzurate, aproape terapeutice...

Cu Franco Frattini ați avut relații personale foarte călduroase. Era important că faceți parte din aceeași familie politică? Sau era vorba numai de o chimie personală? Conta faptul că vorbiți italiană, că ați avut un post de ambasador la Vatican și că sunteți un fin cunoscător al istoriei și culturii italiene?

Fapt este că experiența mea italiană m-a ajutat să stabilesc o relație personală foarte caldă cu excelentul Franco Frattini, un om delicat, volubil, subtil și clar în opțiunea sa de dreapta. L-am revăzut pe d-l Frattini la *summit*-ul PPE de anul trecut, la București, când m-a anunțat că va cadida la poziția de secretar-general al NATO. Ar fi extraordinar de potrivit pentru această funcție, pe care o merită și pe care sper s-o obțină. Este un diplomat perfect, un atlantist consecvent și un european sincer... Sper ca România să sprijine această candidatură: am avea un mare prieten la pilotajul politico-militar al Alianței Nord-Atlantice! Îi sunt

recunoscător lui Franco Frattini pentru felul cum a organizat vizita mea la Roma: am făcut un tur de forță, m-am întâlnit cu mulți oficiali, am dat interviuri în italiană și am obținut maximum de deschidere față de interesele noastre, de la noi investiții până la coordonarea politică între guverne pe afaceri europene și de la politica europeană de vecinătate până la mai-buna recunoaștere a comunității noastre acolo. Italia este mult mai prezentă decât pare în Balcani, din Serbia până în Croația și Slovenia, și are o politică dalmatică foarte susținută. Piciorul de pod pe care și l-au creat în România are, deci, pentru ei, o semnificație nu doar bilaterală, ci și regională: ar fi cazul să exprimăm mai vocal interesul comun de a încadra, ca state UE, parcursul european al țărilor din aria balcanică.

L-ați întâlnit în mai multe ocazii pe premierul Berlusconi. Este o personalitate chiar atât de controversată și de spectaculoasă precum relatează presa internațională?

Ședința comună de guvern a fost concluzia acestei conlucrări excelente. Domnul Berlusconi a venit la București cu vreo șapte-opt miniștri, ambianța a fost foarte prietenoasă: cred că numai criza internă, care deja se profila, a împiedicat partea română să fructifice această geminare cu un membru G7... Seara, la dineul oficial, am descoperit un lider cu un caracter tare, plin de umor, de auto-ironie, foarte inteligent și marcat de îndelungata sa experiență într-un mediu politic mai rafinat, dar nu mai puțin complicat decât cel românesc... Berlusconi e genul care vrea să placă și reușește, pe baza unei rețete fixe. Are, de pildă, o colecție de bancuri. Când primea delegații oficiale la Roma, le arăta o cameră-anexă, fost dormitor al familiei Chigi, spunând două lucruri: că a restaurat frescele pe banii săi și că, datorită șantierului, a descoperit o oglindă falsă (sau o fantă în perete) prin care, *illo tempore*, diverși membri ai acelui clan aristocratic practicau voyeurismul.

Berlusconi este un campion al anti-ipocriziei care frizează gafa, dar și un politician realist, pornit de jos, care nu privește viața și limitele naturii umane printr-o lupă idealizantă de intelectual. Să fii în tinerețe cântăreț la bordul unor nave de croazieră și să ajungi apoi cel mai bogat om al unei țări bogate și cel mai longeviv premier (al unui stat aproape caracterizat prin instabilitate guvernamentală) este o performanță care pretinde, cu siguranță, un set de calități ieșite din comun. Sigur, figura lui pare prea puțin subtilă în comparație cu *establishment*-ul italian clasic. Nu știu, de pildă, câți alți premieri i-au cerut bucătarului de la Palazzo Chigi să pregătească dejunuri protocolare în care toate piesele din farfurie sunt colorate, cum-necum, în cele trei culori ale drapelului național... Asta ne aduce aminte, *mutatis mutandis*, de băncile tricolore din Clujul lui Funar... Dincolo, însă, de condimentele, uneori prea tari, ale personajului, Berlusconi e un populist de dreapta cu accente geniale, un om care „știe cum se fac lucrurile", din media, trecând prin geometria alianțelor politice, până la asumarea, pentru mine simpatică, a unui organic anticomunism... Și mai e ceva interesant: cum se explică faptul că Dominique Strauss-Kahn, un alt incurabil afemeiat, și-a zdrobit cariera politică la vârf din cauza acestor apucături, în vreme ce Berlusconi, care pare un campion orgiastic în descendența împăratului Caligula, a reușit să se mențină la putere, cu toată arhicunoscuta sa înclinație? În definitiv, Strauss-Kahn s-a compromis într-o societate franceză notorie pentru indiferența ei față de „chestiunile private" ale politicienilor, iar Berlusconi a reușit să se facă iubit și votat într-o societate italiană preponderent catolică și familistă... Cred că explicația este următoarea: în vreme ce Strauss-Kahn era un afemeiat cu părți sumbre (aproape patologice) și, totodată, un personaj care în public afecta maxima sobrietate și competență, Berlusconi și-a etalat el însuși viciile, făcându-le simpatice prin neîncetate ocheade

către popor, pe care parcă l-ar fi întrebat: „Ei, cui nu-i plac femeile, să ridice mâna"... Chiar și la dineul de la București, țin minte o atitudine similară: nu doar că a spus, dezinvolt, câteva glume mai deocheate, dar la sfârșit a dat mâna cu toți membrii ansamblului de muzică populară adus de pe la Cluj de către premierul Boc și i s-a adresat frumoasei soliste: „Domnișoară, sunt Silvio Berlusconi. Pot să vă cer numărul de telefon?" Era atâta auto-ironie, încât nimeni n-a luat-o ca pe o greșeală impardonabilă...

De miniștrii de Externe ai Suediei și Poloniei vă lega doar interesul pentru Parteneriatul Estic, sau era mai mult decât atât, poate o afinitate culturală? Discutați cu ei înainte de întâlnirile Consiliului de Afaceri Externe de la Bruxelles? Vă puneați de acord pe unele dosare privind Ucraina, Republica Moldova sau Caucazul de Sud? În momentele de criză, vă telefonați ca să faceți schimb de informații? Cum ați colaborat cu ei?

Radek Sikorski și Carl Bildt sunt două exemple de grei ai circuitului decizional comunitar. Amândoi m-au inhibat puțin, la început: vocali, inteligenți, stăpâni pe dosarele europene și internaționale, profesioniști de top ai politicii mari (deși țările lor sunt cel mult puteri medii). Sikorski are o engleză sofisticată (fiind căsătorit cu o ilustră jurnalistă americană, Anne Applebaum, care a scris și o carte remarcabilă despre Gulagul sovietic). Este un ins curajos și abil, care intervine fără complexe în orice dezbatere și este confortat zilnic de valorile pe care le-a asumat fără fasoane, în profunzime. Ne-am apropiat treptat, atât în vizita mea la Varșovia, cât și cu ocazia multor altor reuniuni diplomatice. Are figura slavă, cu ochii ușor alungiți, o notă felină care te pune într-o alertă subliminală, dar și o politețe de patriot polonez cu mici infatuări melancolice. Polonia este ancora noastră în Europa Centrală, o forță regională inconturnabilă, cu care putem oricând compune

agende convergente. Există și o simpatie între cele două națiuni, care au un fond comun de memorie a suferinței și care s-au ajutat când au putut. E drept, regii polonezi au fost suzerani ai multor domnitori din Moldova medievală, însă așa funcționa politica vremii: cei mai mici, uniți pe frontul creștinătății, căutau protecția celor mai puternici. Legătura cu Radek s-a consolidat și în memoria papei Ioan-Paul II... la care s-a adăugat o anumită complementaritate caracterială: eu sunt mai degrabă un contemplativ, om de bibliotecă; el, un activ cu pasiunea terenului: a fost în Afganistan, era — culmea! — la Timișoara, ca reporter, în decembrie '89... Ce să spun? Polonia, atât de nefericită în trecutul triplei sale dezmembrări statal-teritoriale, a fost cea mai dinamică piesă în *puzzle*-ul post-comunist: Balcerowicz a introdus primul reforma radicală a economiei centralizate, „Solidaritatea" a cucerit dreptul de a împărți puterea încă din vremea meselor rotunde cu Jaruzelski, aveau societate civilă, aveau o biserică națională, catolică, legată de Roma, și-l aveau pe Wojtyła... dar îi aveau și pe Popiełuszko, Geremek, Adam Michnik, Lech Wałęsa... S-au reinventat ca națiune liberă și democratică în zece ani: exact cei pe care noi i-am pierdut cu mineriade și alte *feseneuri*... D-l Sikorski reprezenta, cu un orgoliu natural, această Polonie nouă, cu patruzeci de milioane de cetățeni animați de ambiția de a funcționa ca parte integrantă a „civilizației occidentale". N-am putut să nu resimt fiori istorici și de pietate democratică, dacă pot spune așa, când am vizitat șantierele navale de la Gdansk...

D-l Sikorski pilota, alături de Carl Bildt, Parteneriatul Estic. A fost o găselniță excelentă pentru a monopoliza, în format polono-suedez, problematica răsăriteană de la Consilii. Am reușit, în doi ani, să pun și România într-un soi de troică informală, nu fără anumite rezistențe și gelozii! Bildt, fost prim-ministru suedez, politician de vârf, revenit la comanda diplomației, e un ins care umple camera:

înalt, grizonant, cu previzibila privire albastră a semințiilor nordice, este un *panzer* diplomatic: trecut prin mii de experiențe, abil negociator, care știa să introducă modificări de limbaj esențiale exact atunci când restul celor din jurul mesei atingeau granița omenească a plictiselii, din cauza orei de prânz... Foarte elocvent, ironic, tăios, vorbind o engleză germanică presărată cu epitete și cuvinte compuse — ce mai, greu de ucis, ca să spun așa. Era una dintre cele mai respectate figuri din club și mă tot gândeam, admirativ, cu o secretă emulație, la banalitatea că orice stat poate proiecta în exterior o imagine direct proporțională cu personalitatea întâiului său reprezentant: a avea un bun ministru de Externe nu este un capriciu sau un accident, ci o necesitate de prim ordin. La noi, prea puțini decidenți pricep acest lucru: îi schimbăm des și există, în *mainstream*, ideea complet greșită că „Externele" (ca și „Cultura") nu sunt ministere de forță, pentru că... nu distribuie nemijlocit resurse financiare. Este semnul că nu ne-am regăsit ca stat, că distribuim eronat accentele și prioritățile, că nu pricepem magnetismul și valoarea adăugată a unui export inteligent de *soft power*. Carl Bildt m-a privit la „și alții" până la o cină de la *summit*-ul OSCE ținut tocmai la Astana, unde ne-am trezit vecini de masă și am avut, pentru prima dată, o discuție mai aprofundată despre Europa, țările și culturile noastre, incluzând aici legăturile Suediei cu Răsăritul încă din vremea varegilor. A fost, țin minte, foarte tușat când i-am spus că tatăl meu a fost primul traducător român din poezia lui Carl Sandburg... De multe ori, asemenea detalii ridică temperatura interpersonală a unei relații mai eficient decât un punctaj oficial. Dincolo de *la petite histoire*, important ar fi ca profilarea României alături de Polonia și Suedia la comanda operativă a Parteneriatului Estic să continue. Avem nu doar poziția geografică necesară, ci și expertiza și relațiile privilegiate cu majoritatea celor șase „elevi" din această

clasă pregătitoare pentru UE. Din păcate, am sentimentul că abordarea succesorilor mei diferă, că agenda s-a schimbat dramatic. E păcat, întrucât avem aici un filon remarcabil de credibilitate la nivelul UE. Și tot în această regiune ne putem testa influența, atâta câtă e (mi se pare mai firesc să putem să convingem Georgia, decât Germania...)

Am văzut o postare pe pagina dvs. de Facebook despre ministrul ceh de Externe. Doar faptul că fumați amândoi pipă vă lega?

Prințul Karel Schwarzenberg mi-a fost cel mai simpatic și *like-minded* coleg din Consiliu. Mulți colegi din partea dreaptă i-au arătat admirație afectuoasă, adresându-i-se cu formula *Your Highness*, pentru că acest mare domn încarnează Europa Veche, de la Cruciade până la democrațiile moderne. Vlăstar al unei familii princiare, dar și luptător pentru drepturile omului: *noblesse oblige*! Refugiat în Austria pe vremea comunismului, prințul Schwarzenberg a revenit în Cehia natală, alături de Václav Havel. În ultimii ani, a creat un partid politic și a devenit ministru de Externe. Unul foarte atipic. Masiv, totuși fin în fiecare trăsătură, fumător de pipă, bogat, generos, dedicat, faimos pentru stilul său casant și nonconformist, mare iubitor al sexului frumos... Ceasul său de aviator (IWC Big Pilot), sacourile sale de *tweed*, discreta sa hipo-acuzie și celebrele sale ațipiri — adevărate proteste față de momentele când limba de lemn diplomatică omoară dezbaterea și ascunde, cu prea multă ipocrizie, adevărurile evidente — într-un portret sintetic, iată armele acestui personaj complex, fermecător și, cum spuneam, neobișnuit. Era legat de creștinism, de valorile fundamentale, de proiectul european, dar și de dreptul națiunilor la o identitate distinctă. La Consilii, vădea plăcerea aproape sadică de a băga sabia în consensurile „călduțe": făcea incursiuni istorice, avea toate referințele unui lord, sfida suveran conțopismele de

cancelarie și clișeele. Și, mai ales, avea curajul de a pune orice chestiune și în lumina imperativelor *morale*: nu tot ce este oportun sau util e, totodată, drept sau adevărat... M-a apropiat de el... fumatul de pipă: ieșeam adeseori, amândoi, pentru un asemenea ritual inocent, pe scările sau pe holurile consiliilor. Când a vizitat Bucureștiul, mi-a dăruit, de altfel, o pipă: nu una de protocol (nici un MAE din lume nu are așa ceva pe listă), ci o piesă Peterson, cumpărată *manu propria* dintr-o tutungerie praghezâ... I-am întărit simpatia față de România, oferindu-i în contrapartidă fotocopia unor documente istorice despre un strămoș al său, fost guvernator al Transilvaniei... Tot atunci am mers amândoi la Institutul Diplomatic Român, unde s-a petrecut o dezbatere memorabilă, vie, fără stereotipuri. A fost singurul coleg cu care am discutat despre Kafka și despre *Mitteleuropa*, despre Art Déco și Viena-1900, despre creștin-democrație și fragilitatea proiectului european, despre post-comunism și nevoia de idealism într-o lume copleșită de consum și de dictatura banilor. M-am bucurat mult când am văzut că s-a calificat în finala prezidențialelor din Cehia și am regretat că le-a pierdut. Știu, însă, că țara (fostă comunistă) care are, după Havel, ideea de a numi un asemenea șef al diplomației este o țară fericită, sănătoasă și respectabilă. Prin Karel, Republica Cehă și-a recâștigat nu atât prestigiul, conferit de Havel, cât *blazonul* internațional...

Relația cu SUA a fost extrem de fertilă în cele două mandate ale președintelui Băsescu. În ce măsură dezvoltarea ei până la un nivel fără precedent i se datorează președintelui român? Cât este interes geopolitic american, care ține mai puțin seama de prezența unei anumite persoane în fotoliul de la Cotroceni?

Prăbușirea URSS a permis zece ani de hegemonie globală americană. Chiar dacă Războiul Rece implica un echilibru

al terorii (în cursa înarmărilor și în disuasiunea nucleară, bazată pe riscul distrugerii reciproce), secolul XX a fost secolul american. Intervenția americanilor în cele două războaie mondiale s-a dovedit decisivă pentru tratatele de pace și pentru desenarea hărților. SUA au fost motorul economic al lumii. Dolarul, moneda de referință. Proiecția de *soft power* americană nu a avut rival, de la jazz-ul din Saint-Germain, în Parisul postbelic, sau succesul culturii rock în Japonia până la cinema, TV, răspândirea noilor tehnologii, prioritatea pe cercetare fundamentală și științe tari sau dominația brandurilor globale de tip Coca-Cola, IBM, GM, Apple sau Microsoft. Nu toți au fost fericiți cu asta. Puterea oricărui hegemon e contestată, iar sistemul internațional are anarhia în sânge. Există tendințe centrifugale și conflicte ideologice, fracturi economice, plăci geopolitice în plină derivă tectonică. Adevărul e că nimeni nu poate exercita — sau păstra — puterea în afara unei coaliții: SUA au căutat să genereze o coaliție mondială a democrațiilor și, parțial, au reușit. Lumea din 2013 e mult mai democratică decât cea din 1960. Totuși, după anii 2000, coaliția democrațiilor din jurul puterii politico-militare americane a intrat în competiție cu statele BRICS și alte puteri regionale emergente, care au revenit la teoria lumii multipolare. Și dezbaterea internă din SUA a redescoperit, dinspre stânga democrată, tentația izolaționismului sau ideea că SUA plătesc prea mult pentru securitatea Occidentului. Mă întrebați de rolul lui Traian Băsescu în relația noastră cu SUA. A fost crucial. Și Iliescu sau Constantinescu au fost pro-americani. Primul, de nevoie, pentru că iubita lui URSS dispăruse; al doilea, din convingeri de intelectual democrat, dar într-un moment când România era prea puțin democratică și relansată economic, pentru a merita un loc în NATO, anticamera UE. Traian Băsescu a fost și este pro-american, pentru că a asimilat treptat, dar autentic, afectul anticomunist și pentru că, în calitatea

sa prezidențială, a dezvoltat o viziune axată pe garantarea securității naționale și a autonomiei energetice. Băsescu are o admirație netrucată pentru grandoarea imperiului american și pentru subtilitatea diplomației americane, de departe cea mai puternică pe plan global. Și americanii au căpătat încredere în președintele Băsescu, pentru că au văzut că-și ține promisiunile: nu e încă unul dintre „aliații" cu ghilimele, care joacă oportunist cu Cel Mai Mare, dar au agende în sertar.

Ați avut două vizite la Washington și alte câteva întâlniri cu doamna secretar de stat Clinton, în cadrul unor multilaterale. Am văzut chiar fotografii de la o conferință de presă comună, în care mi s-a părut că vă aruncă o privire călduroasă, ceea ce contrastează cu unele comentarii de presă, care o numeau „doamna de fier" a Americii. Cum era doamna Clinton?

Deși am multă experiență diplomatică, am fost foarte emoționat cu ocazia primei vizite oficiale la Washington. Mașinăria Administrației americane e monumentală, ierarhizată, precisă și simbolic-prestigioasă. Nu poți ajunge în ceea ce este, pentru mine, „adevărata a treia Romă", fără o strângere de inimă. Doamna Clinton, pe care o mai întâlnisem, frugal, cu prilejuri multilaterale, a fost, însă, foarte caldă: chimia interpersonală funcționa. Cred că i-a plăcut și analiza regională pe care i-am prezentat-o. Fără clișee și, sper, cu o anumită finețe analitică. Am adoptat un ton mixt, respect și cordialitate, care a făcut diferența în acea primă întrevedere. Deși democrată (în contrast cu preferința mea pentru republicani), d-na Clinton mi s-a impus prin forța de muncă ieșită până și din normele americane (ale unei națiuni de *workaholic*-i), prin distincția de fostă *First Lady* și printr-o firească ospitalitate. N-am fost de acord cu anumite poziții feministe ale d-nei Clinton — deși sunt de acord cu politica de *women empowerment* —,

dar nu asemenea subiecte se aflau în discuție. Am răspuns ulterior delicatei sale prietenii prin mici gesturi (de pildă, o scrisoare personală de felicitare la căsătoria fiicei sale, Chelsea) la care am primit mereu răspuns. Unii au spus că, sub Hillary Clinton, diplomația americană a fost mai „știrsă". Asta înseamnă să reduci diplomația la declarații de război, adică la ipostaza ei limită. Dimpotrivă, socot că stilul d-nei Clinton — ferm, dar și nuanțat — a ridicat nivelul global de simpatie și empatie față de SUA, după două mandate republicane nu lipsite de accente triumfaliste. Războiul convențional nu mai este o opțiune pentru nici o națiune postmodernă. E prea costisitor, are concluzii nesigure și implică riscuri incontrolabile pentru orice elită politică aflată la putere. De aceea, SUA nu mai au nevoie de amenințări militare în relația cu o largă majoritate de potențiali parteneri, potențial ostili. E suficient să apese pe claviatura *soft power* sau pe o politică de recompense comerciale. Evident, asta nu elimină necesitatea periodică a intervenției militare — de pildă în Libia. Însă până și regimurile autocratice sunt conduse de oameni școliți în universități occidentale și care mental nu au rămas în secolul XIX.

Era reală nervozitatea de la București în legătură cu întârzierea vizitei președintelui Băsescu la Washington sau era mai mult invenția presei?

Era și reală, dar și îngroșată de presa partizană, pro-stânga socialisto-liberală. Exploatarea acestui subiect a reprezentat un exemplu lamentabil de *self-hate* românească.

Și totuși, cum explicați faptul că președintele Băsescu, un lider dedicat parteneriatului cu SUA, nu a avut o vizită de stat la Washington?

Cert e că președintele George W. Bush a fost ultimul titular de la Casa Albă centrat pe UE, Rusia, Orientul Mijlociu.

Deși Bush nu avea experiențe personale pe sol european. A moștenit din familie un atlantism tradițional și apucase, adult fiind, Războiul Rece. De aceea, el a fost mult mai asertiv în relația cu Rusia, mai tolerant cu bubele României sub Ion Iliescu și foarte interesat să consolideze în regiunea noastră influența americană. Președintele Obama nu avea un asemenea *background*. El a inițiat, încă din primul mandat, *shift*-ul strategic al SUA de pe Oceanul Atlantic pe Oceanul Pacific. Percepția acestei mutații geostrategice a generat frustrări nu doar în România, ci printre mulți alți noi membri ai NATO, caracterizați printr-un atlantism consecvent. D-l Obama a frecventat UE folosind o litotă: câteva contacte cu cei mari — evident, Marea Britanie, Germania și Franța, un pic Polonia (ca lider de grup estic) și, mai rar, Italia. Este adevărat că am avut și eu această frustrare: știam că România reprezintă un pilon al politicii americane în regiune și nu-mi convenea ideea că suntem puși deja la capitolul aliaților garantați, care ies din sfera atenției. Simțeam, de asemenea, că adversarii interni ai liniei atlantice — toți, adversari declarați ai președintelui Băsescu și specialiști în atacuri sub pretexte formal-juridice sau protocolare — vor exploata faptul că șeful statului nu este invitat la Washington atât de des precum fuseseră predecesorii săi. Dar stilul președintelui Obama, prioritățile sale și preocupările pentru agenda economică internă au dus la tergiversarea acestei vizite atât de ritualizate în mica noastră provincie geopolitică. Bine, totuși, că, prin eforturi de *lobby* susținute, faimoasa vizită a avut loc.

Cum s-a desfășurat celebra vizită din septembrie 2011? Dvs. ați semnat Acordul privind scutul anti-rachetă, iar d-l Băsescu a discutat cu vicepreședintele Biden, apoi cu președintele Obama, cu care a asumat declarația politică privind instituirea unui Parteneriat Strategic pentru secolul XXI.

Vizita a fost antipatriotic demolată în țară, de către presa mogulizată. Că vine târziu, că Traian Băsescu a fost „părăsit" de marele aliat, că în program nu este inclusă o primire la președintele Obama. Au fost atât de rudimentari și neprofesioniști, încât au speculat până și asupra intrării pe care a pătruns delegația română la Casa Albă: în realitate, se făceau lucrări de reparații... Intrarea principală era sub schele... Oricum, vizita de care vorbiți a fost una extrem de importantă pentru parcursul nostru. Partea română a insistat pe asumarea, de către cei doi președinți, a unei declarații politice pentru parteneriatul strategic bilateral în secolul XXI. Americanii nu prea au cutuma unor asemenea gesturi: ei semnează tratate și se bazează pe angajamente practice. Dar ne-au făcut acest hatâr și cred că au acceptat propunerea noastră pentru că aveau deja analize care să le arate că nu toată clasa politică din România este pro-americană. Și au văzut în președintele Băsescu un interlocutor viabil, predictibil, deci cu atât mai necesar în acest context axiologic volatil. Am participat doar la întâlnirea primă cu vicepreședintele Joe Biden. În cursul ei, la un moment dat, președintele Obama a intrat în acel salon și, pe tonul cel mai decontractat și prietenos, l-a luat de braț pe d-l Băsescu și l-a invitat în Biroul Oval. Nici măcar nu s-a gândit cât de crud este acest gest față de reporterii de la Antena 3! Oricum, miza centrală a vizitei din septembrie 2011 a fost semnarea „Acordului privind amplasarea în România a elementelor din scutul anti-rachetă". Am avut, la Departamentul de Stat, o întrevedere prealabilă cu d-na Clinton, după care am purces la ceremonia semnării și la o conferință de presă. Radiam. Acela a fost, de departe, cel mai important moment din cariera mea diplomatică de aproape cincisprezece ani. Am simțit că particip, prin această onoare, la istoria majoră a țării mele. Sigur, bocitoarele din media autohtonă, care nu știu că miniștrii de Externe din clubul euro-atlantic se tutuiesc,

au susținut că am făcut o gafă atunci când i-am răspuns d-nei Clinton (care mi se adresase public folosind formula „Dear Theodore") printr-o adresare similară. Era ciudat: presa lui Voiculescu și compania era, pur și simplu, „opărită" de succesul acestei vizite, de conținutul ei și, mai ales, de semnificația ei pe termen lung, care nu le-a scăpat, în pofida eforturilor patetice de a o arunca în derizoriu.

Este real interesul SUA pentru parteneriatul cu România? Sau se reduce la Deveselu, militarii români din Afganistan și alte câteva considerente strategico-militare?

Din SUA, România se vede puțin. Dar regiunea e sensibilă. Ca orice națiune, americanii au interese pe termen scurt, mediu și lung. Susțin că alegerea României drept gazdă a scutului anti-rachetă ilustrează dorința aliaților noștri de a colabora cu noi pe termen lung. Și de a consolida poziția României ca parte a sistemului de securitate colectivă asigurat de NATO. Pe de altă parte, contribuția noastră cu militari în teatrele de operații a fost realmente apreciată. Avem militari profesioniști, care s-au integrat impecabil și și-au demonstrat capacitatea de luptă. Am avut ocazia de a-i întâlni la Kandahar, în Afganistan, când am fost primit și de șeful ISAF, generalul David Petraeus. Americanii ne-au ajutat, inclusiv logistic, dotând trupele noastre cu blindate de mare calitate, care au redus riscurile. Credibilitatea politică în cadrul NATO este direct proporțională cu voința politică a fiecărui stat-membru de a-și demonstra solidaritatea proactivă în condiții de luptă. Nu poți spune: să se aplice Articolul 5, dacă sunt atacat de un stat non-NATO, în vreme ce, la fiecare situație de criză, te limitezi la sprijin moral și simple declarații de susținere. Este apreciată, deci, contribuția în sine, dar mai ales simbolismul ei, capacitatea ei de a transmite global semnalul politic al coeziunii atlantice.

Cât de mult a contribuit personalitatea ambasadorului Mark Gittenstein, cu care știu că luați micul-dejun o dată la câteva săptămâni, la consolidarea relației dintre București și Washington?

Misiunea ambasadorului Mark Gittenstein la București a fost extrem de activă și de fructuoasă. Mark a îndrăgit România, de unde proveneau strămoșii săi, și a făcut un *lobby* eficient pe lângă vicepreședintele Joe Biden, cu care e prieten personal. A fost, de asemenea, curajos în declarații, ajutând statul de drept, reforma justiției și societatea civilă agresată de involuția programată în laboratoarele oculte ale USL (de funcționarea cărora nici nu sunt conștienți cei mai mulți membri ai USL). Am colaborat foarte bine și țin să-i mulțumesc pentru prietenia pe care mi-a dovedit-o. Adevărat, stabiliserăm obiceiul unui mic-dejun în doi, cam o dată pe lună, pentru a ne informa direct cu privire la situația internă, internațională și bilaterală. Cred că mandatul d-lui Gittenstein a fost de bun augur pentru menținerea politicii noastre externe pe o direcție justă, dar și pentru a prezerva atât de fragilul echilibru democratic intern. Mă îngrijorează, ca semnal politic, faptul că SUA nu au numit încă, la multe luni de la plecarea lui Mark, un nou ambasador la București...

Fotul ambasador Gittenstein a anunțat că vrea să se întoarcă în România, ca să lucreze la Fondul Proprietatea. Anunțul a produs ceva nervozitate în unele cercuri. Cum vă explicați acest lucru?

Domnul Gittenstein le-a produs nervozitate multora și când era în post la București. Pentru că vorbea împotriva corupției, pentru o justiție independentă, ca mijloace de consolidare democratică și de stimulare a investițiilor americane la noi... Cine-l poate uita pe președintele interimar Crin Antonescu, în război deschis nu cu vreun dictator din fosta lume a treia, ci tocmai cu Departamentul de Stat

american? Oamenii politici de la noi, inclusiv când aspiră la cea mai înaltă magistratură a statului, spun orice, oricând și mai ales la comandă, după care au pretenția ori să fie luați în serios, ori, dimpotrivă, să nu fie luați în serios... Păi, din două una: ori faci declarații anti-americane și vrei să fii luat în serios — devenind nefrecventabil în toate cancelariile occidentale —, ori le faci, dar pretinzi că ai glumit și devii, pur și simplu, caraghios... Multă lume din sfera de influență a lui Dan Voiculescu nu prea poate ieși din această gravă dilemă... deosebit de toxică pentru imaginea, interesele și prestigiul României pe termen scurt sau mediu. Mă bucur, însă, că d-l Mark Gittenstein se ține de cuvânt: a promis că va rămâne atașat de țara strămoșilor săi, revine în *business*, rămâne prieten cu Joe Biden, care la rândul său a rămas vicepreședinte al SUA... Cred că acțiunea lui Mark va fi în continuare benefică, deși nu toți vor fi la fel de entuziasmați.

Erau și câteva cereri ale părții române — vizele, investițiile americane reduse —, care n-au primit răspunsul așteptat de București. Generau ele o frustrare sau România avea niște teme de făcut și întârzia?

E adevărat că partea română are aceste solicitări corecte, legitime și, din păcate, nesatisfăcute. Este absurd să vezi că, în pofida relației bilaterale mature și consistente, noi — ca și polonezii, aflați într-o situație similară — nu am fost incluși în programul *Visa Waiver*. Orice progres în domeniu implica, însă, o modificare a legislației americane în vigoare. Deci, e de competența Congresului. Am pledat pentru asta când am fost la Washington, din păcate, încă neconcludent. Împreună cu Mark Gittenstein, am lansat o campanie de informare publică referitoare la condițiile de obținere a vizei pentru SUA, care a scăzut, cât-de-cât, rata de respingere. Cât privește investițiile, SUA au cea mai liberală și puțin controlată de guvern economie din lume.

Nimeni nu poate veni să le spună marilor companii americane: investiți acum în România. Președintele Băsescu a făcut, însă, *lobby* personal, în cursul mai multor vizite în SUA, pe lângă șefii unor mari corporații: l-am și însoțit, când eram secretar de stat, în asemenea operațiuni de captare a atenției și pot spune că investiția Ford și cea de la Oracle în România i se datorează în cea mai mare parte.

Stârnea îngrijorare la București faptul că președintele Obama dezangaja SUA din Europa și-și concentra atenția spre zona Pacificului, spre relația cu China?

Unii analiști din serviciile noastre și, desigur, diplomații de carieră au detectat în timp real această lentă mutație. Multe cancelarii europene se tem de focalizarea SUA pe Pacific. Dar ea este inevitabilă. China va deveni, probabil, prima economie a lumii în douăzeci de ani. G20 înlocuiește tot mai mult G7. Interesele majore ale SUA, intrate în zodia totalei independențe energetice prin gazele de șist, vor privi mai puțin Golful (ca rezervor de hidrocarburi) și mai mult ce se petrece în comerțul mondial, unde Asia e deja vioara întâi. SUA și-ar eroda irecuperabil profilul de lider mondial, dacă nu și-ar calibra răspunsurile și atenția diplomatică pe evoluțiile demografice, politice, strategice și militare din aria pacifică. Totuși, nu cred că asta va duce la abandonarea angajamentului SUA pentru securitatea aliaților săi din UE. Avem, sub umbrela NATO, de apărat valorile fundamentale ale libertății, adică stilul de viață la care nici un european autentic nu vrea să renunțe. Americanii vor ca europenii să plătească mai mult din povara cheltuielilor militare de securitate colectivă. Dacă n-o vor face nici în următorul deceniu, vom avea o mare problemă (între noul expansionism rusesc, avortarea revoluțiilor arabe, spinul geostrategic israelian și posibila finalizare a programului nuclear iranian, ca să nu mai pomenesc de

presiunea migraționistă dinspre Africa sau comunitățile islamice deja prezente în Occidentul european).

Sunt SUA un partener cu care România poate să discute cu folos evoluțiile din Republica Moldova sau Ucraina, poate și din Caucazul de Sud? Sau este mai util să discute cu Germania, de pildă, problemele de politică regională?

Este normal să dialogăm și să ne coordonăm acțiunile cu principalii actori din UE, dar e limpede că SUA rămân importante în regiune, pentru că-și păstrează relevanța globală. Au nevoie de analiza noastră în completarea propriilor analize. Și vor ca România să fie un jucător regional angajat, competent. Consecvența ne mai lipsește. Mă gândesc cu temere, la ora dialogului nostru, la ce s-ar putea întâmpla în relația bilaterală cu SUA după încheierea mandatului d-lui Băsescu la Cotroceni. Nu vreau să sugerez că d-l Băsescu, personal, e de neînlocuit. Problema este că succesorii săi virtuali, cel mai bine plasați după criza economică și valul de populism anti-european care a cuprins România, nu cred cu adevărat în relația privilegiată cu SUA. Ne arată, chiar acum, că favorizează o altă agendă...

Mai sunt SUA suficient de ferm implicate în Europa de Est? Sau România, Polonia, cele mai pro-americane țări, trebuie să joace mai complex, să-și creeze structuri de colaborare regională cum sunt aceste parteneriate strategice, să netezească asperitățile din relațiile cu Rusia, de pildă?

A lucra prioritar cu SUA nu te leagă de mâini, ci îți dă o direcție majoră, care poate și trebuie să fie complementarizată cu inițiative regionale și alianțe în regie autonomă. Ideea de bază este că democrațiile nu se atacă între ele. Așa că putem foarte bine, din interiorul UE și din NATO, să dezvoltăm propria noastră politică de alianțe. Cum vă spuneam, asemenea exerciții am făcut cu Polonia și Turcia

și, în ceea ce mă privește, am căutat să netezim asperitățile cu Federația Rusă... Ceea ce nu înțeleg nostalgicii erei sovietice e simplul fapt că SUA nu-i bagă pumnul în gură nici unui aliat: este ca o relație de *business*. Avem interese comune? Care? Am bătut palma, e OK, mergem să facem *business* împreună. Nu mai vrei? Nici o problemă, avem variante... E cu totul alt stil. România are nevoie de SUA și reciproc. De ce le este unora atât de greu să priceapă acest adevăr elementar?

Faptul că SUA au anunțat recent că renunță la ultima fază a proiectului scutului anti-rachetă, fapt ce nu afectează propriu-zis situl de la Deveselu, vă neliniștește? Sugerează acest lucru că prioritatea Washington-ului a devenit detensionarea relației cu Rusia?

Relația româno-americană, pecetluită prin Declarația politică referitoare la Parteneriatul Strategic pentru secolul XXI, dar și prin Acordul privind amplasarea elementelor din scutul anti-rachetă, pe care am avut imensa onoare de a-l semna *manu propria*, constituie o bază durabilă, pe care numai involuțiile grave din România ar putea-o periclita: de partea americană, cu al său *second turn in office*, președintele Obama va rămâne la fel de consecvent ca urmașii săi eventuali. Din păcate, procesul de „resetare" a relației SUA – Rusia comportă și multe sincope. După anunțul Casei Albe — renunțarea la faza a patra a programului anti-rachetă, singura care privea contracarea rachetelor balistice intercontinentale —, Moscova a continuat jocul diplomatic al insatisfacției și nu a privit deloc asta ca pe o garanție pragmatică a faptului că programul american nu o vizează (deci, nici nu afectează raportul de forțe între armele care ar putea anihila reciproc adversarii, în logica Războiului Rece). Dar este și mult balet în această piesă. De pildă, Rusia știe că Occidentul nu vrea să facă război deschis în Siria: opoziția ei în Consiliul de Securitate ONU

este o fațadă convenită în culise. Multe alte cărți se joacă astfel. Nu mai există *good guys – bad guys*. Schizoidia dintre afirmațiile cu bătaie politică internă (*for domestic purposes*) și cele de uz extern pare să fi cuprins toate cancelariile. Ce mă îngrijorează — inutil, pentru că *shift*-ul strategic e deja consumat — e mai curând reorientarea puternică a SUA spre Pacific. Nu mi se pare că europenii sunt încă suficient de solidari și de maturi, pentru ca Politica Europeană de Securitate și Apărare să primească suficiente fonduri în următorul deceniu. Evident, NATO rămâne funcțional. Însă coalițiile de voință l-au slăbit, în raport cu ceea ce se petrecea sub Războiul Rece și, în plus, NATO egal SUA, cel puțin sub raportul participării cu bani, tehnologie și trupe. Mi-e teamă ca problemele euro-zonei, populismul eurosceptic și calendarele electorale scurte din statele UE majore să nu arunce Europa în vidul unor decizii chemate să consolideze la timp pilonul european al NATO...

Vor cântări greu, în relațiile cu SUA, declarațiile nediplomatice ale unor politicieni români în timpul crizei politice din vara 2012 și chiar și după aceea? Sau sunt suficient de pragmatice SUA, ca să nu țină seamă de acele declarații?

Avem, la Casa Albă, același președinte, care-și cunoaște perfect *job*-ul, dar și un nou titular al Departamentului de Stat, care se va familiariza abia peste un an cu detaliile fiecărui dosar. Ce s-a spus la București în 2012 va rămâne în memoria partenerilor noștri. Cert e că Ambasada SUA a semnalat riscul ca anumiți actori politici din România să ignore sau să deturneze acel angajament „pe valori" stabilit în declarația de Parteneriat Strategic. Reclădirea încrederii va dura și nu cred că cei pe care „i-a luat gura pe dinainte" vor fi recreditați doar prin trecerea timpului: deocamdată, acțiunile, nu numai declarațiile lor, nu par să se fi schimbat. Mai grav este altceva: că aceste derapaje românești sunt „contemporane" cu turbulențele financiare

din UE și cu progresiva mutare spre Asia a focusului geopolitic american. Nu putem nega: e mult mai puțin interes american — minus gazele de șist — pentru regiunea noastră. De la George Bush Jr., atenția SUA pentru extinderea NATO sau pentru controlul coridorului energetic dinspre Marea Caspică spre Europa a slăbit. Georgia e turnesolul... Dar și cu eventuala noastră pungă El Dorado — gaze de șist —, la americani s-a conturat, pe aceeași bază, perspectiva autosuficienței energetice până în anul 2040. Pe termen lung, s-ar putea ca însuși Golful să nu mai reprezinte epicentrul geopolitic al Terrei. Ce să mai vorbim despre coridorul caspic, sud-caucazian. În această perspectivă, sigur că marja de manevră a Rusiei în regiunea noastră va crește. De aceea, cu atât mai important este ca forțele politice democratice din România să lupte serios pentru ca tonusul relației cu SUA să nu slăbească. Ar fi perfecte câteva investiții americane noi, care să ancoreze economic o relație la care Traian Băsescu a lucrat eficient, dar, cu actualul context intern, am îndoieli că e și posibil.

Trecem printr-o perioadă de importante reașezări geopolitice. Rusia lui Putin pare să dețină inițiativa în zona noastră, s-a reluat discuția despre Uniunea Euro-Asiatică, sunt anunțate ample manevre militare în Marea Neagră, criza siriană se transformă într-un dezastru umanitar, Coreea de Nord pare ieșită de pe șine. Urmărește cineva, la București, aceste evoluții pe scena mondială? Înțeleg politicienii români că vremurile se schimbă, iar ce părea ieri solid, mâine se dovedește nesigur? Este România pregătită de o criză majoră și capabilă să-i facă față?

Lumea se schimbă și fără noi — o spun cu amărăciune. Există mutații în curs, dar Bucureștiul pare foarte puțin capabil să le anticipeze direcția. Oricât de consistente și pertinente ar fi analizele furnizate de MAE, SRI sau SIE, avem decidenți politici ocupați cu alte agende. Sunt foarte

îngrijorat pentru securitatea democratică a statului român. Pe scenă s-au cocoțat actori care, cu inocența de a reprezenta, chipurile, o altă generație, nu fac decât să crească, prin incompetența și lipsa lor de responsabilitate, riscurile de țară. De altfel, pe zi ce trece, opinia publică internă este tot mai deconectată, informațional, de fluxul evoluțiilor externe. Vorbiți de acutizarea crizei inter-coreene: câte știri și analize ați citit în presa românească recentă pe această temă? Sau pe oricare alta? Cred că până și revista *Lumea*, din vremea comunistă, dădea mai multe informații externe decât media tabloidizată din România lui 2013. A ignora riscurile potențiale nu înseamnă, firește, a le conturna, ci doar a crește exponențial forța lor de eventual impact. Or, cu o opinie publică atât de puțin „școlită" în materie de relații și evoluții internaționale, cum poți, la o adică, implementa niște decizii de ripostă la riscurile obiective pe care mersul lumii contemporane ni le scoate în față? Când noi pierdem o lună întreagă cu dezbateri despre numirea procurorului-general, mai are timp guvernul sau oricare altă structură (de forță) a statului să anticipeze, să educe, să prevină sau să contracareze asemenea riscuri? Să sperăm că da, însă argumentele imediate lipsesc.

De câteva luni, urmăresc cu emoție criza politică de la Chișinău. Și constat cu surprindere: nici măcar nu realizăm că progresul fabulos la care am contribuit și noi, cei de la București, în apropierea Republicii Moldova de UE riscă să se transforme în scrum. Subiectul nu există pe agenda guvernanților. Ne-am schimbat în așa măsură prioritățile de politică externă, încât Republica Moldova a dispărut cu totul de pe agendă?

Da, tot ce am construit în doi ani și ceva s-a dus imediat pe apa Sâmbetei! Eram în jocurile mari, am avut ocazia să intru în detalii când am discutat noua filozofie a relației bilaterale. Aveam un nivel de credibilitate europeană egal

cu cel câștigat la Chișinău. Sunt stupefiat să văd că Bucureștiul nu a avut nici idei, nici acțiune, după ce AIE a intrat în criză și perspectivele europene ale Republicii Moldova au fost puse, pentru prima dată, sub un mare semn de întrebare. Țineți minte cum discutam direct și constant cu d-l Filat, cu d-l Leancă sau cu d-l ambasador Iurie Reniță. Luam în calcul, mereu, și analizele de o excepțională finețe și complexitate pe care ni le trimitea d-l Marius Lazurcă, ambasadorul nostru de la Chișinău. Exista o dinamică a vizitelor, cu o agendă tot mai abundentă. Și cu rezultate... Nu cred că noua administrație, asumată de USL, a renunțat la prioritatea Republicii Moldova, însă confuzia din Executiv se răsfrânge, probabil, și în acest dosar în care ministrul de Externe trebuie secondat de voința politică din felurite ministere de linie. Regret, o dată mai mult, faptul că d-l Corlățean, care promitea că se va consulta pe dosare externe cu d-l Adrian Năstase (imediat ce acesta a fost eliberat condiționat din penitenciar), nu și-a găsit timp să discute și cu mine, sau cu d-l Cristian Diaconescu, anumite aspecte ale relației româno-moldovene din ultima perioadă. Poate c-am fi putut ajunge la concluzii asemănătoare, deși ne aflăm pe baricade politice interne diferite. Un singur lucru mă consolează: faptul că Titus Corlățean nu l-a pus și pe d-l Andrei Marga pe lista predecesorilor cu care e înclinat să se consulte...

Cum explicați faptul că, la scurt timp după plecarea dvs. din fruntea MAE, o seamă de colaboratori apropiați, directori-generali, directori simpli, au fost schimbați? Ține de cultura instituțională din România să penalizezi funcționarii superiori care lucrează bine cu predecesorul?

În țara noastră, nu există aproape deloc simțul serviciului public. Demnitarii nu se simt „slujitori" (potrivit etimologiei cuvântului *ministru*), ci stăpâni, baroni, proprietari privați. Asta e trăsătura noastră mentalitară dominantă.

Prin urmare, orice nou titular este, cu foarte rare excepții, un neo-fanariot pus acolo să exploateze o feudă personală. Crede că lumea începe cu el, că va fi etern, că poate face orice. Probabil că formația mea integral-occidentală, sub raportul surselor și al valorilor asimilate, m-a făcut să nu trăiesc nici o „demnitate" ca pe un bonus: am simțit doar obligația, datoria față de statul român, ca ambasador sau orice altceva. Una este să știi că personalitatea ta poate influența sistemul și să cauți ca influența ei să fie constructivă și cu totul alta să privești terenul din subordine ca pe o moșie unde tai și spânzuri. N-am intrat și n-am părăsit nici unul dintre birourile mele „oficiale" cu sentimentul că mi se „dă" sau că mi se „ia" ceva aflat în posesia mea exclusivă. Neo-fanariotismul distruge memoria instituțională, scade spre zero eficiența politicilor publice, distorsionează raporturile interumane și profesionale și ține corpul funcționarilor într-o veghe sterilă sau într-o stare de servilism contraproductiv. Dar asta e situația, cel puțin deocamdată. Cei care se comportă *altfel* sunt adesea nu apreciați, ci detestați de sistem: ori sunt fraieri, ori dau dovadă de o aroganță pervers-idealistă! Mulți au deplâns supra-personalizarea vieții administrative sau politice din România. Nimeni nu o poate, pentru moment, diminua. Partidele sunt „al lui X" sau „al lui Y". Ministerul cutare este „al lui Vosganian" sau „al lui Șova" etc. Prin urmare, n-am cum să mă mir că orice nou titular — care este și o clonă pigmee a lui Ceaușescu — se apucă să distrugă ce a găsit în zestrea predecesorului: de fapt, a instituției ca atare. Oameni rotiți pentru că au fost „ai ăluia". Procese instituționale stopate. Alte organigrame. Infuzie de țuțeri aduși de noul protagonist. Boală veche, stat aproape nefuncțional... și cetățeni nemulțumiți, frustrați, enervați sau dezabuzați. Comic e că mediocritatea statului generează o instabilitate cu efecte ironic-sapiențiale: cei mai mulți dintre satrapi nu apucă *decât să demoleze* ce au găsit:

nu li se mai lasă timpul de a și pune ceva în loc... Din păcate, România este o societate intens tribalizată, ceea ce explică, indirect, modesta noastră „convertire" europeană. Știți care e culmea? Până și intelectualii de formație „occidentală", care predică implantarea de proceduri informale și laudă transparența statului anonim, dedicat binelui comun, nu se comportă adesea altfel decât ceilalți: lumea cam începe și se termină cu fiecare dintre ei! Forța *mainstream*-ului e colosală! Dar există și excepții: la ICR, Horia-Roman Patapievici a fost infinit mai obiectiv în acte și evaluări decât succesorul său, care a ridicat protocronismul partizan, de tip securistic, la rang de strategie.

După vara fierbinte a lui 2012, ce credeți c-ar trebui făcut, pentru ca România să redevină un partener de încredere, credibil, care să poată negocia cu succes cu ceilalți actori ai scenei internaționale, care să poată influența deciziile adoptate la Bruxelles sau la Washington?

Ideal (sau, mai curând, normal) era ca lupta politică să nu conducă la asemenea derapaje majore. Una este alternanța, parfumul estic și cu totul alta ieșirea de pe șine, în decorul extra-democratic al societăților politice din CSI. Ca stat-membru, ar fi trebuit să avem politicieni în stare să priceapă costurile imense ale celor întâmplate în 2012. E teribil să vezi ce se ascunde în spatele acelui an oribil, în care bazele democrației au fost zguduite fără scrupule: dispreț față de UE și statul de drept, adică radicală sfidare a cetățenilor români. Impresia că aici se poate întâmpla orice. Ideea că România e „altfel" (așa că degeaba critică unii cartea lui Lucian Boia pe acest subiect). Acum ne vor trebui ani întregi pentru a repara daunele. Nenorocirea este că autorii pagubelor au închis atât de bine sistemul partidelor, încât tot ei, și nu alții, mai credibili și mai maturi, vor avea — dacă-și vor asuma — sarcina de a „drege busuiocul". Este ca și cum i-ai cere unui repetent violent

și cam nătâng să devină premiantul clasei... Ce e de făcut, totuși? În primul rând, este nevoie de o *voință politică* de a corecta erorile săvârșite. Am dubii serioase aici. În al doilea rând, trebuie ca MAE să nu meargă în afară cu o cutie de farduri, ci cu argumente capabile să demonstreze că am revenit pe linia justă, a respectării criteriilor de la Copenhaga în toate instituțiile. În fine, ar trebui ca bubele noastre (corupția și altele) să se cicatrizeze prin rapoarte MCV favorabile.

Ce-i lipsește diplomației române de astăzi? Subtilitatea, inteligența, consecvența?

Diplomația suferă din mai multe pricini: subfinanțare, insuficientă primenire periodică a personalului, schimbarea frecventă de miniștri. Poate că și semi-prezidențialismul din actuala Constituție duce la tergiversări decizionale și confuzie pe liniile mari de acțiune. Este suficient ca un prim-ministru să nu se „înțeleagă" cu președintele, pentru ca el să anunțe, de la partid, „retragerea trupelor românești din Irak"...

Care sunt atuurile diplomației române de azi și care sunt punctele ei slabe?

Atuuri? Media de vârstă de 35-40 de ani, o nouă generație care totuși n-a apucat comunismul, stimulentul profesional legat de contactele frecvente cu instituțiile europene... Punctele slabe, cum pomeneam deja: buget microscopic, șefi meteoritici, scandaluri între palatele care eliberează mandate, o cultură organizațională prea rigidă, care descurajează inițiativa și creativitatea. MAE produce dosarele tehnice pentru miniștrii care participă la consiliile sectoriale, face analize de etapă, sinteze, hărți, evaluări, dar e prea des pe post de executant anonim. Dacă ministrul este o personalitate puternică, atunci zboară repede, pentru că

primul-ministru și președintele (oricare ar fi ei) au „grijă" ca el să nu iasă prea tare în evidență. Așa îmi explic situația actuală, în care titularul a încercat să se profileze — nu discut aici oportunitatea inițiativelor sale — și a fost drastic invitat să „dispară" de pe radar...

Dacă ați reveni, după alegeri, în fruntea MAE, ce ați face acum, altfel decât ați făcut în mandatul dvs. de 25 de luni, 2010-2012?

Într-o asemenea perspectivă, de altfel prea puțin probabilă, aș încerca să reiau, în funcție de contextul internațional al momentului, șantierele pe care le-am deschis. Cred că valorile care mi-au inspirat acțiunea nu se perimează și ele precum laptele. E nevoie în continuare de o reformă, de acțiuni necomplexate, dar bine cumpănite, de reliefare a României în jocurile regionale. Și de fonduri pentru a reabilita majoritatea ambasadelor noastre: cele din afara UE și NATO sunt practic ruinate. Cu banii din „facilitatea Schengen" am reușit modernizarea consulatelor. Ar trebui să facem asta și cu restul patrimoniului nostru extern. Pe de altă parte, vă spun sincer un lucru: tristețea de a vedea că tot ce am construit a fost distrus în mai puțin de un an este o traumă ireparabilă. Oricât mi-ar plăcea Camus, nu cred să am talentul absurd de a intra, la nesfârșit, în roluri de Sisif...

Editor: GRIGORE ARSENE
Redactor și tehnoredactor: MIHNEA GAFIȚA
CURTEA VECHE PUBLISHING
Str. Aurel Vlaicu 35, București
Tel.: 021-2224765 / 021-2225726
Fax: 021-2231688
Internet: www.curteaveche.ro
e-mail: redactie@curteaveche.ro

Armand Goșu

este conferențiar la Facultatea de Științe Politice a Universității din București — unde predă cursurile „Istoria politică a Rusiei și a URSS", „De la URSS la Federația Rusă", „Politica externă a Rusiei și a URSS", „Evoluții politico-diplomatice în spațiul ex-sovietic" — și redactor-șef la revista *22*, editată de Grupul pentru Dialog Social. Între 1 februarie 2010 și 31 ianuarie 2012, a fost consilier al ministrului de Externe pentru fostul spațiu sovietic.

Mandatul de ministru de Externe al lui Teodor Baconschi în câteva cifre:

Vizite în străinătate, întâlniri cu demnitari străini: 88

•

Vizite ale unor omologi și altor demnitari de rang înalt în România: 109

•

Primiri și acțiuni protocolare cu ambasadorii acreditați în România: 74

•

Participări la reuniuni ministeriale în cadrul ONU, UE, NATO, OSCE: 67

•

Participări la conferințe tematice în țară și în străinătate: 78

Alte cărți de Teodor Baconschi la Curtea Veche Publishing:

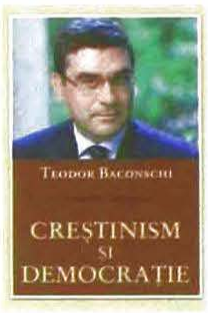

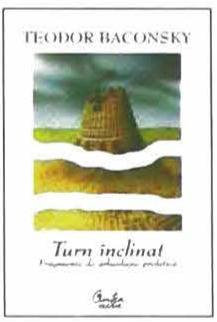

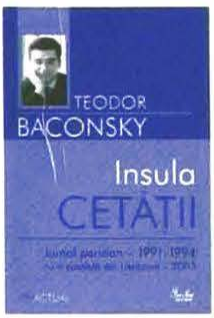

INTERVIURI

CURTEA VECHE

Pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează **www.curteaveche.ro**

începi să afli

ISBN 978-606-588-547-9